КЫРГЫЗПАТЕНТТИН КАБАРЛАРЫ:

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН МАСЕЛЕЛЕРИ

ВЕСТНИК КЫРГЫЗПАТЕНТА:

ВОПРОСЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

КЫРГЫЗПАТЕНТ

ISSN 1029-208X

2/2000

Б.Джумабаев. С.Каралаевдин портрета. **Цинкогр. 1965.**

Б.Джумабаев. Портрет С.Каралаева. Цинкогр. **1965.**

КЫРГЫЗПАТЕНТТИН КАБАРЛАРЫ:

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН МАСЕЛЕЛЕРИ

ВЕСТНИК КЫРГЫЗПАТЕНТА:

ВОПРОСЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Илимий-практикалык журнал 1998-жылдан бери чыгып келатат

Уюштуруучу - КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН 9КМ9ТҮНҮН АЛДЫНДАГЫ ИЛИМ ЖАНА ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК БОЮНЧА МАМЛЕКЕТТИК АГЕНТСТВОСУ (КЫРГЫЗПАТЕНТ)

Журнал Кыргыз Республикасынын Юстиция миннстрлигинде катталган
Karroo № 000844, индекс - 77301

№ 2, 2000

Редакциялык коллегиянын торагасы
Кыргызпатентгин директору - Оморов Р.О. (башкы редактор)

Редакциялык коллегия:

Тераганын орунбасарлары:
Эспертиза борборунун директору - Токоев А.Т.
Авторлор менен укук ээлеринин мулктук укуктарын
жамаатык башкаруу борборунун директору - Ж. Абдылдабек кызы

Редакциялык коллегиянын мучелеру:
БаклыковаЛА, Ибраимов НА., Исабаева З.Б, Кадыралиева К.О.,
Саргалдакова Ж.З., Сопуева А.А., Казакбаева А.М. (жооптуу катчы),
Хмилевская Л.Г., Чекиров А.Ч., Шатманов Т.Ш.,
Арипов С.К. (чыгышына жооптуу)

Материалдарды кайталап басуу редакциянын макулдугу боюнча гана жургузулот.

Жарыяланган материалдардын авторлору келтирилген фактылардын, цитаталардын, энчилуу аттардын, географиялык аталыштардын, экономикалык-статистикалык жана башка маалыматтардын, ошондой эле материалдардагы ачык жарыялоого болбой турган маалыматтардын тандалышына жана тактыгына жооп беришет. Редакция автор менен коз карашы туура келбеген макалаларды дагы талкуу иретинде жарыялашы мумкун. Журнал жылына 2 жолу чыгат.

И
Редакциянын дареги:
Кыргыз Республикасы, 720021
Бишкек ш., Москва кочосу 62, Кыргызпатент

£
Тел.: 68-08-19, 68-16-41, 68-16-98, 51-08-13.
Факс: (3312) 68-17-03

© Кыргызпатент, 2000-ж.

Мазмуну

1. ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИ КОРГОО

1. Оморов Р.О. Интеллектуалдык менчик укуктары боюнча мыйзамдардын абалы жана аларды Кыргыз Республикасында ишке ашыруу 3

2. УКУК

2.1. Оморов Р.О., Балпанова О. С. Интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери боюнча макулдашуу (ТРИПС). Негизги жоболор. ТРИПС Макулдашуусунун кыскача тарыхы 15

2.2. Интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери боюнча макулдашуу (ТРИПС) 21

3. ИННОВАЦИЯЛАР ЖАНА РЫНОК

3.1 Оморов Р.О., Исабаева З.Б. Интеллектуалдык менчикти ишке киргизууну мамлекеттик колдоо 60

3.2. Ибраимов И.А. Интеллектуалдык менчиктин мамлекеттик фондусу 67

4. КЫРГЫЗПАТЕНТТИН КЕЦЕШИ

4. Окурмандарга жооп беребиз. (Ойлоп табууларды чет олквлерде патенттое) 71

5. ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН ТАРЫХЫНАН

5. Ойлоп табуунун жана патент ишинин тарыхы 78

6. КАЛЕЙДОСКОП

6. Илимдин калейдоскобу 87

7. НОРМАТИВДИК АКТЫЛАР

7. Интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби тууралуу Жобо 93

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫ БОЮНЧА МЫЙЗАМДАРДЫН АБАЛЫ ЖАНА АЛАРДЫ КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА ИШКЕ АШЫРУУ

Р. О. Оморов - *Кыргызпатенттин директору, техникалык илимдердин доктору, профессор, КР ИУАнын мучв-корреспонденти, Эл аралык Инженердик Академиянын академиги*

Кыргыз Республикасынын интеллектуалдык менчик системасы жвнундо

Кириш сез

Кыргыз Респуйпикасынын интеллеетуалдык менчик (ИМ) боюнча ведомсгвосу Кыргыз Республикасынын (КР) Окмшу тарабынан Илим жана жаны технодогиялар боюнча мамлекетгик комитетинин алдындагы Патент башкармалыгы катары 1993-жылы 15-июнда уюипурулган. 1995-жыддын январь айынан таргып Патент башкармалыгы Билим беруу жана илим министрлигинин Интеллектуалдык менчик (ИМ) боюнча Башкы башкармалыгы болуп кайтадан уюипурулган, ал эми 1996-жылы 4-маргган башгап акыркы аталгавдын базасында аткаруу бийлигинин системасындагы ез аллынча административщщк ведомство болуп. Кыргыз Республикасынын бкмеггунун алдыцдагы Интеллектуалдык менчик боюнча мамлекетгик агенгствосу (Кьфгызпатенг) тузулген.

Кыргызпатент Мамагентство катары ИМ объектилеринин буткул негизги жыйындысында аларды коргоо маселелери боюнча иш жургузет:

- енор жай менчигинин объектилерин (ойлоп табуулар, пайдалуу моделдер, ©нор жай ул гул ору, товардык белгилер, тейлоо белгилери, товар чыгарылган жерлердин аталыштары, фирмалык аталыштар);
- автордук укуктун объектилерин (илимдин, адабият менен искусствонун чыгармалары) жана чектеш укуктардын объектилерин (аткаруулар, фонограммалар, эфирдик жана кабелдик беруулор);
- ИМдин салттуу эмес объектилерин (селекциялык жетишкендиктер, интегралдык микросхемалардын топологиялары).

Кыргызстандын интеллектуалдык менчик системасы менен ведомствосунун структурасы 1 жана 2-суроттордо келтирилди.

1 -сурет

Экспертиза борбору енер жай менчик объектилери менен селекциялык жетишкендиктердин объектилерине экспертиза жургузуучу борбор болуп саналат.

Авторлор менен укук ээлеринин мулктук укуктарын жамааттык башкаруу борбору авторлордун, аткаруучулардын, фонограмма чыгаруучулардын жана башка автордук жана чектеш укук ээлеринин мулктук укуктарын жамааттык башкаруу боюнча, ошондой эле чыгармаларды каттоо жана экспертизалоо боюнча иш милдеттерин аткарат.

Окуу-изилдее борбору ИМ тармагында ЖОЖдордо студенттерди окутуу, адистерди кайтадан даярдоо, ошондой эле илимий изилдеолерду жургузуу Y^4Y^H тузулгон.

Региондук белумдор Кыргыз Республикасынын ар кандай региондорунда ойлоп табуучулар, авторлор, укук ээлери жана ИМ укуктарын пайдалануучулар менен иш жургузууго арналган.

ИМдин Мамфондусу - интеллектуалдык менчиктин Мамлекеттик фондусу - интеллектуалдык менчик объектилерин тузууго жана пайдаланууга мамлекеттик оболго тузууго, техникалык жана корком онор чыгармачылыгына комок корсотууго арналган.

МПТК. - Мамлекеттик патентгик-техникалык китепкана - Республикалык илимий-техникалык китепкананын (РИТК) базасында ойлоп табуучулукту, чыгармачылыкты жана интеллектуалдык менчик системасын маалыматтык камсыз кылуу максатында уюштурулган.

2-сурот

Интеллектуалдык менчик укуктары боюнча мыйзамдардып абалы

ИМ укуктарынын улуттук мыйзамдык базасы азыркы мезгилде негизинен калыптанып калды жана ал 11 мыйзамды камтыйт (1-таблица)

1-таблица

к/ №	*Мыйзамдык актынын аталышы*	*Кучунв кирген куну*
1	Граждандык кодекстин II белугу, 5-белуму "Интеллектуалдык менчик"	01.03.98
2	Патенттик Мыйзам	04.02.98
3	Товардык белгилер, тейлее белгилери жана товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары женунде	28.02.98
4	Автордук укук жана чектеш укуктар женунде	23.02.98
5	ЭЭМ учун программаларды жана маалыматтар базаларын укуктук коргоо женунде	04.04.98
6	Интегралдык микросхемалардын топологияларын укуктук коргоо женунде	10.04.98
7	Коммерциялык сыр женунде	10.04.98
8	Селекциялык жетишкендиктерди укуктук коргоо женунде	26.06.98
9	Монополиялык ишмердикке чек коюу, атаандаштыкты коргоо жана енуктуруу женунде	15.04.94
10	Кызматгык ойлоп табуулар, пайдалуу моделдер, енер жай улгулеру женунде	13.08.99
11	Фирмалык аталыштар женунде	31.12.99

Интеллектуалдык менчиктин конкреттуу объектилери боюнча укуктук мамилелердин механизмдерин аныктоочу ар кандай жоболор менен эрежелер турундегу, тиешелуу мыйзамга караштуу нормативдик-укуктук база иштелип чыгып, колдонууга киргизилген (2-таблица).

2-таблица

ИМ тармагындагы мыйзамдарга караштуу нормативдик-укуктук актылар

к/ №	*Аталышы*	*Кучунв кирген куну*	*Эскертуу*
1	2	3	4
1	Ойлоп табууларды, пайдалуу моделдерди, енер жай улгулерун патенттегендиги, товардык белгилерди, тейлее белгилерин, товар	12.06.98	Экметтун № 346-токтому

1	2	3	4
	чыгарылган жерлердин аталыштарын каттаткандыгы, товар чыгарылган жерлердин аталыштарын пайдалануу укугун бергендиги учун алымдар жонундо жобо		
2	Ойлоп табуунун алдын ала патентин, анын патентин алуу боюнча отунме тузуунун, отунмену беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	12.06.98	Юст. министрлигинин № 493-каттоосу
3	Пайдалуу моделдин кубелугуно отунмо тузуунун, отунмону беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	27.04.98	Юст. министрлигинин № 478-каттоосу
4	Онор жай улгусунун алдын ала патентин, анын патентин алуу боюнча отунмо тузуунун, отунмону беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	04.06.98	Юст. министрлигинин № 489-каттоосу
5	Ойлоп табуунун эл аралык отунмосун беруунун жана карап чыгуунун, ойлоп табуунун Евраэиялык патентин алуу боюнча отунмо беруунун эрежелери	27.07.98	Юст. министрлигинин № 503-каттоосу
6	Товардык белгини жана тейлоо белгисин каттоо боюнча отунмо тузуунун, отунмону беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	04.06.98	Юст. министрлигинин № 490-каттоосу
7	Товар чыгарылган жерлердин аталыштарын каттатуу жана ушул аталыштарды пайдалануу укугун алуу боюнча отунме менен товардын чыккан жеринин каттоого алынып коюлган аталышын пайдалануу укугун алуу боюнча отунмо тузуунун, отунмолорду беруунун жана аларды карап чыгуунун эрежелери	30.06.98	Юст. министрлигинин № 498-каттоосу
8	Автордук укук менен чектеш укуктардын объектилерин пайдалангандыгы учун автордук калем акылардын минималдык олчомдеру жонундо Жобо	17.12.98	Окмотгун № 832-токтому
9	Автордук укуктун, чектеш укуктардын объектилерин жана автордук келишимдерди каттоого алгандыгы учун жыйымдар жонундо Жобо	14.05.99	Окметтун № 260-токтому
10	Электрондук-эсептоо машиналары учун программаларды, маалымат базаларын жана интегралдык микросхемалардын топологияларын каттоого алгандыгы учун жыйымдар жонундо Жобо	26.05.99	Окметтун № 286-токтому

1	2	3	4
11	Автордук укуктун объектиси менен чектеш укуктардын объектисин каттатуу боюнча отунмону тузуунун, отунмону беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	20.10.98	Юст. министр-лигинин № 26-каттоосу
12	ЭЭМ учун программаларды жана маалымат базаларын расмий каттатуу боюнча отунме тузуунун, етунмену беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	09.04.99	Юст. министр-лигинин № 27-каттоосу
13	Автордук укуктун объектилери боюнча автордук укуктун келишимдерин, чектеш укуктардын объектилер тармагындагы келишимдерди, интегралдык микросхемалардын топологияларына карата укуктарды беруу женунде келишимдерди карап чыгуунун жана каттоонун эрежелери	12.04.99	Юст. министр-лигинин № 28-каттоосу
14	Автордук укук менен чектеш укуктардын объектилерин пайдалануу боюнча лицензиялык келишимдерди карап чыгуунун жана каттоонун эрежелери	12.04.99	Юст. министр-лигинин № 28-каттоосу
15	Селекциялык жетишкендиктерге патент алуу боюнча етунме тузуунун, етунмону беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	18.11.98	Юст. министр-лигинин № 32-каттоосу
16	Селекциялык жетишкендиктерди патенттегендиги учун алымдар женунде Жобо	14.05.98	Окметтун № 259-токтому
17	0нер жай менчигинин, селекциялык жетишкендиктин объектисинин коргоо документин ыктыярдуу еткеруп беруу женунде келишимди, аларды пайдалануу укугун беруу женунде лицензиялык келишимди, технологияларды беруу женунде келишимди карап чыгуунун жана каттоонун эрежелери	12.04.99	Юст. министр-лигинин № 28-каттоосу
18	Интегралдык микросхемалардын топологиясын расмий каттоо боюнча отунме толтуруунун, тузуунун, отунмону беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	09.12.99	Юст. министр-лигинин № 27-каттоосу
19	Патенттик ишенимдуу екулдер женунде Жобо	29.07.99	Юст. министр-лигинин № 57-каттоосу
20	Патенттик ишенимдуу екулдерду аттестациялоонун жана каттоонун тартиби	24.11.99	Юст. министр-лигинин № 98-каттоосу
21	Авторлор менен чектеш укуктардын ээлеринин Кенеши женунде Жобо	01.08.99	Юст. министр-лигинин № 66-каттоосу

1	2	3	4
22	Фирмалык аталыштарды каттоо боюнча етунме тузуунун, етунмену беруунун жана аны карап чыгуунун эрежелери	03.02. 2000	Юст. министрлигинин № 9-каттоосу
23	"Патенттегендиги учун алымдар тууралу Жобону бекитуу женунде" КР Экметунун 12.06.98-жылдагы №346-токтомуна езгертуулер менен толуктоолорду киргизуу женунде	05.01. 2000	Экметтун № 1-токтому
24	Автордук укук менен чектеш укуктардын объектилерин пайдалангандыгы учун автордук сый акыны белуштуруунун регламенти	06.04 2000	Юст. министрлигинин № 50-каттоосу
25	Автордук укук менен чектеш укуктардын объектилерин тузгендугу, аларды биринчи жолу эл алдында аткаргандыгы жана/же бастырып чыгаргандыгы учун автордук сый акынын минималдык елчемдеру женунде Жобо	20.04 2000	вкметтун № 225-токтому
26	Юридикалык тараптарды каттоо маалыматтарын алмашуу боюнча КР Юстиция министрлиги менен КР Экметунун алдындагы Интеллектуалдык менчик боюнча Мамагентствосунун (Кыргызпатент) ез ара биргелешип аракеттенуусунун тартиби	16.05 2000	Юст. министрлигинин № 94-каттоосу

Кыргыз Республикасынын аймагында аракеттеги эл аралык мыйзамдык база Кыргыз Республикасы кошулган кеп тараптуу эл аралык келишимдерден, конвенциялардан жана макулдашуулардан (3-таблица), ошондой эле эки тараптуу екметтер аралык жана ведомстволор аралык келишимдер менен макулдашуулардан (4,5-таблицалар) туруп, сунуш этилет.

3-таблица

М	***Аталышы***	***Кошулуу куну***
1	2	3
1	ИМБДУну уюштуруучу Конвенция	14.02.94
2	9нор жай менчигин коргоо боюнча Париж Конвенциясы	14.02.94
3	Товардык белгилерди эл аралык каттоо женунде Мадрид Макулдашуусу	14.02.94
4	Патенттик кооперация женунде келишим (РСТ)	14.02.94
5	Евразиялык патенттик Конвенция	13.01.96
6	Белгилерди каттоо учун товарларды жана тейлеелерду эл аралык классификациялоо (БТЭК) женунде Ницца Макулдашуусу	10.12.98

1	2	3
7	Локарн Макулдашуусу	10.12.98
8	Вена Макулдашуусу	10.12.98
9	ТРИ ПС Макулдашуусу	20.12.98
10	Эл аралык патенттик классификациялоо боюнча Страсбург Макулдашуусу (ЭПК)	10.09.99
11	Автордук укук боюнча ИМБДУнун келишими (АУК)	10.12.98
12	Адабий жана керкем чыгармаларды коргоо боюнча Берн Конвенциясы	08.07.99
13	©сумдуктердун жацы сортторун коргоо боюнча Эл аралык УПОВ конвенциясы (1991-жылдагы акт)	26.06 2000

4-таблица

Окмоттор аралык макулдашуулар

к/ №	*Аталышы*	*Олквлвр*	*Тузулгвн куну*
1	©нор жай менчигин коргоо боюнча макулдашуу	Россия	13.10.1995
2	©нор жай менчигин коргоо боюнча макулдашуу	©збекстан	24.12.1996
3	©нор жай менчигин коргоо боюнча макулдашуу	Казакстан	08.04.1997
4	©нор жай менчигин коргоо боюнча макулдашуу	Армения	21.04.1997
5	©нор жай менчигин коргоо боюнча макулдашуу	Азербайжан	23.04.1997
6	ИМди коргоо боюнча макулдашуу	Туркия	13.11.1998

5-таблица

Ведомстволор аралык макулдашуулар

к/ №		
1	Кыргызпатент	Франциянын патенттик ведомствосу
2	Кыргызпатент	Россиянын автордук коому (РАК)
3	Кыргызпатент	Казакстандын автордук укук боюнча агентствосу
4	Кыргызпатент	Тажикстандын автордук укук боюнча агентствосу
5	Кыргызпатент	Фонограмма чыгаруучулардын Эл аралык федерациясынын Москвадагы окулчулугу (1FPI)

Кыргыз Республикасында интеллектуалдык менчик укуктарын ишке ашыруу

ИМ укуктарын ишке ашыруунун жалпы маселелери

Бугунку куну биз ИМ тармагындагы баардык эн жаны дуйнелук тенденциялар эске алынып, иштелип чыккан жана кабыл алынган мыйзамдык жана нормативдик-укуктук актылардын жетиштуу кенири топтомуна ээ экендигибизге карабастан азыркы мезгилдеги негизги кыйынчылык ушул мыйзамдарды колдонуу механизмдеринин жоктугунда болуп саналат.

Граждандык мыйзамдарга ылайык граждандык-укуктук доо ишин козгоо укугу жана мулктук эмес жеке укуктары (автордукка, чыгарманын атына жана анын кол тийбестигине укук), ошондой эле мулктук укуктары (кайталап чыгарууга, коп нускада чыгарууга, прокатка берууго, таратууга, эл алдында аткарууга жана жгыпыга маалымдоо учун кабарлоого карата укук) бузулгандыгынын фактысын моюнга алууну талап кылуу укугу авторлор менен укук ээлерине тиешелуу болуп эсептелег, ошонун себебинен Кыргызпатент, авторлор же укук ээлери тиешелуу ыйгарымдарды Кыргызпатентке ездору берген учурдан белек учурда граждандык доо ишин козгой албайт жана авторлор менен укук ээлеринин укуктарын соттук тартипте коргой албайт. Эгерде Кыргызстандын авторлорунун укугу бузулса, алардан тиешелуу ыйгарымдарды алууга болот, ал эми чет елкелук авторлордун укуктарын коргоо андай укук ээлеринен алынуучу ыйгарымдардын жоктугуна байланыштуу кыйла татаал болуп эсептелет.

Кыргыз Республикасынын кылмыш-жаза кодексинде (150, 191-ст.) интеллектуалдык менчик чейресундегу кылмыштар учун кылмыш жоопкерчилиги каралган. Бирок мыйзам бузуучуларга карата кылмыш иши укук ээлеринин арыздары боюнча же кылмыш жасоо фактысы боюнча ички иштер органдарынын кызматкерлери тарабынан козголушу мумкун. Административдик жоопкерчилик женунде КР Кодексинин 339-345, 418-статьяларында интеллектуалдык менчик чейресундегу айрым укук бузуулар боюнча жоопкерчиликтер каралган, бирок 418-статья КР Финансы министрлигинин алдындагы Мамлекеттик салык инспекциясына, ал эми 339-345-статьялар райондук (шаардык) сотторго караштуу болуп саналат.

ИМ укуктарын коргоонун кээ бир бажы чек аралык чаралары Бажы кодексинин бир катар статьяларында келтирилген, аларга кыйла томенде токтолобуз.

Башкача айтканда, Кыргызпатенттин ыйгарым укуктары мыйзам бузуу фактыларын келтируу учун гана жетиштуу, ал эми аларды тыюу маселелери мамлекеттик башка органдардын укуктарына караштуу болуп саналат.

Ошону менен бирге Кыргыз Республикасынын Буткул дуйнелук соода уюмуна (БСУ) кируусу БСУнун талаптарын жалпысынан ишке ашыруу боюнча жана айрым алып **Караганда** ТРИПС Макулдашуусуна ылайык интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилерине карата биздин алдыбызга зор милдетгерди коет. Ушуга байланыштуу интеллектуалдык менчик тармагындагы укук бузууларды болтурбоо маселеси жаны децгээлге кеторулушу керек, анткени БСУ бул маселени жонго салуу боюнча зор талаптарды коет.

Интеллектуалдык менчик тармагындагы укуктарды ишке ашыруу боюнча маселелерди Кыргызпатенттин кучу менен чечууге мумкун эмес, анын баштан откоргон практикасы менен тажрыйбасы авторлордун, аткаруучулардын, фонограмма чыгаруучулар менен уктуруучу уюмдардын, товардык белгилердин ээлеринин, патент ээлеринин укуктарын укуктук коргоого тиешеси бар баардык мамлекеттик органдардын, озгочо мыйзамдарды аткарууга мажбурлоонун чыныгы каражаттарына ээ укук коргоо органдарынын ведомстволор аралык биргелешкен аракеттерин уюштуруу зарылчылыгына алып келди.

Кыргыз Республикасынын аракеттеги мыйзамдарынын нормаларын ишке ашыруу учун жана укук бузуучуларга жазанын конкреттуу чараларын колдонуу учун аракет жасаганда Кыргызпатент ишке комок корсетууго жана чектен ашкан укук бузуучуларга карата туздон туз жазага тартуу чараларын колдонууга милдеттуу болгон укук коргоо органдарынын бул ишке текши даяр эмес экендигине кубе болду, бул болсо, биринчи иретте, мурдагы коомдук-саясый системадан калган психологиялык тоскоолдуктарга байланыштуу болуп эсептелет.

Ошол эле учурда мындай турдогу мыйзамдарды колдонуу тажрыйбасынын жоктугу Кыргыз Республикасынын укук коргоо органдары учун эле эмес, ИМ тармагындагы укук бузууларга каршы курошуу процессинде аларга ар тараптан кемек корсетууге жана жардам берууге даяр турган Кыргызпатент учун да кыйынчылык тузууде.

ИМ укуктарын бузууларга каршы курешуунун кыйла маанилуу шарты болуп укук ээлеринин жигердуулугу жана укуктук сабаттуулугу, укук коргоо органдарындагы жогорку квалификациялуу кадрлардын болушу жана алардын материалдык-техникалык базасын чындоо эсептелет.

Бул жаатта Кыргызпатент тушундуруу, агартуу жана укук иштерин ар дайым жургузуп турат. Консультация беруучу пункттар туруктуу негизде иштейт, семинарлар, кецешмелер авторлор, укук ээлери, ИМ укуктарын пайдалануучулар учун гана эмес, укук коргоо органдарынын окулдеру учун да уюштурулат.

Алсак, Кыргызпатент авторлор менен укук ээлери учун, ошондой эле ИМ объектилерин пайдалануучулар учун да бир катар семинарларды еткерду. Муну менен бирге аларга укук коргоо органдарынын окулдеру да тартылган.

Бирок ИМ тармагында укук бузууларга каршы курошуу боюнча укук коргоо органдарынын кызматкерлерин окутуу жана даярдоо учун бизде мындай тажрыйбанын жоктугунан жана анын ыгын билбегендиктен Кыргызпатенттин бул иште езунун жеке керген аракеттери жетишсиз болоору айкын болду. Андыктан ИМ тармагында укук бузууларга каршы курошуу процессинин баардык катышуучуларынын биргелешкен аракеттеринин калыптанган системасы бар елкелердун тажрыйбасын пайдалануу боюнча бир катар ырааттуу чараларды керуу талап этилууде.

Мындан тышкары, укук ээлери менен укук ыйгарымдары бар органдардын адистеринин билдируулеруне карата оперативдуу чара коруу максатында ведомстволор аралык биргелешкен иш-аракеттерди материалдык-техникалык камсыз кылуу (негизги ведомстволорду керектуу техника менен жабдуу, маалымат менен камсыз кылуу, кадрларды даярдоо) олуттуу маселе болуп саналат жана аны учун каражат да табуу керек.

Бирок бул кыйынчылыктарга карабастан Кыргыз Республикасында ИМ укуктарын ишке ашыруунун натыйжалуу системасын тузуу боюнча Кыргызпатент жигердуу иш жургузуп келуудо.

Ушуга байланыштуу жана интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери боюнча Макулдашууну (ТРИПС), ошондой эле ИМ тармагында укук бузууларды болтурбоо боюнча кызматташуу жонундо КМШ олколорунун ортосунда тузулгон Макулдашууну ишке ашыруу максатында Кыргызпатенттин алдында Кенейтилген коллегия тузулгон.

Кыргызпатенттин Кенейтилген коллегиясы жонундо Жобо Кыргыз Республикасынын вкмотунун 1999-жылдын 24-ноябрындагы "Кыргыз Республикасынын Экмотунун алдындагы Интеллектуалдык менчик боюнча мамлекеттик агентствосунун кенейтилген коллегиясы жонундо" (мындан ары - Кенейтилген коллегия) № 638-токтому менен бекитилген. Анын ишмердигин жонго сапуучу орган Кыргызпатент болуп эсептелет, ал ИМ менчигин коргоо тармагында Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык бирдиктуу мамлекетгик саясатты ишке ашырат.

Кенейтилген коллегиянын максаты - интеллектуалдык менчик укуктарын ишке ашыруу боюнча маселелерди квалификациялуу карап чыгуу учун министрликтердин, ведомстволордун жана башка мамлекеттик органдардын иштерин, ошондой эле жогоруда аталган органдардын Кенейтилген коллегиянын чечимин иш жузундо колдонуусун координациялоо болуп эсептелет.

Ал кабыл алган чечимдерди баардык министрликтер, мамкомитеттер, административдик ведомстволор жана башка мамлекеттик органдар аткарууга милдеттуу.

Кенейтилген коллегия тузулгон мезгилден бери торт жолу кенешме откорулуп, анда уюштуруу маселелери, нормативдик-укуктук актылардын иштелип чыккан долбоорлору, ошондой эле ИМ укуктарын иш жузундо жузого ашырууга тиешелуу маселелер каралган.

Кенейтилген коллегиянын алдында: 1) товардык белгилер жана товар чыгарылган жерлердин аталыштары боюнча; 2) автордук укук жана чектеш укуктар боюнча эки жумушчу топ тузулгон. Ал ИМ укуктарын коргоо тармагында нормативдик-укуктук актыларды иштеп чыгуу боюнча жигердуу иш жургузуп жатат.

Алсак, анда Кыргызпатент иштеп чыккан нормативдик-укуктук актылардын томонку долбоорлору каралып чыгып, жактырылган:

1) "Административдик жоопкерчилик жонундо Кыргыз Республикасынын Кодексине езгортуулорду жана толуктоолорду киргизуу жонундо" Кыргыз Республикасынын мыйзамынын долбоору.
2) "Кыргыз Республикасынын уголовный-процессуалдык кодексине толуктоолорду киргизуу жонундо" Кыргыз Республикасынын мыйзамынын долбоору.
3) "Интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби жонундо жобонун" долбоору.
4) Кыргыз Республикасынын ички иштер органдарынын кызматчылары учун "Автордук жана чектеш укуктар тармагында укук бузууларды болтурбоо чаралары жонундо" методикалык колдонмонун долбоору.

5) Контрафактылык продукцияларга каршы курешуудо Кыргызпатенттин Кыргыз Республикасынын укук коргоо органдары менен биргелешип аракеттенуусунун тартиби жонундо нускаманын долбоору.

Кенейтилген коллегия тарабынан ошондой эле:

• Кыргыз Республикасында автордук укуктарды коргоонун абалы жонундо Интеллектуалдык менчиктин Эл аралык альянсынын 301-петициясы;

• Аудио- жана видеобизнес чойросундо автордук жана чектеш укуктарды бузууларды аныктоо боюнча ички иштер органдары менен биргелешкен рейдцерди откоруу жонундо маалымат талкууланып, каралып чыкты.

Ошентип, Кыргызпатенттин Кенейтилген коллегиясынын ийгиликтуу иши келечекте Кыргыз Республикасында ИМ укуктарын ишке ашыруунун натыйжалуу системасын тузууго алып келиши керек.

ИМ укуктарын ишке ашыруунун бажы чаралары женунде

Белгилуу болгондой, ТРИПС Макулдашуусунда бажы чек арасында интеллектуалдык менчик укуктарын ишке ашырууга жана контрафакт продукцияларын кармоо боюнча бажы жол-жоболорун регламенттоого зор конул бурулган (51-60-статьялар).

ТРИПС Макулдашуусунун жоболорун эске алуу менен 1997-жылдын 1-октябрынан тартып Кыргыз Республикасынын Бажы кодекси (БК) колдонууга киргизилген.

БКнын "Товарды эркин жугуртууге чыгаруу" деп аталган 4-главасында Кыргыз Республикасынын бажы аймагына ташылып келуучу товарлар аларды бул аймактан кайтадан алып кетууго милдеттенме алынбастан ушул аймакта туруктуу калтырыла тургандыгы женунде бажы режими караштырылган.

Интеллектуалдык менчик объектилерин камтыган товарларга карата, аталган товарлар интеллектуалдык менчик укуктарын бузуп жатат деп шектенуу пайда болгон учурларда, бажы органдарынын бул товарларды эркин жугуртууге чыгарууну токтотуу боюнча милдеттери караштырылган. Товарды эркин жугуртууге чыгарууну токтотуу укук ээсинин жазуу жузундегу арызы боюнча ишке ашырылат.

Бирок Бажы кодексинде бажы чараларына карата негизги жоболор гана караштырылган. Ошондуктан интеллектуалдык менчик объектилерин камтыган товарларды эркин жугуртууге чыгарууну токтотуунун толук жол-жоболору эске алынып, "Интеллектуалдык менчик объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби тууралуу Жобону бекитуу женунде" (мындан ары - Жобо) Кыргыз Республикасынын Окметунун токтомунун долбоору иштелип чыккан. Бул Жобо БКнын статьяларын жана интеллектуалдык менчик женунде мыйзамдарды толуктоо максатында, ошондой эле "Товарды эркин жугуртууге чыгаруу" бажы режимин толук регламенттештируу максатында иштелип чыккан.

Аталган Жобо БСУнун мыйзамдарынын белугу болуп эсептелген ТРИПС Макулдашуусунун нормаларынын, Буткул дуйнолук бажы уюму сунуш кылган моделдик бажы мыйзамдарынын негизинде иштелип чыккан.

Долбоорду иштеп чыгууда ошондой эле Россия Федерациясынын, Беларустун ушул сыяктуу жоболору, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин алдындагы Мамлекеттик салык инспекциясынын, Мамлекеттик бажы комитетинин, Кыргыз Республикасынын Чет олкелук инвестициялар жана экономикалык онугуу боюнча мамлекеттик комитетинин, Кыргыз Республикасынын Президентинин алдындагы Атаандаштыкты коргоо жана онуктуруу боюнча улуттук комиссиясынын сын пикирлери менен сунуштары, ЮСАИД долбоору эске алынды.

Муну менен бирге КМШ елколорунун ортосунда интеллектуалдык менчик укуктарын бузуучу товарларды алардын бажы чек аралары боюнча ташылып етушун болтурбоо чаралары женунде кеп тараптуу Макулдашуу тузулгендугун айтып кетуубуз зарыл. Бул Макулдашууда ТРИПС Макулдашуусунда караштырылган негизги жоболор орун алган.

Бажы органдарынын Кыргыз Республикасында интеллектуалдык менчик укуктарын коргоосунун Жободо караштырылган моделин жалпысынан темендогудей элестетууге болот:

1. Укук ээси же анын ишенимдуу екулу анын укуктарын коргоо женунде арыз менен Кыргыз Республикасынын Мамлекеттик бажы инспекциясына (МБИ) кабыл алынган таргипте кайрыла алат. Жобонун долбоорунда укук ээси арыз менен кайрылган учурда беруучу документтер менен маалыматтардын тизмеси белгиленген.

2. Кыргыз Республикасынын МБИси бажы контролдугунун максаттары учун арызды карап чыгат жана ИМ объектисин мыйзам тарабынан корголуучу интеллектуалдык менчик обьектилеринин реестрине киргизуу жонундо чечим кабыл алат. ИМ объектилерин реестрге киргизгендиги учун жыйым алынат. Коргоонун жалпы меенету эки жылдык меенетке чейин белгиленет, бирок ИМ объектисине карата укуктун аракет моенотунон ашпаган моенотке белгиленет.

3. ИМ объектилери бар товарларга карата бажы контролдугун ишке ашырууда идентификациялоо учун керектуу маалыматтарды камтыган ИМ обьектилеринин реестри региондук бажы башкармалыктары менен бажыканаларга жиберилет.

4. Бажы органдары ИМ объектилери бар товарларды контролдоону жана алардын документтерин тузууну ишке ашырат. Контрафакт товарлар экендигинин белгилери байкалган, МБИнин реестрине киргизилген, интеллектуалдык менчик объектилери бар товарлар аныкталганда алар бажы документтерин тузууну токтотушуп, бул женунде укук ээси менен жарнак беруучуге (декпарантка) билдиришет.

5. ИМ объектилери бар товарларды жугуртууге чыгарууну токтотуу 10 жумушчу кунун тузет. Бул меонет бажы органдары тарабынан дагы он жумушчу кунге узартылышы мумкун. Аталган меенет буткендон кийин, эгерде етунуучу талаш товарларды импорттоочуга карата сот ендурушу козголгондугу женунде далилдерди бербесе, алар товарды жугуртууге чыгарууга коюлган чектеолерду алып салууга милдетгуу.

ТРИПС Макулдашуусуна ылайык, товарлар контрафакт товар эмес экендиги андан кийин далилденген учурларга карата укук ээси бажы органынын, убактылуу сактоочу кампанын ээси менен жарнак беруучунун чыгымдарын телеп беруу учун зарыл болгон курее менен камсыз кылышы керек.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫНЫН СООДА АСПЕКТИЛЕРИ БОЮНЧА МАКУЛДАШУУ (ТРИПС).

НЕГИЗГИ ЖОБОЛОР

ТРИПС Макулдашуусунун кыскача тарыхы

Буткул дуйнелук Соода Уюмун тузуу женунде Макулдашуунун (мындан ары - БСУ Макулдашуусу) ажырагыс белугу болуп саналган ТРИПС Макулдашуусу женунде айтуудан мурда ушул уюмдун тарыхынан сез баштоо керек.

1994-жылы Буткул дуйнелук Соода Уюмун тузуу жонундо Марракеш макулдашуусу тарабынан БСУ тузулген болчу. Бул уюм тарифтер жана соода женунде Генералдык макулдашуунун базасында (ГАТТ) тузулген.

БСУ Макулдашуусу 25 юридикалык документтерди камтыйт. Алардын ичинде жаңылары текстиль товарлары менен айыл чарба продуктуларын соодалоо, талаштарды женге салуу системасы, ошондой эле кызмат корсетуулерду соодалоо жана интеллектуалдык менчик женундегу мурда ГАТТ камтыбаган документтер эле.

Ал эми ГАТТын чегинде интеллектуалдык менчик менен байланышкан маселелерге керектуу децгээлде кецул бурулбай келгендигин айтып кетууге тийишпиз. ГАТТын жоболору интеллектуалдык менчикти камтыган товарларга карата тарифтерди же елчемдук чектеелерду колдонууда тенсиздикке жол бербее контекстинде гана колдонулуп келген. Ошентип, интеллектуалдык менчиктин маселелери ГАТТын принциптеринде - улуттук режимде жана кыйла ьщгайлуу шарт тузуу режиминде камтылган, ошондой эле ГАТТ патенттерди, товардык белгилерди жана автордук укуктарды коргоого карата, соода келишимдеринин катышуучуларын адашууга алып келуучу практикага жол бербееге карата шилтемелерди камтыган. Бул маселелерди женге салуу жагы улуттук мыйзамдарга жуктелген.

Интеллектуалдык менчик укуктарын коргоону жана жузеге ашырууну женге салуучу стандарттардагы кептеген айырмачылыктар, ошондой эле жасалма товарларды эл аралык соодалоого тиешелуу кеп тараптуу эрежелердин жоктугу эл аралык экономикалык мамилелерде, биринчи иретте АКШ, ЕЭШ (ЕЭС) жана Япония сыяктуу енуккен елкелердо абалдын чыналышына алып келген. Ушунун баары интеллектуалдык менчикти эл аралык соодалоого тиешелуу принциптердин, эрежелердин кеп тараптуу системасын иштеп чыгууга туртку болгон. Ушунун натыйжасында, мурда айтылгандай, БСУ Макулдашуусунун ажырагыс белугу болуп саналган ТРИПС Макулдашуусу кабыл алынган.

БСУ Макулдашуусунда БСУнун уч баскычтуу уюштуруу структурасы: (1) Министрлер конференциясы, (2) Генералдык кенеш, ал ошону менен бирге талаштарды женге салуучу орган жана соода саясатын карап чыгуучу орган катары иш жургузет, (3) ТРИПС Кенеши каралган.

ТРИПС Кенеши ТРИПС Макулдашуусунун иштешин байкоого алат, интеллектуалдык менчик тармагындагы улуттук мыйзамдардын эсебин

жургузет, ошондой эле енуккен елкелердун онугуп келе жаткан елколорго ездерунун мыйзамдары менен соода практикасын БСУнун талаптарына ылайык келтирип алышы учун керсетуучу техникалык жана финансылык жардамдарын координациялайт.

ТРИГ1С Кецеши Макулдашуунун аткарылышын жана БСУнун мучелерунун анда камтылган жоболорун сакташын кеземелдейт.

БСУ Макулдашуусу тарабынан ошондой эле ТРИ ПС Кенешине окшош органдар тузулген, мисалы, Товар соодалоо боюнча кенеш, Кызмат керсетуулерду соодалоо боюнча кенеш.

БСУ Макулдашуусу 1995-жылы 1-январда кучуне кирген.

2000-жылдын 1-декабрына карата 140 мамлекет БСУнун мучелеру болуп саналышат, жана дагы 30 чакты мамлекет, анын ичинде КМШнын бир катар мамлекеттери ага кошулуу женунде суйлошуулерду жургузушууде.

ТРИПС Макулдашуусунун негизги жоболору

ТРИПСтин 1-белугунде анын жалпы жоболору жана негизги принциптери берилген. Бул Макулдашуу интеллектуалдык менчиктин жети категориясына карата: автордук укук менен чектеш укуктарга; товардык белгилерге; географиялык керсеткучтерге; енор жай улгулеруне; патенттерге; интегралдык микросхемалардын топологиясына; жабык маалыматтарга колдонулат.

ТРИПС Макулдашуусу енер жай менчигин коргоо боюнча Париж конвенциясы менен адабий жана керкем чыгармаларды коргоо женунде Берн конвенциясында бекемделген принциптерге негизделген.

ТРИПСте улутгук режимди беруу женунде милдеттенме караштырылган, ага ылайык интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо чейросунде БСУнун кайсы бир мучесу башка муче-мамлекеттин граждандарына карата берген режими ез мамлекетинин граждандарына карата колдонулган режимден (улуттук режимдин принциптеринен) эч кайсынысы менен айырмаланбашы керек. Макулдашуунун каралып жаткан ушул белугунде кыйла ьщгайлуу шарт тузуу принциби орун алган. Бул принцип БСУнун мучесунун белек муче-елкелердун фаждандарына берген артыкчылыктары, эгерде мындай режим езунун граждандары колдонуп жаткан режимден кыйла жагымдуу болсо дагы, эреже катары, уюмдун башка мучелерунун граждандарына карата колдонулушу керек дегендикти билдирет.

ТРИПСтин 2-белугу интеллектуалдык менчиктин жогоруда аталган категорияларына арналган. Макулдашуунун бул белугу интеллектуалдык менчик укуктарын коргоого карата БСУнун баардык муче-елкелерунде адекваттуу талаптар менен стандарттарды колдонууну камсыз кылууга багытталган. Бул жерде таяныч катары енер жай менчигин коргоо боюнча Париж конвенциясы менен адабий жана керкем чыгармаларды коргоо женунде Берн конвенциясында караштырылган орчундуу милдеттенмелер алынат. ТРИПС Макулдашуусунда аталган милдеттенмелер менен катар эле аталган конвенцияларда камтылбаган же аларда толук ченемде чечилбеген маселелер боюнча бир катар жацы же кыйла жогору талаптар белгиленген.

1-белум *автордук укуктар менен чектеш укуктарга* арналган. Алсак, Макулдашууда компьютердик программалар менен маалыматтар базасына карата жаны талаптар каралган. Берн конвенциясына ылайык адабий чыгармалар учун каралуучу коргоо компьютердик программалар учун да каралган. Маалыматтар базасын коргоо маалыматтардын мааниси боюнча тандалышы же жайгаштырылышы жагынан чыгармачыл эмгектин жыйынтыгы болгон ушундай маалыматтарга гана берилиши керек.

Автордук жана чектеш укуктарды коргоо тармагында колдонулуп жаткан эл аралык эрежелерге орчундуу толуктоо болуп прокаттоо укугуна тиешелуу жоболор эсептелет. Компьютердик программалардын авторлору менен фонограмма чыгаруучулар оздорунун чыгармаларын чекене пайдалануучуларга прокаттоого уруксат беруу же тыюу салуу укугун коммерциялык негизде алышат. Ушундай эле озгоче укуктар кинофильмдерге карата да колдонулат, анткени кинофильмдерди коммерциялык негизде прокатка беруу фильмдерди кеңири масштабда кочурмолоого алып келет, бул болсо олуттуу материалдык зыянга учуратат жана продукцияны коп нускада чыгаруу укугун бузууга алып келет. Аткаруучулар оздорунун аткарууларын санкциясыз ун жазуу, кеп нуска менен чыгаруу жана кайталап чыгаруу учурларынан 50 жылдан аз эмес меенетке корголгон (ун жазууларды мыйзамсыз соодалоого каршы курошуу). Фонограмма чыгаруучулар ездерунун фонограммаларын тикелей же кыйыр турде кайталап чыгарууга уруксат беруу же тыюу салуу укугуна 50 жыл бою ээ болуп турушат.

ТРИПСтин 2-белумунде *товардык белгилер менен тейлвв белгилерин* коргоо жоболоруна туура келуучу белгилер, ошондой эле алардын ээлерине берилуучу укуктардын минималдуу ченеми аныкталат. Ал эми кайсы бир конкреттуу елкеде белгилуулукке ээ болгон белгилер кошумча коргоо менен камсыз болушат. Макулдашууда товардык белгилерди (тейлео белгилерин) пайдаланууга, аларды коргоонун шартгарына, ошондой эле лицензиялоого же ыктыярдуу еткеруп берууге тиешелуу бир катар милдеттенмелер аныкталган. Мисалы, товардык белгини каттатуу учун отунме беруунун шарты катары анын иш жузундо чыныгы пайдаланылышын талап кылууга тыюу салынат.

3-болум *географиялык корсоткучторго* тиешелуу. Бул обьектиге карата БСУнун мучелеру географиялык керсеткучтер товардын чыгарылган жери боюнча керектеечулерду адашууга алып келбей тургандай каражаттарды колдонууга милдеггуу. Мындан тышкары, географиялык керсеткучтер каранием атаандаштык максатында пайдаланылбашы керек. Коргоонун кыйла жогорку децгээли шараптар менен кучтуу алкоголдук ичимдиктерди белгилео учун колдонулуучу географиялык керсеткучтер учун караштырылган, ал керектеочулерду алардын чыныгы чыгарылган жерине карата адашууга алып келууге тикелей коркунуч болбогон учурлар учун да караштырылган. Айрым учурда эрежеден четтееге жол берилет, мисалы, жалпы же тектеш тушунуктерду белгилео учун агалыштарды пайдаланууда жол берилет, бирок мындай эрежеден четтеелерду колдонуучу ар бир елке ар бир конкреттуу учурда географиялык аталыштарды коргоо учун суйлешуулерге даяр болушу керек.

4-белум *енор жай улгулорунв* арналган. ТРИПСке ылайык улгулор он жыл бою корголот. Корголуучу улгулордун ээлери корголуучу енор жай улгулорунун кочурмосу болуп саналган улгулорду пайдалануу менен же аларга негизделген буюмдарды ондуруп чыгарууну, сатууну же импортко чыгарууну болтурбоого укуктуу болушу керек.

5-болум *патенттерге* тиешелуу жоболорду камтыйт. ТРИПС патенттик коргоо менен 20 жыл бою камсыз кылууну караштырган. Бул моонот баардык ойлоп табууларга, анын ичинде техниканын дээрлик баардык тармактарындагы буюмдар менен технологиялык процесстерге карата колдонулат. Эгерде ойлоп табууларды коммерциялык максаттарда пайдаланууга ыймандуулук тушунуктору боюнча же мыйзам тарабынан тыюу салынса, алар патенттелбеши мумкун. Антууго болбой турган учурда, алсак, диагностикалык, терапевтикалык же хирургиялык ыкмапар учун, ошондой эле осумдуктор менен жаныбарлар учун (микроорганизмерден тышкары), озгочо осумдуктор менен жаныбарлардын турлорун тузуунун биологиялык процесстерине карата (микробиологиялык процесстерден тышкары) эрежеден четтоелорго жол берилет. Бирок осумдуктордун соргтору патенттер аркылуу, же болбосо *sui generic* систсмасы аркылуу (мисалы, есумдуктердун жацы сортторун коргоо боюнча Эл аралык кошундун конвенциясында каралган селекционерлердин укуктары ушундай система болуп саналат), же алардын ар кандай айкалыштары менен коргоого алынышы керек. Макулдашууда окмоттук уюмдар тарабынан патентти анын ээсинин макулдугусуз эле мажбурлап лицензиялоого же колдонууга тиешелуу так айтылган эрежелер караштырылган.

6-болум *интегралдык микросхемалардын топологияларына* тиешелуу. БСУнун мучолору аларды коргоону интефалдык схемаларга карата интеллектуалдык менчик жонундо Вашингтон келишимине ылайык камсыз кылууга милдеттуу, бул келишим кол коюу учун 1989-жылы май айында ачылган болчу, бирок ал алигиче кучуно кире элек. Муну менен бирге анда коргоо 10 жылдан кем болбогон жылга берилиши керек экендиги женунде толуктоо бар. Мындай топологияларды камтыган, мыйзамдуу жол менен алынган топологияларды же буюмдарды пайдалануу, эгерде мындай пайдаланууну ишке ашыруучу адам мындай кайталап чыгарылган топологияга же буюмга корголуучу интегралдык микросхема киргизилгендигин билбесе же билиши кажет эмес болсо, укук бузуу болуп саналбайт. Мындай адам топологияны укуксуз кайталап чыгаргандыгы женундо билдирүү алгандан кийин анын калган запастарын пайдаланууга же сатууга мумкунчулугу болушу керек. Муну менен бирге мындай укук бузуучу мындай топологиялар учун келишимдин лицензия боюнча теленуучу алгылыктуу чегерүүлеруно тендеш сумманы укук ээсине телоп берууге милдеттуу. ТРИПС мажбурлап лицензиялоону караштырган.

7-белумдо *ачыкка чыгарыла элек маалыматтар* кандайча корголо тургандыгы аныкталат. Мындай маалымат коммерциялык жактан баалуу болушу керек жана жашыруундукту бузууга, акниет коммерциялык практикага карама-каршы келген башка аракеттерге каршы корголушу керек. Фармацевтикалык енор жайы же айыл чарбасы учун химиялык заттарды соодалоого жана

сатууга уруксат алуу учун екметке берилуучу сыноолордун жыйынтыктары каранией коммерциялык пайдаланууга каршы корголушу керек.

8-белум - ТРИПС Макулдашуусунун ушул белугунун жыйынтыктоочу белуму лицензия берууде атаандаштарга каршы жасала турган аракеттерге арналган. Макулдашууда БСУнун мучелерунун ушул тармакта чара керууге укуктуу экендиги моюнга алынат жана анда лицензиялык жол-жоболор же интеллектуалдык менчик укуктарына тиешелуу шарттар мындай укуктарды бузуп жатат деп жана атаандаштыкка терс таасир тийгизип жатат деп саноого негиздер бар болгон учурларда екметтердун ортосунда консультациялашууларды еткоруу караштырылган. Мындай таасирлерди ондоо боюнча аракеттер ТРИПСтин башка жоболоруна дал келиши керек.

ТРИПС Макулдашуусунун Ш белугу интеллектуалдык менчик укуктарын коргоону камсыз кылууга тиешелуу. Анда БСУнун муче-елкелерунгун ездерунун улуттук мыйзамдарында интеллектуалдык менчик укуктарын натыйжалуу ишке ашырууга багытталган жол-жоболор менен кепилдиктерди караштырышы боюнча милдеттенмелери берилген. Мындай жол-жоболордо интеллектуалдык менчик укуктарын бузууларга каршы натыйжалуу чараларды кврuу мумкунчулугу караштырылышы керек; алар акыйкатгуу мунoздо болушу жана тен укуктуулук принциптерине негизлениши зарыл; муну менен бирге алар татаал же кымбат болбошу, кандайдыр бир турмушка туура келбеген моеноттор белгиленбеши же негизсиз кечиктирууге алып келбеши керек. Мындан тышкары, мындай жол-жоболордо административдик акыркы чечимдерди кайтадан каратып чыгуу учун сот инстанцияларына кайрылуу мумкунчулугу жана, жалпы жобо катары, талаш маселелерди адегенде соттук териштирууг© беруу укугу караштырылышы зарыл.

ТРИПС Макулдашуусунда сунуш этилген граждандык жана административдик жол-жоболор менен коргоо чараларында далилдерди беруу, убактылуу керулууччу чаралар, соттук тыюу салуу чечимдерин чыгаруу, айып салуу санкциялары жана башка соттук коргоо чаралары караштырылат, аларда ошондой эле сот органдарынын интеллектуалдык менчик укуктарын бузуу жолу менен чыгарылган товарларды сатууга же жок кылууга санкция беруу укугу камтылышы мумкун. БСУнун мучелору ошондой эле кылмыштык куугунтуктоону жана тиешелуу жазаларды колдонуу мумкунчулукторун караштырышы керек, алар жок эле дегенде товардык белгилерди жаман ой менен жана атайлап жасалмалаган учурларга жана автордук укукка карата коммерциялык масштабда каракчылык кылууга карата караштырылышы зарыл. Соттук коргоо чаралары укук бузуучуларга катаал таасир беруу учун турмего отургузуу же кыйла чоц айып салуу сыяктуу жазаларды камтышы керек. Мындан тышкары, БСУнун мучелору укук ээлери жасапма жана каракчылык товарларды импорттоону болтурбоо учун бажы бийликтеринен жардам алала тургандай механизмди тузууну караштырышы зарыл.

Укуктарды коргоонун жогорку децгээли коргоонун чыгышы учун процессуалдык жана материалдык-укуктук нормаларды гармонизациялоо жолу менен гана камсыз болбостон, укук ээсине езунун укуктарын ар кандай учунчу адамдардын бузууларынан натыйжалуу коргоого мумкунчулук беруу жолу менен да камсыз болот. Аны учун укук ээси тиешелуу нормативдик-

укуктук актыларда караштырылган укуктук каражаттарды пайдалануу учун укугу болушу керек.

Жыйынтыгында Кыргыз Республикасы 1998-жылы 20-декабрда БСУ-нун катышуучусу болуп калгандыгын белгилеп кетуубуз керек. Ушуга байланыштуу интеллектуалдык менчик жонундо мыйзамдарды иштеп чыгууда ага интеллектуалдык менчик укуктарынын канчалык болушу, ченеми, пайдаланылышы жана аларды коргоону камсыз кылуу боюнча Кыргызстан тарабынан стандарттар киргизилип, алар ТРИПС Макулдашуусунда чагылдырылган.

Р. Оморов, техникалык илимдердин доктору, профессор, Эл аралык инженердик академиянын академиги, Кыргыз Республикасынын Илимдер Улуттук Академиясынын мучо-корреспонденти, Кыргыз Республикасынын Окмотунун алдындагы илим жана интеллектуалдык менчик боюнча мамлекеттик агентствосунун (Кыргызпатент) директору.

О.Балпанова, Кыргызпатенттин интеллектуалдык менчик укуктарын ишке ашыруу боюнча болумунун башчысы.

IV

Адабияттар:

1. *Интеллеткуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери боюнча Макулдашуу.* V
2. *Зотин С.В., "ТРИПС Макулдашуусу: укуктарды коргоону камсыз кылуунун тарыхы жана жоболору" // Кыргызпатенттин кабарлары: интеллектуалдык менчиктин маселелери. - 2000 - № 1.* yj
3. *WTO The World Trade Organization, WTO, 1995.*
4. *Интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо, USIA Regional Program Office, Vienna.*

1 С - ТИРКЕМЕСИ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫНЫН СООДД АСПЕКТИЛЕРИ БОЮНЧА МАКУЛДАШУУ

I БвЛУК. ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР ЖАНА НЕГИЗГИ ПРИНЦИПТЕР

II БвЛУК. ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫНЫН КАНЧАЛЫК БОЛУШУНА, АЛАРДЫН ЧЕНЕМИНЕ ЖАНА ПАЙДАЛАНЫЛЫШЫНА КАРАТА СТАНДАРТТАР

1. Автордук укук жана чектеш укуктар
2. Товардык белгилер
3. Географиялык корсоткучтор
4. 0нор жай улгулеру
5. Патенттер
6. Интегралдык микросхемалардын топологиялары (топографиялары)
7. Жабык маалыматты коргоо
8. Атаандаштыкка каршы тажрыйбага келишимдик лицензиялар аркылуу кезомолдук кылууну ишке ашыруу

III БвЛУК. ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫН КОРГООНУ КАМСЫЗ КЫЛУУ

1. Жалпы милдеттенмелер
2. Граждандык-укуктук жана административдик жол-жоболор, соттук коргоо каражаттары
3. Убактылуу чаралар
4. Бажы чек ара чараларына карата езгечо талаптар
5. Кылмыш-жаза жол-жоболору

IV БвЛУК. ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫН АЛУУ ЖАНА АЛАРДЫ КУЧУНДе САКТОО, АГА БАЙЛАНЫШТУУ *INTER PARTES* ЖОЛ-ЖОБОЛОРУ

V БвЛУК. ТАЛАШТАРДЫ БОЛТУРБОО ЖАНА ЖвНГв САЛУУ

VI БвЛУК. вТМв МАКУЛДАШУУЛАР

VII БвЛУК. ИНСТИТУЦИвНАЛДЫК ИШ-ЧАРАЛАР; КвРУТУНДУЛввЧУ ЖвБвЛвР

}

1 С - ТИРКЕМЕСИ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫНЫН СООДА АСПЕКТИЛЕРИ БОЮНЧА МАКУЛДАШУУ

Муче-ел колер,

Эл аралык sooданы енуктуруу жолунда бурмалоолор менен тоскоолдуктарды азайтууну каалашып, интеллектуалдык менчик укуктарын натыйжалуу жана адекваттуу коргоого кемектешуу зарылчылыгын эске алышып, ошондой эле интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо чаралары менен жол-жоболорунун оздору мыйзамдуу соода учун тоскоол болуп калышын болтурбоону камсыз кылуу учун;

Ушул максаттарда:

(a) 1994-жылдагы ГАТТын негизги принциптерин жана интеллектуалдык менчик тармагындагы тиешелуу эл аралык макулдашууларды же конвенцияларды колдонууга;
(b) соодага байланыштуу интеллектуалдык менчик укуктарынын канчалык болушуна, алардын ченемине жана пайдаланылышына тиешелуу адекваттуу нормалар менен принциптерди камсыз кылууга;
(c) улуттук укуктук системалардагы айырмачылыктарды эске алып, соодага байланыштуу интеллектуалдык менчик укуктарын коргоонун натыйжалуу жана керектуу каражаттарын камсыз кылууга;
(d) окмоттордун ортосундагы талаштарды болтурбоо жана аларды женге салуу учун кеп тараптуу негизде натыйжалуу, кечиктирилгис жол-жоболор менен; жана
(e) суйлешуулердун жыйынтыгына кыйла толук катышууга багытталган етме убадалашууларды камсыз кылууга тиешелуу жаны эрежелер менен тартиптердин зарыл экендигин *моюнга алышып;*

Контрафакт товарларын эл аралык соодалоого тиешелуу принциптеринин, эрежелери менен тартибинин кеп тараптуу системасына муктаж экендиктерин моюнга *алышып;*

Интеллектуалдык менчик укуктары жеке адамдын укугу экендигин *моюнга алышып;*

Мамлекеттик саясаттын негизинде интеллектуалдык менчикти коргоонун улуттук системасынын максаттары, анын ичинде онугуунун жана техникалык прогрессгин максаттары жата тургандыгын *моюнга алышып;*

Анча енукпоген елкелорге бекем жана турмушка ылайыктуу технологиялык базаны тузуп алышына мумкунчулук беруу учун алардын олкенун ичинде колдонууга болушунча ийкемдуу мыйзамдар менен эрежелерге езгоче муктаж экендиктерин дагы *моюнга алышып;*

Кеп тараптуу жол-жоболордун жардамы менен интеллектуалдык менчиктин соода аспектилери боюнча талаштарды женге салууга карата кыйла

катаал милдеттенмелерге жетишуу жолу менен абалды женилдетуунун маанилуу экендигин *баса корсетушуп;*

БСУ менен Интеллектуалдык менчиктин Буткул дуйнолук уюмунун (мындан ары ушул Макулдашууда "ИМБДУ" деп аталат) ортосунда, ошондой эле башка эл аралык уюмдар менен ез ара кемоктешуу мамилелерин тузууну *каалашып',*

Ушул Макулдашуу менен томондогулор жонундо *макулдашышты:*

1-Б9ЛУК

ЖАЛПЫ ЖОБОЛОР ЖАНА НЕГИЗГИ ПРИНЦИПТЕР

1-статья
Милдеттенмелердин мацызы жана аларды колдонуу чойросу

1. Мучо-елколор ушул Макулдашуунун жоболорун ишке киргизет. Муче-олколор ездерунун мыйзамдарында ушул Макулдашуу боюнча талап кылынгандардан кенири коргоо укуктарын бере алышат, бирок алар ага милдеттуу эмес жана ал ушул Макулдашуунун жоболоруна карама-каршы келбеген шарт менен берилет. Муче-елкелор ездерунун укуктук системалары менен тажрыйбасынын чегинде ушул Макулдашуунун жоболорун аткаруунун керектуу жолдорун аныктоодо эркин болуп саналышат.

2. Бул Макулдашуунун максаттары учун "интеллектуалдык менчик" аталмасы II белуктун I-7-белумдерунде каралуучу интеллектуалдык менчиктин баардык категорияларына тиешелуу болуп саналат.

3. Муче-елкелер башка муче-елколердун граждандарына ушул Макулдашууда каралган режимди берет.[1] Интеллектуалдык менчик боюнча тиешелуу укукка карата башка муче-елкелердун граждандары деп Париж конвенциясында (1967-ж.), Берн конвенциясында (1971-ж.), Рим конвенциясында жана интегралдык микросхемаларга карата интеллектуалдык менчик женунде Келишимде каралган талаптарга жооп берген жеке адамдар же юридикалык тараптар аталышат, эгерде БСУнун[2] баардык муче-елкелеру алардын

[1] Бул Макулдашууда "граждандар" деген соз БСУнун мучосунун айрым бажы аймагында туруктуу жашаган жери бар же аталган бажы аймагында чыныгы иштеген онор жай же соода ишканасы бар жеке адамды же юридикапык тарапты билдирет

[2] Бул Макулдашууда "Париж конвенциясы" онор жай менчигин коргоо боюнча Париж конвенциясын билдирет; "Париж конвенциясы (1967-ж.)" ушул Конвенциянын 1967-жылдын 14-июлундагы Стокгольм актысын билдирет; "Берн конвенциясы" адабий жана корком чыгармаларды коргоо жонундо Берн конвенциясын билдирет; "Берн конвенциясы (1971-ж)" ушул Конвенциянын 1971-жылдын 24 июлундагы Париж актысын билдирет; "Рим конвенциясы" артист-аткаруучулардын, фонограмма чыгаруучулар менен уктуруучу уюмдардын кызыкчылыктарын коргоо боюнча 1961-жылы 26-октябрда Римде кабыл алынган Эл аралык конвенцияны билдирет; "Интегралдык микросхемаларга карата интеллектуалдык менчик жонундо Келишим" (ИМИМ келишими) Вашингтондо 1989-жылы 26-майда кабыл алынган интегралдык микросхемаларга карата интеллектуалдык менчикти коргоо жонундо Келишимди билдирет; "БСУ жонундо Макулдашуу" БСУну тузуу жонундо Макулдашууну билдирет.

катышуучулары болушса. Рим конвенциясынын 5-статьясынын 3-пунктунда же 6-статьясынын 2-пунктунда каралган мумкунчулуктерден пайдаланышкан ар бир муче-елко, аталган жоболордо каралгандай, бул женунде интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери боюнча Кенешке ("ТРИПС боюнча Кенешке") билдирет.

2-статья
Интеллектуалдык менчик тармагындагы конвенциялар

1. Ушул Макулдашуунун II, III жана IV белуктеруно карата мучеелкелор Париж конвенциясынын (1967-ж.) 1-12-статьялары менен 19-статьянын жоболорун аткарышат.

2. Бул Макулдашуунун I-IV белуктерундегулер муче-елкелердун Париж конвенциясына, Берн конвенциясына, Рим конвенциясына жана интегралдык микросхемаларга карата интеллектуалдык менчик женунде Келишимге ылайык бири-биринин алдында алала турган жана алган милдеттемелерине чек койбошу керек.

3-статья
Улуттук режим

1. Ар бир муче-елке Париж конвенциясына (1967-ж.), Берн конвенциясына (1971-ж.), Рим конвенциясына жана интегралдык микросхемаларга карата интеллектуалдык менчик женунде Келишимге ылайык каралган эрежеден четтеелерден башка учурларда интеллектуалдык менчикти коргоого карата[3] ездерунун граждандарына берген ыцгайлуу режимден темен эмес режимди башка муче-елкелердун граждандарына да берет. Ал эми аткаруучуларга, фонограмма чыгаруучулар менен уктуруучу уюмдарга карата бул милдеттенме ушул Макулдашууда каралган укуктар боюнча гана колдонулат. Берн конвенциясынын (1971-ж.) 6-статьясында же Рим конвенциясынын 16-статьясынын 1(Ь)-пунктунда белгиленген мумкунчулуктерден пайдалануучу ар бир муче-елке, аталган жоболордо каралгандай, ТРИПС боюнча Кенешке билдирет.

2. Муче-елкелер соттук жана административдик жол-жоболорго карата, анын ичинде муче-елконун юрисдикциясынын чегинде иш боюнча кат алышуу учун адрес тандоого же агент дайындоого карата 1-пунктка ылайык жол берилуучу эрежеден четтеелерден пайдалана алышат, бирок мындай эрежеден четтеелер мыйзамдар менен эрежелерди аткаруу учун керек болгон учурларда жана алар ушул Макулдашуунун жоболоруна карама-каршы келбегенде гана жана мындай тажрыйба соодада жашыруун чек коюуга айланбагандай колдонулганда гана пайдаланылат.

[3] 3 жана 4-статьялардын максаттары учун "коргоо" интеллектуалдык менчик укуктары канчалык болушу, аларды алуу, кучундо сактоо жана коргоону камсыз кылуу жонундогу маселелерди, ошондой эле ушул Макулдашууда озгочо конул бурулган интеллектуалдык менчик укуктарын пайдалануу ЖОНУНДОГУ маселелерди камтыйт.

4-статья
Кыйла ыцгайлуу шарт тузуу режимы

Интеллектуалдык менчикти коргоого карата ар кандай пайдалуу иштер, женилдиктер, артыкчылыктар же ар бир башка елкенун граждандарына муче-елке берген иммунитеттер калган баардык муче-елкелердун граждандарына токтоосуз жана кыйшайбастан берилет. Бул милдеттенмелер темендегу учурларда артыкчылыктардын, женилдиктердин же муче-елке берген иммунитеттердин баарына карата колдонулбайт, эгерде алар:

(a) интеллектуалдык менчикти коргоо менен гана чектелбеген еоттук жардам керсетуу же жалпы муноздегу мыйзамдарды аткарууну камсыз кылуу женундегу эл аралык макулдашуулардан келип чыкса;
(b) берилген режим улуттук эмес, башка елкоде берилген режимдин функциясына киришине жол берген Берн конвенциясынын (1971-ж.) же Рим конвенциясынын жоболоруна ылайык берилсе;
(c) аткаруучулардын, фонограмма чыгаруучулар менен уктуруучу уюмдардын бул Макулдашууда каралбаган укуктарына тиешелуу болсо;
(d) БСУ женунде Макулдашуу кучуне киргенге чейин кучуно кирген интеллектуалдык менчикти коргоого байланыштуу эл аралык макулдашуулардан келип чыкса, - мындай макулдашуулардын шарттуу эместиги же алар башка муче-елколердун граждандарын негизсиз кодулоо эмес экендиги женунде ТРИПС боюнча Кенешке мындай макулдашуулар женунде билдируу анын шарты болуп эсептелет.

5-статья
Коргоону алуу же кучундо сактоо жонундо коп тараптуу макулдашуулар

Интеллектуалдык менчик укуктарын алууга же кучундо сактоого байланыштуу 3- жана 4-статьяларга ылайык милдеттенмелер ИМБДУнун эгидасы астында тузулгон коп тараптуу макулдашууларда каралган жол-жоболорго карата колдонулбайт.

6-статья
Укуктардын бутушу

Ушул Макулдашууга ылайык жана 3-4-статьялардын жоболорун аткаруу менен талаштарды женге салуу максатында ушул Макулдашуунун эч нерсеси интеллектуалдык менчик укуктарын токтотуу жонунде маселени чечуу учун пайдаланылбайт.

7-статья
Максаттар

Интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо жана аны камсыз кылуу социалдык-экономикалык жыргалчылыкка жана укуктар менен милдеттенмелердин тец салмактуулугуна жетишууге шарт тузуп, техникалык прогресске, технология чыгаруучулар менен техникалык билимдерди пайдалануучулардын ез ара пайда корушу учун аларга технологияны берууго жана таратууга комок бериши керек.

8-статья
Принциптер

1. Мучо-елколор ездерунун улуттук мыйзамдары менен эрежелерин калыптандырууда же езгортууде саламаттыкты сактоону коргоо менен тамактанууну жакшыртууга, ошондой эле ездеру учун эн маанилуу болгон социалдык-экономикалык, техникалык енугуу секторлорунда мамлекетгик кызыкчылыктарды камсыз кылууга багытталган чараларды кере алышат, бирок мындай чаралар ушул Макулдашуунун жоболоруна дал келген шарт менен гана керулет.

2. Ушул Макулдашуунун жоболоруна дал келтируу шарты менен керулуучу керектуу чаралар интеллектуалдык менчик укуктарын укук ээлери бейчеки пайдаланышын же ушундай негизсиз жол менен соодага чек коюну, же технология менен эл аралык алыш-бериш жасоого зыяндуу таасир беруучу тажрыйбага айландырууну болтурбоо учун зарыл болушу мумкун.

II BBJIYK

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫНЫН КАНЧАЛЫК БОЛУШУНА, АЛАРДЫН ЧЕНЕМИНЕ ЖАНА ПАЙДАЛАНЫЛЫШЫНА КАРАТА СТАНДАРТГАР

1-BQJIYM: **АВТОРДУК УКУК ЖАНА ЧЕКТЕШ УКУКТАР**

9-статья
Берн конвенциясы менен байланыш

1. Муче-елкелер Берн конвенциясынын (1971-ж.) 1-21-статьяларынын жоболорун жана анын тиркемесин аткарышат. Бирок муче-елкелер бул Макулдашуу боюнча аталган Конвенциянын <#>/у-статьясына ылайык берилуучу же андан келип чыгуучу укуктарга ылайык укуктарга же милдеттерге ээ эмес.

2. Автордук укуктун нормалары менен коргоо идеяларды, жол-жоболорду, иштин ыкмаларын же математикалык концепция сыяктууларды коргоо болбостон аларды чагылдырууну коргоо болуп саналат.

10-статья
Компьютердик программалар жана маалыматтардын жыйнагы (компиляциясы)

1. Компьютердик программалар Берн конвенциясына (1971-ж.) ылайык баштапкы текст деп, ошондой эле объективдуу код деп саналып, адабий чыгарма катарында корголот.

2. Маалыматтардын же башка материалдардын машинада окуу учун же башка бир формадагы жыйнактары (компиляциясы) мазмунунун тандалышы же жайгаштырылышы боюнча чыгармачылык эмгектин жыйынтыгы катары эсептелип, коргоого алынат. Мындай коргоо маалыматтардын же материалдардын оздорун коргоо учун колдонулбайт, маалыматтардын же материалдардын оздоруно карата кайсы бир автордук укукка тиешеси болбойт.

11-статья
Прокатка беруу укугу

Мучо-олко жок эле дегенде компьютердик программалар менен кинематографиялык чыгармаларга тиешелуу учурларда авторлорго же алардын укук мураскерлерине автордук укук менен корголгон алардын чыгармаларынын туп нускасын же кочурмолорун эл алдына коммерциялык прокатка чыгарууга уруксат беруу же ага тыюу салуу укугун берет. Эгерде муче-елкоде авторлор менен алардын укук мураскерлерине кайталап чыгаруу боюнча езгечо укуктарына олуттуу залал келтируучу мындай прокат мындай чыгармаларды кецири масштабда кобейтууге алып келбей турган болсо мучо-олко кинематографиялык чыгармаларга карата мындай милдеттенмелерден бошотулат. Компьютердик программаларга тиешелуу учурларда, эгерде программанын езу прокаттын негизги объектиси болбосо, бул милдеттенме прокатка карата колдонулбайт.

12-статья
Коргоонун мвоноту

Фотографиялык чыгармалардан же коркем кол онорчулуктун чыгармаларынан башка чыгармаларды коргоо мееноту жеке адамдын жашоо омурунун негизинде эмес башка негизде эсептелген учурларда мындай меонот чыгарма укуктуу турдо жарыяланган календардык жыл буткондон кийин 50дон аз эмес жылды тузет же эгерде чыгарма жаралган мезгилден тартып 50 жылдын ичинде мындай укуктуу турдо жарыялоо болбосо, чыгарма жаралган календардык жыл буткондон кийин аны коргоо меоноту 50 жылды тузет.

13-статья
Чектөвлвр жана алып коюулар

Муче-елкелер езгочо укуктарга карата чектеелерду же алып коюуларды айрым езгочо учурлар катары карашат, алар чыгарманы кадимки пайдалануу эрежелерине карама-каршы келбейт жана укук ээсинин мыйзамдуу кызыкчылыктарына негизсиз жол менен зыян келтирбейт.

14-статья
Аткаруучулардын, фонограмма (ун жазууларын) чыгаруучулар менен уктуруучу уюмдардын укуктарын коргоо

1. вздорунун аткарууларынын фонофаммадагы жазууларына карата аткаруучулар вздору уруксат бербеген аракеттерди: езунун жазыла элек аткаруусун жазууну, мындай жазууну кебвйтуп чыгарууну болтурбай коюу мумкунчулугуне ээ болуп саналышат. Аткаруучулар ошондой эле ездеру уруксат бербеген томвндегу аракеттерди: зымсыз байланыш каражаттары менен эфирдик уктурууну жана озунун тикелей аткаруусун жалпыга маалымдоо учун уктурууну болтурбай коюу мумкунчулугуно ээ болуп саналышат.

2. Фонограмма чыгаруучулар оздорунун фонограммаларын тикелей же кыйыр турдо кайталап чыгарууга уруксат берууго же тыюу салууга укуктуу.

3. Уктуруучу уюмдар вздору уруксат бербеген томвндегу аракеттерге: вздерунун уктурууларын жазууга, жазууну кайталап чыгарууга жана беруунун зымсыз байланыш каражаттары менен кайталап уктурууга, ошондой эле телевизиондук беруулорду жалпыга маалымдоо учун беруулерге тыюу салууга укуктуу. Эгерде муче-елкелер уктуруучу уюмдарга мындай укуктарды беришпесе, алар беруунун объектисине карата автордук укуктун ээлерине Берн конвенциясынын (1971-ж.) жоболорун эске алып, жогоруда аталган аракеттерди болтурбай коюу боюнча укук беришет.

4. 11-статьянын компьютердик программаларга тиешелуу жоболору муче-елкенун мыйзамдарында аныкталгандай фонофамма чыгаруучуларга жана фонограмма боюнча башка ар бир укук ээлерине карата *mutatis mutandis* иретинде колдонулат. Эгерде муче-олке 1994-жылдын 15-апрелине чейин фонограмманы прокаттоо боюнча укук ээлерине акыйкаттуу сый акы толоонун системасын колдонуп келсе, ал фонограмманы коммерциялык прокаттоо укук ээлеринин кайталап чыгарууга карата езгече укуктарына олуттуу зыян келтирбей турган шарт менен ушул системаны сактап кала алат.

5. Ушул Макулдашуу боюнча аткаруучулар менен фонофамма чыгаруучуларга берилуучу коргоо мооноту фонофамма жазылган же чыгарма аткарылган календардык жылдын аягынан тартып эсептегенде аз эле дегенде 50 жылды тузет. 3-пункт боюнча берилуучу коргоо меенету анда аталган беруулор болгон календардык жылдын аягынан тартып эсептегенде аз эле дегенде 20 жылды тузет.

6. 1, 2 жана 3-пункттарга ылайык берилуучу укуктарга карата ар бир муче-елке Рим конвенциясы жол берген ченемде шарттарды, чектеелерду, эрежеден четтеелерду жана эскертуулерду караштыра алат. Бирок аткаруучулар менен фонограмма чыгаруучулардын фонофаммалардагы укуктарына ка-

рата Берн конвенциясынын (1971-ж.) 18-статьясынын жоболору да *mutatis mutandis* иретинде колдонулат.

2-BGJ1YM: ТОВАРДЫК БЕЛГИЛЕР

15-статья
Корголуучу объектилер

1. Бир ишкананын товарлары менен кызмат корсотуулерун белек ишкананын товарлары менен кызмат корсетуулорунон ажыратууга жардам беруучу ар кандай белгилер же белгилердин ар кандай комбинациялары товардык белги боло алышы мумкун. Мындай белгилер, атап айтсак, создор, анын ичинде энчилуу аттар, тамгалар, сандар, сурет элементтери, гулдердун айкалышы, ошондой эле мындай белгилердин ар кандай комбинациялары товардык белги катары каттоого алынышы мумкун. Эгерде белгилер тиешелуу товарларга же кызмат керсегуулерге карата айырмалоочу сапаттарга ээ эмес болсо муче-елкелер белгини каттоо мумкунчулугун аны пайдалануу процессинде ал ээ болгон айырмалоочу сапаттардын болушуна жараша караштырышы мумкун. Каттоого алуунун шарты катары муче-елкелер белгилердин визуалдуу кабыл алууга жарактуу болушун талап кыла алышат.

2. 1-пункт Париж конвенциясынын (1967-ж.) жоболорун бузбоо шарты менен товардык белгини башка негиздер боюнча муче-елко каттоого алуудан баш тарта албайт дегенди билдирбейт.

3. Муче-елкелер белгини каттоого алуу мумкунчулугун аны пайдаланууга жараша караштыра алышат. Бирок товардык белгинин иш жузундо пайдаланылышы аны каттоого алуу женунде етунмо беруу учун шарт болуп саналбайт. Белги етунме берилген кунден тартып иш жузунде уч жыл колдонулган эмес деген негизге таянып, отунмону четке кагууга болбойт.

4. Товардык белги пайдаланылган товарлар менен кызмат керсетуулордун мунезу ушул товардык белгини каттоо учун тоскоол болуп саналбайт.

5. Муче-елкелер ар бир товардык белги каттоого алынганга чейин же катталгандан кийин дароо ал женунде маалымат жарыялашат жана каттоону жокко чыгаруу женунде арыз беруу учун жетиштуу мумкунчулук беришет. Мындан тышкары, муче-олколор товардык белгини катгоого алууга каршы чыгуу мумкунчулугун тузушет.

16-статья
Берилуучу укуктар

1. Товарлар менен керсетулуучу кызматтар учун катталган езунун товардык белгисине окшош же ошол сыяктуу белгилерди аталгандарга окшош же ушул сыяктуу товарлар менен кызмат корсотуулер учун пайдаланган учурда аларды бирдей кабыл алууга мумкун болсо катталган товардык белгинин ээси учунчу адамдарга аны соодада анын макулдугусуз пайдаланууга уруксат бербей коюшу учун езгечо укуктарга ээ болуп саналат. Окшош товарлар же

окшош кызмат корсотуулор учун окшош белгилер пайдаланылган учурда аларды бирдей кабыл алуу жагдайы тузулушу мумкун. Жогоруда баяндалган укуктар учурдагы артыкчылыктуу укуктарга залал келтирбейт жана укуктарды товар белгисин пайдаланууга жараша бсруучу муче-елкелерге таасир бсрбейт.

2. Париж конвенциясынын (1967-ж.) бЫв-статьясынын жоболору кызмат корсотуулорго карата *mutatis mutandis* иретинде колдонулат. Товардык белгинин жалпыга белгилуулугун аныктоодо мучо-олколор товардык белгинин коомчулуктун тиешелуу чойросундо канчалык белгилуу экендигин, анын ичинде ушул товардык белгиге байланыштуу рекламалык компаниянын натыйжасында ал ушул мучо-олкодо канчалык белгилуу болуп калгандыгын эске алышат.

3. Товардык белги кайсы товарлар менен кызмат корсотуулорго карата катталса Париж конвенциясынын (1967-ж.) бМу-статьясынын жоболору аларга окшош эмес товарлар менен кызмат корсотуулорго карата *mutatis mutandis* иретинде колдонулат, бирок ал аталган товарлар менен кызмат корсетуулор учун товардык белгини пайдалануу аталган товарлар жана кызмат корсотуулор менен катталган товардык белгинин ээсинин ортосундагы оз ара байланышты керсеткен шартта жана мындай пайдалануу катталган товардык белгинин ээсинин кызыкчылыктарына залал келтириши мумкун экендигин корсоткон шартга колдонулат.

17-статья
Эрежеден четтвввлвр

Мучо-олколор товардык белгилерге карата берген укуктардан тышкары айрым эрежеден четтоолорду, мисалы, баяндагыч терминдерди ак ниеттуу пайдалануу учурларына карата караштыра алышат, бирок мындай эрежеден четгоолор товардык белгинин ээсинин жана учунчу адамдардын мыйзамдуу кызыкчылыктарын эске алуу шарты менен караштырылат.

18-статья
Коргоо моонөту

Товардык белгинин алгачкы каттоо мооноту жана аны ар бир жолку узартуу жети жылдан аз болбогон мооноттон турат. Товардык белгинин каттоосу канча жолу узартыла тургандыгына чек коюлбашы мумкун.

19-статья
Пайдалануунун талаптары

1. Эгерде товардык белгини пайдалануу анын каттоосун кучундо сактоонун талабы болуп саналса, анда анын каттоосу ал аз эле дегенде уч жыл бою бир жолу да пайдаланылбаган учурда жана товардык белгинин ээси аны пайдалануу учун болгон тоскоолдуктарга негизденген башкы себептерди корсотпогон учурда жокко чыгарылат. Товардык белгинин ээсинин эркинде болбогон, аны пайдалануу учун тоскоолдуктарды тузгон себептер, мисалы, импорттук чектоолор же товардык белги менен корголгон товарлар менен

кызмат керсетуулерге карата екметтун башка талаптары белгини колдонбоонун башкы себептери болуп саналышат.

2. Товардык белгини анын ээси кеземелдегон шарт менен башка адамдын пайдалануусу товардык белгини пайдаланууну кучундо сактоонун максаттары учун таанылат.

20-статья
Башка талаптар

Соодада товардык белгини колдонууга атайын талаптар менен, атап айтсак башка товардык белги менен бирге пайдаланбоо, езгоче формада пайдаланбоо же аны бир ишкананын товарлары менен кызмат корсотуулерун башка ишканалардын товарлары менен кызмат корсотуулерунон ажыратуу жендемдуулугуне залал келтируучу жол менен пайдаланбоо талаптары менен чек коюлбашы керек. Бул шарт товар чыгарган же кызмат корсоткен ишкананы билдирген товардык белгини пайдаланууга, ошону менен катар аны ушул ишкананын езгочолуктуу товарлары менен кызмат корсотуулерун айырмалап керсетуучу товардык белги менен байланыштырбай пайдаланууга керсетме берген талапты жокко чыгарбайт.

21-статья
Товардык белгини лицензиялоо жана ыктыярдуу отквруп беруу

Муче-елкелер товардык белгилерди лицензиялоонун жана ыктыярдуу еткеруп беруунун шарттарын аныктай алышат; бул жерде муну товардык белгилерди мажбурлоо менен лицензиялоого уруксат берилбейт деп жана каттапган товардык белгинин ээси товардык белгини ишкананы кошо беруу менен бирге же ишкананы кошо бербестен эле ыктыярдуу еткеруп берууге укуктуу деп тушунуу керек.

3-БеЛУК: **ГЕОГРАФИЯЛЫК КОРСОТКУ4Т0Р**

22-статья
Географиялык кврсвткучтврду коргоо

1. Бул Макулдашуунун максаттары учун географиялык керсеткучтер муче-елкенун же региондун аймагында чыккан, же ошол аймактын бир жеринде чыккан товар катары аныктаган белги болуп саналат, муну менен бирге ушул товардын езгече сапаттары, кадыр-баркы же башка бир мунездомелеру анын географиялык жактан чыккан жери менен аныкталат.

2. Географиялык керсеткучтерге карата муче-елкелер кызыкдар адамдарга томендегулерду болтурбоого мумкундук беруучу укуктук каражаттарды караштырышат:

а) товар чыккан чыныгы геофафиялык районду корсоткен же аны элестеткен, коомчулукту ушул товардын геофафиялык жактан

чыккан жерине карата адашууга алып келген ар кандай каражаттарды товарды белгилео же аны керсетуу Y4YH колдонууну;

Ь) Париж конвенциясынын (1967-ж.) 1Ofc-статьясынын маанисинде карасанатайлык атаандаштыктын актысы болуп эсептелген ар кандай пайдаланууну.

3. *Ex officionyn* муче-елкесу, эгерде анын мыйзамдарында уруксат берилсе, же кызыкдар тараптын OTyHY4y боюнча аталган аймакта чыкпаган товарларга карата географиялык керсеткучторду камтыган же алардан турган товардык белгилерди, эгерде мындай товарларга карата товардык белгидеги керсеткучторду пайдалануу аталган мучо-олкеде калкты алардын чыныгы чыккан жерине карата адашууга алып келе турган болсо, каттодон баш тартат же анын каттоосун чыныгы эмес деп табат.

4. 1,2- же 3-пункттарга ылайык коргоо товарлар башка аймактан чыккандыгы женунде коомчулукка жалган тушунук берген, бирок иш жузунде товар чьпскан аймакка, районго же кайсы бир жерге карата туура болуп эсептелген географиялык корсеткучтерге карата колдонулат.

23-статья

Шарап жана спирт ичимдиктери учун географиялык аталыштарды кошумча коргоо

1. Ар бир мучо-олке кызыкдар адамдарга шарапты туюндуруучу географиялык керс6TKYЧтердY ушул жерде чыгарылбаган шарап учун ушул географиялык керсеткуч менен белгилеп, пайдаланууну же кучтуу спирт ичимдиктерин туюндуруучу географиялык керсеткучторду ушул жерде чыгарылбаган спирт ичимдиктери учун ушул географиялык керсеткуч менен белгилеп, пайдаланууну болтурбоого, эгерде товардын чыныгы чыккан жери керсетулуп, же географиялык керсеткуч которулуп пайдаланылган же "туру", "тибинде", "стилинде", "имитациясы" же ушул сыяктуу сездер менен коштолгон учурда да мындай пайдаланууну болтурбоого мумкундук беруучу укуктук каражаттарды караштырышат.[4]

2. Шарапты туюндурган, шарап учун географиялык керсеткучторду камтыган же алардан турган товардык белгилерди же кучтуу спирт ичимдиктеринен турган, кучтуу спирт ичимдиктери учун географиялык керсеткучторду камтыган же алардан турган товардык белгилерди, эгерде ошол шараптар менен кучтуу спирт ичимдиктери мындай географиялык жактан чыккан жерге тиешеси болбосо, каттоого жол берилбейт же *ex o/ficutyn* мучо-елкосу, эгерде ушул елкенун улуттук мыйзамдарында уруксат берилсе, же кызыкдар талаптын етунучу боюнча аларды чыныгы эмес деп табат.

3. Шараптар учун географиялык керсеткучтер бирдей болгон учурда коргоо 22-статьянын 4-пунктунун жоболорун сактоо шарты менен ар бир керсеткучке берилет. Ар бир муче-елке кызыкдар ендуруучулер учун акыйкаттуу режимди камсыз кылууга муктаждыктарды эске алып, жана керектеочулердун адашууга кабылуусун болтурбоо учун иш жузундо аткарылуу-

[4] Ушул милдедеттенмелерге карата 42-статьянын биринчи суйломуно карабастан мучо-олколор анын ордуна административдик куч колдонуп аткарууга мажбурлоо жолун караштыра алышат.

чу шарттарды аныктайт, ага ылайык бирдей керсеткучтер бири-биринен айырмаланып турушу керек.

4. Шараптар учун географиялык керсеткучтерду коргоону камсыз кылуу максатында ТРИПС боюнча Кецеште билдируунун коп тараптуу системасын тузууге жана ушул системага катышкан муче-олкелордо корголгон шараптар учун географиялык керсеткучтерду каттоого тиешелуу суйлешуулер жургузулет.

2 4-статья
Эл аралык суйлешуулер; эрежеден четтввлвр

1. Муче-елкелер 23-статьяга ылайык айрым географиялык керсеткучтерду коргоону кучотуу максатында суйлешуулерду жургузууге макулдашышат. Теменде келтирилуучу 4-8-пункттардын жоболору суйлешуулерду жургузууден же эки тараптуу же кеп тараптуу макулдашууларды тузууден баш тартуу учун муче-елкелер тарабынан колдонулбайт. Мындай суйлешуулердун чегинде муче-елкелер айрым географиялык керсеткучтерге карата бул жоболордун туруктуу колдонулушу женундегу маселени карап чыгууга даяр болушу керек, ал эми мындай суйлешуулердун маселеси болуп географиялык керсеткучтердун колдонулушу женундегу маселе эсептелет.

2. ТРИПС боюнча Кенеш ушул белумдун жоболорун колдонуу маселесин ар дайым карап турат; биринчи мындай карап чыгуу БСУ женунде Макулдашуу кучуне киргенден кийин эки жыл бою жургузулет. Ушул жоболордон келип чыгуучу милдеттенмелерди аткарууга тиешелуу ар бир маселе Кенешке коюлушу мумкун, Кенеш болсо кызыкдар муче-елкелердун ортосундагы эки тараптуу же кеп тараптуу консультациялашуу жолу менен канааттандырарлык чечим табылбаган учурда муче-елкенун етунучу боюнча каалаган муче-елке менен же муче-елкелер менен консультациялашууларды жургузет. Кенеш ушул белумду ишке ашырууга жана анын максатгарына жетишууге кемек бериши мумкун деп табылуучу ар кандай аракеттерди керет.

3. Ушул белумду ишке ашырууда муче-елке БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кунге чейин ушул муче-елкеде болгон географиялык керсеткучтерду коргоону басандатпайт.

4. Бул белумде муче-елкеден башка муче-елкенун шараптарын же кучтуу спирт ичимдиктерин туюндуруучу конкреттуу географиялык керсеткучтерун анын ар бир гражданынын же анын аймагында жашаган адамдардын товарлары же кызмат керсетуулеру менен байланышкан, аталган географиялык керсеткучту аталган муче-елкенун аймагында ошол товарларга же кызмат керсвтуулерге же ошол сыяктууларга карата (а) 1994-жылдын 15-апрелинен мурда аз эле дегенде 10 жыл бою узгултуксуз колдонгон, (Ь) же болбосо аталган датага чейин ак ниеттуу колдонгон адамдардын аларды колдонуусун улантууга же аталгандай колдонуусуна тоскоол болууну эч нерсе талап кылбайт.

5. Эгерде товардык белгини каттатууга етунме беруу же аны каттатуу ак ниеттуу жургузулсе же товардык белгиге карата укук аны ак ниеттуу пайдалануу жолу менен алынса, же:

(a) IV белукте аныкталгандай, бул жоболор ушул муче-елкеде колдонула баштаган датага чейин алынса, же
(b) географиялык керсеткуч ал жаралган елкедо коргоого ээ болгонго чейин алынса,

ушул белумдун жоболорун ишке ашыруу учун корулген чаралар товардык белгини катгатуу укугуна же анын чыныгы экендигине, же товардык белгини пайдалануу укугуна анын жаралган жеринин геофафиялык корсеткучуно бул товардык белги окшош же ошол сыяктуу экендигине негизденип, залал келтире албайт.

6. Бул болумдо мучо-олкодон башка ар кандай муче-елкенун товарларына же кызмат корсетуулеруне карата - алар учун тиешелуу керсеткучтун аталган муче-елкенун аймагында мындай товарлардын же кызмат керсетуулердун жалпы кабыл алынган аталышы катары женекей тилде кенумуш болуп калган терминге окшош болгон географиялык керсеткучтеруне тиешелуу жоболорду колдонууну эч нерсе талап калбайт. Бул белумде мучо-елкеден башка ар кандай муче-елкенун жузумден жасалган продукциясына карата - ушул продукция учун БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кунге карата тиешелуу геофафиялык керсеткучтун аталган муче-елкенун аймагында есуучу жузумдун кенумуш болуп калган атына окшош болгон географиялык керсеткучтеруне тиешелуу жоболорду колдонууну эч нерсе талап кылбайт.

7. Муче-елке товардык белгини пайдаланууга же каттоого байланыштуу ушул белумдун негизинде берген ар кандай суроо-талабы корголуучу керсеткуч ушул муче-елкеде укуксуз пайдаланылгандыгы кенири белгилуу болуп калгандан кийин, бирок товардык белги ушул датада жарыяланган шарт менен, эгерде мындай дата аны ушул муче-елкеде укуксуз пайдалануу датасынан мурда болсо, географиялык керсеткуч пайдаланылбаган же караниеттик менен катталган болсо, беш жылдан ичинде берилиши керек экендигин караштыра алат.

8. Бул белумдун жоболору ар бир адамдын соодада езунун атын же езунен мурдакы ишкер адамдын атын пайдалануу укугуна, эгерде мындай атты пайдалануу коомчулукту жанылууга дуушар кылган учурдан белек учурда болсо, эч канчалык залал келтирбейт.

9. Бул Макулдашуу жаралган елкосунде коргоого алынбаган же коргоосу токтотулган же бул елкеде колдонуудан чыгып калган географиялык корсеткучтерду коргоого милдеттендирбейт.

4-B0JIYM: вНвР ЖАЙ УЛГУЛОРУ

25-статья
Укуктук коргоого алуунун шарттары

1. Муче-елкелер кез карандысыз ез алдынча тузулген жацы же оригиналдуу енор жай улгулерун коргоого алат. Муче-елкелер, эгерде улгулер белгилуу улгулерден же алардын белгилуу мунездук езгечелукторунен, ком-

бинацияларынан анчалык айырмаланбаса, бул улгулерду жаны эмес же оригиналдуу эмес деп таанууну караштыра алышат. Муче-елкелер, эгерде улгулерду тузуу негизинен техникалык же функциялык максаттар менен шартталганда, андай улгулер коргоого алынбай тургандыгын корсете алышат.

2. Ар бир муче-елке текстиль улгулеруно коргоо алуунун шарттары, атап айтсак, ар кандай чыгымдарга, экспертизага же маалымат жарыялоого тиешелуу шарттар мындай коргоону суроого жана аны алууга негизсиз кыйынчылык тузбеесуне кепил болот. Муче-елкелер бул милдеттенмени онер жай улгулеру женунде мыйзамдардын же автордук укук боюнча мыйзамдардын чегинде сактоого акылуу.

26-статья
Коргоо

1. Корголуучу онер жай улгусунун ээси учунчу адамдарга корголуучу улгунун кочурмесу болгон же аны кайталаган буюмдарды езунун макулдугусуз ендурууго, сатууга же ташып келууге, эгерде мындай аракеттер коммерциялык максаттарда керулуп жатса, тоскоол болууга акылуу.

2. Муче-елкелер енор жай улгулерун коргоодо эрежеден чектелген четгеелерду караштыра алышат, бирок мындай эрежеден четтоелор корголуучу енер жай улгулерун кадимки пайдаланууга негизсиз карама-каршы келбеген жана корголуучу улгунун ээсинин мыйзамдуу кызыкчылыктарына ыксыз залал келтирбеген, учунчу тараптардын мыйзамдуу кызыкчылыктары эске алынган шарт менен караштырылышы керек.

3. Берилуучу коргоонун аракет мооноту 10 жылдан кем болбойт.

5-БеЛУМ: ПАТЕНТТЕР

27-статья
Патенттоонун объектилери

1. Патенттер ушул статьянын 2 жана 3-статьяларынын жоболорун сактоо менен, ойлоп табуулар жацы болгон, ойлоп табуучулук децгээлге ээ болгон жана енер жайлык колдонууга жарактуу болгон шарт менен, алар продуктубу же техниканын баардык тармактарында колдонулуучу ыкма болуп эсептелеби - ага карабастан ар бир ойлоп табууга берилет.[5] Патенттер 65-статьянын 4-пунктунун, 70-статьянын 8-пунктунун жана ушул статьянын 3-пунктунун жоболорун сактоо менен берилет жана патенттерге негизделген укуктар ойлоп табуунун кайсы жерде жаралгандыгына, техниканын тармагына, ошондой эле продуктулар чет елкеден ташылып келээр-келбестигине же ордунда даярдалаар-даярланбастыгына карабастан ишке ашырылат.

[5] Ушул статьянын максаттары у"У" мучо-олколор "ойлоп табуучулук денгээл" жана "онор жайлык колдонууга жарактуу болгон" аталмаларын тиешелуу турдо "мурда болбогон" жана "пайдапуу" аталмаларынын синонимдери деп эсептей алышат.

2. Муче-елкелер ездерунун аймагынын чегинде коомдук тартипти же сый-сыпаалыкты сактоо учун, анын ичинде адамдардын емурун же саламаттыгын, жаныбарларды же есумдуктерду коргоо учун, же болбосо курчаи турган чейреге олуттуу залал келтирууну болтурбоо учун ойлоп табууларды коммерциялык пайдаланууга жол бербее зарыл экендигинен андайларды патенттелуучу ойлоп табуулар тармагынан чыгарып сала алышат жана эрежеден мындай четтее алардын мыйзамдарында андайларга тыюу салынгандыктан гана эмес, аталгандардын негизиндеги шартта ишке ашырылат.

3. Муче-елкелер ошондой эле патенттелуучу ойлоп табуулар тармагынан темондогулорду чыгарып сала алышат:

(a) кишилерди же жаныбарларды дарылоонун диагностикалык, терапевтик жана хирургиялык жолдорун;
(b) есумдуктерду жана жаныбарларды, микроорганизмдерден болокторун, ошондой эле иш жузундо биологиялык болуп эсептелген есумдуктерду же жаныбарларды жацыдан чыгаруу процесстерин, биологиялык жана микробиологиялык эмес процесстерден болекторун. Бирок муче-елкелер есумдуктордун сортторун коргоону патент беруу жолу менен, же болбосо натыйжалуу *sui generis* системасын колдонуу жолу менен же алардын ар кандай айкалыштарын колдонуу жолу менен берет. Бул пункттун жоболору БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кундон тартып терт жылдан кийин кайтадан каралып чыгат.

28-статья
Берилуучу укуктар

1. Патент анын ээсине томвндегу взгвче укуктарды берет:

(a) эгерде патенттин объектиси буюм болсо, - учунчу адамдарга патент ээсинин макулдугусуз томвндегу аракеттерди жасеого: аталган буюмду даярдоого, колдонууга, сатуу учун сунуш кылууга, сатууга же ушул максаггар учун ташып келууге[6] жол бербоеге;
(b) эгерде патенттин объектиси ыкма болсо - учунчу адамдарга патент ээсинин макулдугусуз бул ыкманы пайдалануу боюнча аракеттерге, ошондой эле темондвгу аракеттерди жасоого: ушул ыкма менен тузден туз алынган продуктуну пайдаланууга, сатуу учун сунуш кылууга, сатууга же аны ушул максаттар учун ташып кслуугв жол бербеоге.

2. Патент ээлери патентке карата укукту ез ыктыяры менен башкага еткеруп берууге, аны мураска берууге жана лицензиялык келишимдерди тузууго акылуу.

[6] Товарларды пайдалануу, сатуу, ташып келуу же башкача болуштуруу боюнча ушул Макулдашууга ылайык берилуучу укуктар сыяктуу эле бул укук да 6-статьянын жоболору менен жонго салынат.

29-статья
Патент сураган втунуучулорго коюлуучу талаптар

1. Муче-елкелер патент сураган етунуучулерден ойлоп табуу тармагында иштеген адистер учун анын жетиштуу турдо тушунуктуу, толук ачылып керсетулушун талап кылышат, ошондой эле етунуучуден етунме берген кунге карата ойлоп табуунун авторуна белгилуу болгон, ойлоп табууну ишке ашыруунун эн мыкты ыкмасын корсетушун талап кыла алышат, эгерде артыкчылык суралып жатса, мындай учурда, - аны отунмонун артыкчылык кунуно карата талап кыла алышат.

2. Муче-елкелер етунуучуден чет елкелерде берилген етунмелер жонундо жана алар башка елкелерде алган патенттер жонундо маалымат беришин талап кыла алышат.

30-статъя
Берилген укуктардын ичинен айрымдарын алып коюу

Муче-елкелер патент тарабынан берилген езгочо укуктардын ичинен чектелген алып коюуларды караштыра алышат, бирок мындай алып коюулар патентги Туура пайдаланууга негизсиз турде карама-каршы келбеген, учунчу адамдардын мыйзамдуу кызыкчылыктары эске алынып, патент ээлеринин мыйзамдуу кызыкчылыктарына негизсиз залал келтирбеген шарт менен караштырылат.

31-статья
Укук ээсинин уруксатысыз пайдалануунун башка турлору

Эгерде муче-елкенун мыйзамдарында патент объектисин укук ээсинин макулдугусуз башкача пайдаланууга,[7] анын ичинде мамлекет тарабынан же мамлекет укук берген учунчу адамдар тарабынан пайдаланууга жол берилсе, темендогу жоболор орундатылат:

(a) мындай пайдаланууга уруксат объектинин жекече сапаттарына негизделет;

(b) мындай пайдаланууга уруксат, эгерде мындай пайдалануу башталганга чейин аны болжолдуу пайдалануучу алгылыктуу коммерциялык шартта укук ээсинен уруксат алууга аракеттенип, керектуу убакыттын ичинде ал аракетгерден натыйжа чыкпаган учурда берилет. Бул талап муче-елке тарабынан елкеде езгече кырдаал тузулген учурда же езгочо зарыл башка кырдаалдарда же аны мамлекет коммерциялык эмес пайдаланган учурларда алынып ташталат. Элкеде езгече кырдаал тузулгенде же езгече зарыл башка кырдаалдарда кандай болсо да ал женунде укук ээсине болушунча тез билдирилет. Мамлекет аны коммерциялык эмес пайдаланган учурда, эгерде екмет же иш аткаруучу патенттик издеену еткорбостен эле колдонулуучу патент окмот тарабынан пайдаланылаарын же окметтун кызыкчылыгында пайдаланылаарын бил-

[7] "Башкача пайдалануу" 30-статьянын негизинде жол берилген пайдалануудан айырмаланган пайдаланууга кирет.

се же аны билуу учун дилилдене турган негиздери болсо, укук ээсине бул женунде дароо билдирилет;

(c) мындай пайдалануунун ченеми менен узактыгы ага берилген уруксаттын максаты менен чектелет, ал эми жарым еткергучтердун технологиясы менен болгон учурдагы пайдалануу жалан гана мамлекеттин коммерциялык эмес пайдалануусуна же соттук, же административдик жол-жоболордун натыйжасында атаандаштыкка каршы тажрыйба деп аныкталган тажрыйбаны ондоого арналат;

(d) мындай пайдалануу езгече пайдалануу деп эсептелбейт;

(e) мындай пайдаланууну башкача ыктыярдуу еткеруп берууге жол берилбейт, мындай пайдаланууну ишке ашыруучу ишкананын же анын материалдык эмес активдеринин белугунен башкасын;

(О ар кандай мындай пайдаланууга биринчи иретте мындай пайдаланууга уруксат берген муче-елкенун ички рыногунун муктаждыктарына камсыз кылуу учун уруксат берилет;

(g) мындай уруксат алган адамдардын мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону жакшы камсыз кылган учурда мындай пайдаланууга берилген уруксат жокко чыгарылышы керек, эгерде ушуга алып келген абал жоюлуп калса жана андай абал кайтадан тузулушу кумендер болсо. Милдеттуу орган себеби керсетулгон арыз боюнча мындай абалдын канчага чейин уланары женундегу маселени кайтадан карап чыгуусу учун анын укугу болушу зарыл;

(h) укук ээсине ар бир учурдагы абалды жана уруксаттын экономикалык наркын эсепке алуу менен тиешелуу сый акы теленуп берилет;

(i) мындай пайдалануунун уруксатына тиешелуу чыгарылган ар кандай чечимдин юридикалык кучун ушул муче-елкенун езунче жогорку органы сот аркылуу кайтадан карап чыга алат же башкача кез карандысыз карап чыга алат;

(j) мындай пайдаланууга карата каралган сый акыга тиешелуу ар кандай чечимди ушул муче-елкенун озунчо жогорку органы сот аркылуу кайтадан карап чыга алат же башкача коз карандысыз карап чыга алат;

(к) эгерде мындай пайдалануу сотгук же административдик жол-жоболордун натыйжасьтнда атаандаштыкка каршы тажрыйба деп аныкталган тажрыйбаны ондоо учун берилсе муче-елкелер (Ь) жана (0 пункттарында баяндалган шарттарды колдонууга милдеттуу эмес. Атаандаштыкка каршы тажрыйбаны ондоо зарылчылыгы мындай учурдагы сый акынын елчемун аныктоодо эске алынышы мумкун. Милдеттуу органдар уруксатты жокко чыгарууну болтурбашы учун укуктуу болушу керек, эгерде мындай уруксат берууге алып келген шарттар кайтадан пайда болушу ыктымал болсо;

(I) эгерде мындай пайдалануу патентти ("экинчи патентти") колдонууга жол берсе, ал ез кезегинде башка патентке ("биринчи патентке") болгон укуктарды бузбастан пайдаланылышы мумкун эмес болгондуктан теменку кошумча шарттар колдонулат:

(i) экинчи патентте билдирилген ойлоп табууда биринчи патентте билдирилген ойлоп табуу менен салыштырылганда чон экономикалык мааниси бар техникалык жетишкендик болушу керек;

(ii) биринчи патенттин ээси экинчи патентге билдирилген ойлоп табууну пайдаланышы учун алгылыктуу шартта кайчы лицензиялоого укуктуу болуп саналат;

(iii) биринчи патентке карата уруксат берилген пайдаланууну башкага ыктыярдуу откоруп берууго, экинчи патентке укукту ыктыярдуу еткеруп беруудон башкасына жол берилбейт.

32-статья
Патентти жокко чыгаруу/патентке карата укуктардан ажыратуу

Патентти жокко чыгарууга же патентке карата укуктардан ажыратууга тиешелуу ар кандай чечим соттук тартипте кайтадан каралып чыгышы мумкун.

33-статья
Коргоо мооноту

Коргоого берилген меенет отунмо берилген кундон тартып эсептегенде 20 жылдан турган меенет етмейунче бутпойт.[8]

34-статья
Ыкмага карата патент: далилдоо туйшуктору

1. Эгерде патенттин объектиси продуктуну алуунун ыкмасы болуп эсептелсе анын ээсинин 28-статьянын 1(b)-пунктунда аталган укуктарын бузууга карата сот бийликтери граждандык ондуруштун максаттары учун жоопкерден окшош продуктуну алуунун ыкмасы патенттелген ыкмадан айырмаланып тураарын далилдеп беруну талап кыла алат. Ушунун негизинде муче-елкелер патент ээсинин макулдугусуз ендурулгон ар бир окшош продукт, эгерде ал башкача далилденбесе, жок дегенде теменку учурлардын биринде патенттелген ыкма менен алынган деп эсептелерин караштырышат, эгерде:

(a) патенттелген ыкма менен алынган продукт жаны болсо;
(b) окшош продукт ушул ыкманы колдонуу менен даярдалгандыгы кеп жагынан чындыкка окшош турса жана патент ээси канчалык ыктуу аракеттенсе да чындыгында ыкмалардын кайсынысы колдонулгандыгын ажырата албаса.

2. Ар бир муче-елке 1-пунктга аталган далилдее туйшуктерун болжолдуу укук бузуучуга тагууну, эгерде (а) пунктунда аталган шарт аткарылса же эгерде (Ь) пунктунда аталган шарт аткарылса, ез тандоосу боюнча караштыра алат.

* Бул жерде алдын ала патент беруу системасы жок мучо-олколор коргоо моонотун алдын ала патент беруу системасындагы отунмо берилген кундон тартып эсептоону караштыра ала тургандыктары жонундо айтылган.

3. Башкача далилдее берилген учурда жоопкердин ондуруштук жана коммерциялык жашыруун сырларын коргоо боюнча мыйзамдуу кызыкчылыктары эске алынат.

6-Б0ЛУМ: ИНТЕГРАЛДЫК МИКРОСХЕМАЛАРДЫН ТОПОЛОГИЯЛАРЫ (ТОПОГРАФИЯЛАРЫ)

35-статья
И МИМ Келишими менен байланыш

Мучо-олкелер интегралдык микросхемалардын топологияларына (топографияларына) (бул Макулдашууда мындан ары "топологиялар" деп аталат) интегралдык микросхемаларга карата интегралдык менчик женундегу Келишимдин 2-7-статьяларына (6-статьянын 3-пунктунан белектеруно), 12-статьяга жана 16-стаьянын 3-пунктуна ылайык коргоо беруугo, андан тышкары темендегу жоболорду орундатууга макулдашышат.

36-статья
Коргоонун ченеми

Муче-елкелер 37-статьянын 1-пунктунун жоболорун орундатуу менен темендегу аракеттерди: корголуучу топологияларды, корголуучу топологияны камтыган интегралдык микросхеманы же ушундай интегралдык микросхеманы камтыган буюмду аларда укуксуз кайталап чыгарылган топология болгондугу учун гана ташып келууну, сатууну же коммерциялык максатгарда башкача жолдор менен таратууну, эгерде алар укук ээсинин уруксатысыз жасалса, укукка каршы аракеттер дер эсептешет.[9]

3 7-статья
Укук ээсинин уруксатын талап кылбаган аракеттер

1. Бир дагы муче-елке 36-статьяда айтылган укуксуз кайталап чыгарылган топологияны камтыган интегралдык микросхемага же мындай интегралдык микросхеманы камтыган ар кандай буюмга карата жасалган ар кандай аракеттерди, эгерде мындай аракеттерди жасаган же аны жасоого буйрук берген адам интегралдык микросхеманы же мындай интегралдык микросхеманы камтыган буюмду алууда аларда укуксуз кайталап чыгарылган топологиянын болгонун билбеген же шектенуу учун олуттуу негиздери жок болгон учурларда, 36-статьяга карабастан укуктуу жасалган деп эсептебейт. Мындай адам топологияны укуксуз кайталап чыгаргандыгы женунде негизделген билдируу алгандан кийин ал запастагы продукция боюнча же ага чейин заказ берилген ушул продукция боюнча ар кандай аракеттерди жасай ала турган-

[9] Бул болумдогу "укук ээси" аталмасы ИМИМ Келишиминдеги "ыйгарым укуктуу адам" деген аталманын маанисинде туюндурулат.

дыгын, бирок укук ээсине мындай топология учун келишимдик лицензия боюнча толоно турган акыйкаттуу суммага эквиваленттуу сумманы толоп берууге милдеттуу экендигин мучо-олколор караштырышат.

2. Топология ар кандай ыктыярсыз лицензияланган же аны окмот укук ээсинин уруксатысыз пайдаланган же окметтун кызыкчылыгында пайдаланылган учурларда 31-статьянын (а) (к) пунктчаларында аталган шарттар *mutatis mutandis* иретинде колдонулат.

38-статья
Коргоо моонoту

1. Коргоо беруунун шарты катары каттоону талап кылган мучеолкелерде топологиянын коргоо моенету каттоого отунме берилген кунден тартып же аны дуйнонун кайсы бир жеринде биринчи коммерциялык пайдалануу ишке ашырылган кунден тартып эсептелуучу он жылдык меенет етмейунчо бутпейт.

2. Коргоо беруунун шарты катары каттоону талап кылбаган мучеелкелерде топологиянын коргоо моенету аны дуйненун кайсы бир жеринде биринчи коммерциялык пайдалануу ишке ашырылган кунден тартып 10 жылдан аз эмес жылдан турат.

3. Муче-елке 1 жана 2-пункттарга карабастан топологиянын коргоосу ал тузулгенден кийин 15 жылдан кийин ез кучун жогото тургандыгын караштыра алат.

7-BOJIYM: ЖАБЫК МААЛЫМАТТЫ КОРГОО

39-статья

1. Париж конвенциясынын (1967-ж.) 1(Ш?~статъясында каралгандай, карасанатайлык атаандаштыктан натыйжалуу коргоону камсыз кылуу процессинде муче-елкелер жабык маалыматты 2-пунктка ылайык коргойт, ал эми окметке же окметтун мекемелерине берилуучу маалыматтарды 3-пунктка ылайык коргойт.

2. Жеке адамдар менен юридикалык тараптарга укуктуу турде оздорунун кеземелунде турган маалыматты башка адамдардын алардын макулдугусуз, ак ниеттуу коммерциялык тажрыйбага[10] карама-каршы келген жол менен ачыкка чыгарышына, алышына же пайдалануусуна жол бербее мумкунчулугу берилет жана мындай мумкунчулук мындай маалымат теменкудей болгон шарттарда берилет:

[10] Бул жобонун максаттары учун "ак ниеттуу коммерциялык тажрыйбага карама-каршы келген жол" создеру болбогондо эле келишимди бузган тажрыйбаны, ишеничти жоготууну же ишеничти жоготууга комоктошууну билдирет жана ал учунчу адамдардын оздоруне мурда тааныш болгон жабык маалыматты алууну же маалыматты сактоого жакшы мамиле болбогондуктан гана ал белгилуу болбой калгандыктан аны алуу ушундай тажрыйбага айланып калгандыкты камтыйт.

(a) эгерде ал толугу менен же айрым конфигурацияда жана компоненттерин тандаганда жалпыга белгилуу болбогон же мындай маалыматтар менен иштеген чейреде адамдар оной эле билип ала тургандыктан жашыруун болсо;
(b) озунун жашыруундугунун аркасында коммерциялык жактан баалуу болсо; жана
(c) бул маалыматты укуктуу турде коземолдогон адам тарабынан анын жашыруундугун сактоого багытталган керектуу аракеттердин объектиси болсо.

3. Муче-елкелер курамына жацы химиялык затгар кирген фармацевтикалык же агрохимиялык продуктуларды сатууга уруксат беруунун шарты катары аларды сыноо боюнча кеп куч жумшоо менен алынуучу жабык маалыматтарды же башка маапыматтарды беруусун талап кылышат жана мындай маалыматтарды караниет коммерциялык пайдалануудан коргошот. Мындан тышкары муче-елкелор, калкты коргоо учун зарыл болгон учурдан белек учурда, мындай маалыматтарды ачыкка чыгаруудан коргошот, эгерде бул боюнча чара керулбей жатса бул маалыматтарды караниет коммерциялык пайдалануудан сактоого кепил болушат.

8-Б0ЛУМ: АТААНДАШТЫККА КАРШЫ ТАЖРЫЙБАГА КЕЛИШИМДИК ЛИЦЕНЗИЯЛАР АРКЫЛУУ кеземелдук КЫЛУУНУ ИШКЕ АШЫРУУ

40-статья

1. Муче-елкелор атаандаштыкка чек койгон интеллектуалдык менчик укуктарына тиешелуу кээ бир лицензиялык тажрыйбалар же шарттар соодага ыцгайсыз шарт тузе тургандыгы женунде жана технологияны беруугe, гаратууга тоскоол боло тургандыгы женунде макулдашышат.

2. Бул Макулдашууда муче-елкелерге ездерунун мыйзамдарында тиешелуу рыноктогу аттандаштыкка ыцгайсыз шарт тузуп, айрым учурларда интеллектуалдык менчик укуктарын буза турган лицензиялык тажрыйбанын турлеру менен шарттарын керсетууго эч нерсе тоскоол болбойт. Жогоруда каралгандай, бул Макулдашуунун башка жоболоруна ылайык муче-елке мындай тажрыйбаны болтурбоо же аны кеземелдее боюнча керектуу чараларды кере алат, ал эми мындай тажрыйба, мисалы, сатып алуучунун лицензия сатуучуга техникалык маалыматтын лицензиясын кайта еткеруп беруусу боюнча езгече шарттарды камтышы мумкун, бул шарттар болсо ушул муче-елкенун тиешелуу мыйзамдары менен эрежелеринин негизинде лицензиялык шарттардын юридикалык кучун жокко чыгаруу аракетин жана пакет тацуулоону болтурбай турган шарттар болуп саналат.

3. Ар бир муче-елке башка ар кандай муче-елке менен суроо-талап боюнча консультациялаша алат, - эгерде анын консультациялашуу женунде суроо-талабын алган муче-елкенун гражданы болгон же анын аймагында жашаган интеллектуалдык менчик укугунун ээси ушул белумде каралып жат-

кан маселелер боюнча консультациялашуу жонундо суроо-талап жасаган мучо-олконун мыйзамдары менен эрежелерин бузуучу иш жургузуп жаткандыгы жонундо негизи болсо жана ал мыйзамдарды орундатууну камсыз кылууну каалап, жана бул боюнча акыркы чечимди кабыл алуу учун толук эркиндикке залал келтирбестен бул аракеттерди мыйзамга ылайык баштоо жонундо болсо. Суроо-талап алган мучо-олко консультациялашууга толук жана ак ниеттуу конул бурат, аны суроо-талап жиберген мучо-олко менен откоруу учун тиешелуу мумкунчулукторду тузет, талкууланууучу маселе боюнча адамдар учун жашыруун эмес ачык маалымат беруу жана жашыруун болгон башка маалыматтарды улуттук мыйзамдарды сактап, суроо-талап берген муче-елкенун анын жашыруундугун сактоого кепил боло тургандыгына тиешелуу ез ара алгылыктуу макулдашуу тузуп, беруу жолу менен кызматташат.

4. Эгерде бир муче-елкенун граждандары же анын аймагында жашаган адамдар экинчи мучо-олкеде ушул белумдун мааниси боюнча анын мыйзамдары менен эрежелерин бузгандыгы учун айыпталып, соттук караштырууга алынса, биринчи аталган муче-елкего анын суроо-талабы боюнча экинчиси тарабынан 3-пунктта каралган шарттарда консультациялашуу откерууго мумкунчулук берет.

III. BOJIYK

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫН КОРГООНУ КАМСЫЗ КЫЛУУ

1-БвЛУМ: ЖАЛПЫ МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР

41-статья

1. Муче-елкелер оздорунун мыйзамдарында ушул Макулдашуу колдонулуучу интеллектуаллдык менчик укуктарын бузуулардын ар кандай актыларына каршы натыйжалуу аракеттерди ишке ашырууга мумкундук беруучу ушул белукте каралган укуктарды коргоону камсыз кылуу боюнча жолжоболордун, анын ичинде укук бузууларды болтурбоо боюнча шашылыш чараларды керууну, ошондой эле укук бузуулардын андан ары уланышын токтотуучу соттук коргоо каражаттарынын каралышын камсыз кылышат. Бул жолжоболор мыйзамдуу соодага тоскоол болбогондой жана аларды бейчеки колдонуудан коргоону камсыз кылгандай колдонулат.

2. Интеллектуалдык менчик укуктарын коргоону камсыз кылуучу жолжоболор тен барабар жана акыйкаттуу болушу керек. Алар ашыкча татаал же кымбат болбошу керек жана меонеттерду негизсиз кебейтууге же ишти ыксыз чоюуга алып келбеши керек.

3. Иштин мааниси боюнча чечимдер негидеелеру менен бирге онтойлуу жазуу турундо берилет. Алар, болбоду дегенде, соттук териш-тируунун тараптарына ыксыз кечиктерилбей берилиши зарыл. Иштин мааниси боюнча чечимдер жалан далилдеелерге гана негизделет жана ал боюнча тараптарга ез пикирлерин айтууга мумкунчулук берилет.

4. Соттук териштируунун тараптары акыркы административдик чечимдерди, ошондой эле, болбоду дегенде, муче-елкенун мыйзамдарынын иштин олуттуулугуна тиешелуу юрисдикциялык жоболорун эсепке алуу менен иштин мааниси боюнча алгачкы соттук чечимдердин укуктук аспектилерин сот органы кайтадан карап чыгышын сурап отунуу учун мумкунчулукке ээ болуп саналышат. Бирок кылмыш иштери боюнча актоочу чечимдерди кайтадан карап чыгууга карата милдеттенмелер караштырылган эмес.

5. Бул болукте мыйзамдарды жалпысынан аткарууну камсыз кылуучу системадан айырмаланган интеллектуалдык менчик укуктарын коргоону камсыз кылуучу сот системасын тузуу боюнча кайсы бир милдеттенмелер караштырылбай тургандыгы, ошондой эле муче-елконун жалпысынан езунун мыйзамдарын колдонуусун камсыз кылуу боюнча укуктарына залал келтирбей тургандыгы айгинеленет. Бул болукте интеллектуалдык менчик укуктарын коргоону камсыз кылуу менен мыйзамды жалпы аткаруунун ортосунда каражаттарды белуштурууге карата кайсы бир милдеттенмелерди тузууго эч персе негиз бербейт.

2-bOJIYM: ГРАЖДАНДЫК-УКУКТУК ЖАНА АДМИНИСТРАТИВДИК ЖОЛ-ЖОБОЛОР, СОТТУК КОРГОО КАРАЖАТТАРЫ

42-статья
Тец барабар жана акыйкаттуу чаралар

Муче-елкелер укук ээлерине" ушул Макулдашууда каралган интеллектуалдык менчиктин ар кандай укуктарын коргоону камсыз кылуу учун граждандык соттук жол-жоболорго кайрылууга мумкунчулук берет. Жоопкерлер ездоруне карата коюлган доонун негизин камтыган, жетиштуу турде толук тузулген жазуу жузундегу билдирууну ез убагында алууга укуктуу. Тараптарга кез карандысыз адвокат жалдоого уруксат берилет, ал эми процессуалдык нормаларда жоопкерлердин милдеттуу турдо оздерунун катышуусун талап кылуучу ете эле туйшуктуу эрежелер каралбашы зарыл. Мындай жол-жоболордун баардык тараптарына ездорунун доолорун негиздое жана ишке тиешелуу баардык далилдерди беруусу учун жетиштуу укук берилет. Процессуалдык нормаларда, эгерде бул кабыл алынган конституциялык талаптарга каршы келбесе, идентификациялоо каражаттары жана жашыруу маалыматтарды коргоо караштырылат.

" Ушул белуктун максаттары учун "укук ээси" аталмасы укуктук статусу бар федераниялар менен ассоциацияларды да камтыйт, бул статус ушундай укуктарды талап кылууга мумкунчулук берет.

43-статья
Далилдер

1. Эгерде бир тарап езунун доосун чындоо учун жетиштуу, негизделген далилдерди беруу менен бирге езунун доосун негиздеого тиешеси бар далилдер каршы тараптын колунда экендигин корсетсо, сот органдары каршы тарапка ушул далилдерди беруусун буйруган суроо-талап жиберууго укуктуу, ал эми маалымат жашыруу болсо ал далилдер анын жашыруундугун камсыз кылуучу шарттарды орундатуу менен берилет.

2. Соттук териштируунун тарабы ан-сезимдуу жана олуттуу себеби жок эле керектуу маалыматка чыгууга жол бербесе же башкача жол менен аны тиешелуу убакыттын ичинде бербей койсо, же болбосо укуктарды камсыз кылуу боюнча чара коруунун кыйла эле кыйындатып жиберсе, мучо-олко сот органдарын берилген маалыматтардын негизинде, анын ичинде тараптын даттануусу менен арыздарынын негизинде жана маалыматка чыгууга жол берилбегендиктен маалымат кемчил болуп калса, тараптарга арыз же далилдер боюнча ез пикирин айтууга мумкунчулук берилген шарт менен алгачкы жана акыркы он же терс чечим чыгара алышы учун атайын укуктар менен камсыз кылат.

44-статья
Соттук тыюу салуулар

1. Сот органдары ар бир тарапка укук бузууну токтотууга, атап айтканда интеллектуалдык менчик укуктарын бузууга байланышкан импорттолуучу товарлардын бажыда текшерилгенден кийин озунун юрисдикциясында турган соода туйунуно тушушун болтурбоого корсотм© берген аныктама чыгарууга укуктуу. Мучо-олколор кайсы бир адам сатып алган же заказ менен алган корголуучу объектиге карата, эгерде ал адам мындай объектилер боюнча соода-сатык иштери интеллектуалдык менчик укуктарын бузуу болуп эсептеле тургандыгын билбесе же аны учун олуттуу негиздер жок болсо, мындай укуктарды берууге милдеттуу эмес.

2. Ушул болуктун башка жоболоруна карабастан жана укук ээсинин макулдугусуз окмоттор же екмет укук берген учунчу адамдар тарабынан укуктарды пайдалануу маселелерине тиешелуу Н белуктун жоболору орундатылган шартта муче-елкелер мындай пайдаланууга каршы соттук коргоо каражаттарын 31-статьянын (h) пунктчасына ылайык сый акы телоп беруу менен чектей алат. Башка учурларда соттук коргоо каражаттары ушул белукко ылайык колдонулат, ал эми бул каражаттар муче-олкенун мыйзамдарына каршы келсе декларатордук чечимдерди чыгартууга жана тиешелуу компенсация телетуп алууга мумкунчулук берилет.

45-статья
Зыяндарды толотуу

I. Сот органдары укукка каршы аракет жасап жаткандыгын билген же аны билууге жетиштуу негиздери болгон укук бузуучуну езунун интеллектуалдык менчик укуктарын бузууга байланыштуу укук ээси тарткан зыяндарды

компенсациялоо учун жетиштуу болгон сумманы ага толеп берууге буйруган чечим чыгарууга укуктуу.

2. Сот органдары ошондой эле укук бузуучуну укук ээсинин адвокат учун толеп беруучу керектуу гонорарды камтыган чыгымдарын телеп берууге буйруган чечим чыгарууга укуктуу. Тиешелуу учурларда муче-елкелер сот органдарына укук бузуучудан укукка каршы аракеттерди жасап жаткандыгын билбесе да же аны билуу учун жетиштуу негиздери болбогон кунде да андан кирешени кайтарып беруусун же алдын ала эсептелип чыккан зыяндарды телеп беруусун талап кылууга укук бере алат.

46-статья
Соттук коргоонун башка каражаттары

Укук бузууну болтурбоонун натыйжалуу каражатын тузуу учун сот органдары кайсы товарга карата укук бузууну аныктаса ошол товарларды соода туйундерунен эч кандай компенсациясыз эле алып коюуга, ошол эле учурда бул укук ээсине кандайдыр бир залал келтирбесе, колдонулуп жаткан конституциялык талаптарга каршы келбесе, аны жок кылууга буйрук берген чечим чыгарууга укуктуу. Сот органдары ошондой эле интеллектуалдык менчик укуктарын бузуучу товарды ендуруудо негизинен пайдаланган материалдар менен жабдууларды жаны укук бузуулардын болуу мумкунчулугун болушунча азайттуу учун соода туйундерунен эч кандай компенсациясыз эле алып коюуга буйруган чечим чыгарууга укуктуу. Мындай суроо-талаптарды кароодо укук бузуунун олуттуулугу менен белгиленген коргоо каражаттарынын ортосундагы тендештикти, ошондой эле учунчу адамдардын кызыкчылыктарын эске алуу керек. Товарга карата товардык белгилер укуксуз пайдаланылган учурларда укуксуз пайдаланылган товардык белгини женокей жол менен алып коюу, эгерде мындай товарларды соода туйунуно чыгарууга уруксат беруу зарыл болгон учурдан белек учурда болсо, жетишсиз болот.

47-статья
Маалыматка карата укук

Муче-елкелер, эгерде бул укук бузуунун олуттуулугуна тендеш болсо, сот органдарына контрафакт товарларын ендурууге жана таратууга катышкан учунчу адамдардын ким экендиги женунде укук бузуучуну укук ээсине маалымат берууге милдетгендире турган укук бере алат.

48-статья
Жоопкер тарткан зыяндарды толеп беруу

1. Сот органдары бир тараптын суроо-талабы боюнча чара керулуп, ал тарап интеллектуалдык менчик укуктарын коргоону камсыз кылуу боюнча жол-жоболорду караниеттик менен пайдалангандыктан жоопкер тарапка укукка сыйбаган милдеттенме берилсе же анын аракетине чек коюлса, жол-жобону караниеттик менен пайдалануунун негизинде жоопкер тарапты зыянга кириптер кылгандыгы учун ага тиешелуу компенсация телеп беруугo

аны милдеттендирген чечим чыгарууга укуктуу. Сот органдары ошондой эле жоопкердин адвокатка толоп беруучу тиешелуу гонорарын камтыган чыгымдарын толоп берууну отунуучуго буйруган чечим чыгарууга укуктуу.

2. Интеллектуалдык менчик укуктарын коргоого же камсыз кылууга тиешелуу кандай мыйзам актысы болбосун аны колдонууда муче-елкелор мамлекеттик органдарды жана анын кызматчыларын, алар мындай мыйзамдык актыны колдонуунун журушунде ездерунун аракеттерин ак ниеттуу ишке ашырган учурда же мындай аракеттерди ак ниеттуу ишке ашырууну кездешсе, аларга карата тиешелуу соттук коргоону колдонууга милдеттендирбейт.

49-статья
Административдик жол-жоболор

Иштин чоо-жайы боюнча административдик жол-жоболорду колдонуунун натыйжасында колдонууга буйрук берилген соттук коргоонун кайсы граждандык-укуктук каражаты кандай ченемде колдонулушу мумкун болсо, мындай жол-жоболор ушул белумде айтылган принциптерге негизинен, тендеш болушу зарыл.

3-БеЛУМ: УБАКТЫЛУУ ЧАРАЛАР

50-статья

1. Сот органдары темендегулерге багытталган токтоосуз жана натыйжалуу убактылуу чараларды коруугe буйруган аныктама чыгарууга укуктуу:

(a) интеллектуалдык менчиктин кайсы укугун болбосун аны бузууну болтурбоого, атап айтканда алардын юрисдикциясында турган соода туйунуне товарлардын тушушун, анын ичинде импорттолуучу товарлардын бажыда текшерууден кийин тузден туз тушушун болтурбоого;
(b) болжолдуу укук бузууларга тиешеси бар тиешелуу далилдерди сактап турууга.

2. Сот органдары ылайыгы келген учурларда, атап айтканда ар кандай кечиктируулер укук ээсине калыбына келтирууге болбой турган залал келтириши мумкун болгон же далилдер жок кылынып коюлушу мумкун болгон коркунуч тузулген учурда *inaudita altera parte* убактылуу чараларын керууге укуктуу.

3. Сот органдары етунуучуден ал езу укук ээси экендигине жана анын укуктары бузулуп жаткандыгына же мындай укук бузуу сезсуз боло тургандыгына жетиштуу турде ишендире ала турган ар кандай алгылыктуу далилдерди талап кылууга, жана отунуучуге жоопкерди коргоо, бейчекиликтерди болтурбоо учун жетиштуу болгон курве берууге же тендеш кепилдикти камсыз кылууга корсетме берууге укуктуу.

4. Эгерде *inaudita altera parte* убактылуу чаралары корулсе, ишке катышкан тараптарга бул женунде дароо же эн. эле кечи ушул чаралар ишке ашырылгандан кийин билдирилет. Ал эми бул чечимди кайтадан карап чыгуу, анын ичинде жоопкердин ез пикирин айтуу укугу жоопкердин суроо-талабы боюнча ишке ашырылат, мындай кайтадан карап чыгуу корулген чаралар женунде билдируу алынгандан кийин алгылыктуу мееnеттун ичинде ушул чаралар езгертулушу, жокко чыгарылышы же бекитилиши женунде чечим кабыл алуу максатында жургузулет.

5. Убактылуу чараларды ишке ашыруучу орган етунуучуден тиешелуу товарларды идентификациялоо учун зарыл болгон дагы башка маалыматтарды талап кылалат.

6. 1 жана 2-пункттардын негизинде ишке ашырылган убактылуу чаралар 4-пунктка залал келтирилбестен жоопкердин суроо-талабы боюнча жокко чыгарылат же алардын аракети башкача жол менен токтотулат, эгерде иштин чоо-жайы боюнча чечим чыгаруу учун соттук териштируу муче-елкенун мыйзамдарында жол берилген учурда ушундай чара керууге буйрук беруугe аныктама чыгарган сот органы белгилеген алгылыктуу мееnеттун ичинде башталбаса, ал эми мындай мееnет белгиленбесе бул меенот 20 жумушчу кунден же 31 календардык кунден ашпоого тийиш жана бул мееnет ушул мееnетгердун кайсынысы кыйла узак экендигине жараша белгиленет.

7. Эгерде убактылуу чаралар етунуучунун ар кандай аракеттеринин же шалаакылыгынын себебинен жокко чыгарылса же токтотулса же, эгерде кийин интеллектуалдык менчик укугун бузуу болбогондугу же аны бузуу коркунучу болбогондугу аныкталса, сот органдары жоопкердин суроо-талабы боюнча жоопкерге ушул чаралар аркылуу келтирилген ар кандай зыяндар учун ага тиешелуу компенсация телеп беруунү етунуучуге буйруган чечим чыгарууга укуктуу.

8. Тигил же бул даражадагы ар кандай убактылуу чаралар административдик жол-жоболорду ишке ашыруунун натыйжасында чыгарылган буйрукта керсетулушу мумкун, ал эми мындай жол-жоболор ушул белумде айтылган принциптерге иш жузунде тен баалуу принциптерге туура келиши керек.

4-B0J1YM: БАЖЫ ЧЕК АРА ЧАРАЛАРЫНА КАРАТА ©згече ТАЛАПТАР[12]

51-статья
Бажы органдарынын товарларды жугуртууго чыгарууну токтотушу

Муче-елкелер темене баяндалуучу жоболорго ылайык товардык белгини укуксуз пайдалануу менен товарлар ташылып келип жатат[13] деп, же ав-

[12] Эгерде мучо-олко экинчи мучо-елконун чек арасы аркылуу товарлардын отуп жаткандыгын козомолдоонун ар кандай чараларын олутту даражада алып сапса жана ал олко менен бажы шериктештигинин бир болугун тузсо, анда аталган бажылык чек арада бул болумдун жоболорун колдонуу талап кылынбайт.

тордук укукту бузуучу товарлар[14] ташылып келип жатат деп, шектенууге жетиштуу негиздери болгон укук ээсине укуктуу административдик же сот органдарына бажы органдары мындай товарларды эркин жугуртууге чыгарууну токтотуп коюшу женунде жазуу жузунде арыз берууге мумкундук бере турган чараларды керет. Муче-елкелер интеллектуалдык менчик укуктарын дагы башкача бузууларды камгыган товарларга карата ушундай арыз берууге мумкундук тузушет. Муче-елкелер ошондой эле экспортко арналган контрафакт товарларды езунун аймагынан чыгуусун бажы органдарынын токтотуп коюусу боюнча тиешелуу чараларды караштыра алышат.

52-статьи
Арыз

51-статьяга ылайык чара керуу маселесин козгогон ар бир укук ээси импортточу елкенун мыйзамдарына ылайык интеллектуалдык менчик укугунун ээсинен укуктарын *prima facie* бузуулар боло тургандыгына укуктуу бийликтерди ишендире турган тиешелуу далилдерди беруусу, ошондой эле ал товарларды бажы органдары оной таанышы учун алардын жетиштуу турде толук жазылган баяндамасын бериши зарыл. Алгылыктуу убакыттын ичинде укуктуу органдар етунуучуге арызды кабыл алгандыгы-албагандыгы женунде билдиришет, ал эми укуктуу органдар арызды кабыл алгандыгы женунде чечим чыгарганда, - бажы органдары кайсы убакыттын ичинде чара кере тургандыгы женунде билдирешет.

53-статья
Куров же тец кепилдчк

1. Укуктуу органдар етунуучуден жоопкерди, укуктуу органдарды коргоо учун жана бейчекиликтерди болтурбоо учун курве же тен баа кепилдик менен камсыз кылууну талап кылууга акылуу. Мындай коргоо же тен баа кепилдик бул чараларды керууге негизсиз тоскевлдук тузбвшу керек.

2. Эгерде ушул бвлуккв ылайык берилген арызга жараша енер жай улгулврун, патентти, интегралдык микросхемалардын топологияларын же жабык маалыматты камтыган товарларды эркин жугуртууге чыгаруу сот же башка кез карандысыз органдан тышкары кайсы бир орган чыгарган чечимдин

[13] Бээрде укук ээси тарабынан же анын макулдугу боюнча башка олкодо рынокко чарбалык жугуртууге чыгарылуучу товарларды импорттоого же транзит товарга карата мындай чараларды коруу милдетгуу эместиги жонуняо айтылган.

[14] Бул Макулдашуунун максатгары учун:

(а) "товардык белгилерди укуксуз пайдалануу менен товар ташып келуу" деген сез тизмеги ар кандай товарларды, анын ичинде алардын оромдорун мындай товарларга карата мыйзамдуу катталган товардык белгиге окшош товардык белги менен же ушул сыяктуу товардык белгиден олутту белгилери боюнча ажыратууга мумкун болбогон белги менен уруксатсыз белгилоону, ошонун натыйжасында импортгоочу олконун мыйзамдарына ылайык товардык белгинин ээсинин укуктарын бузууну билдирет;

(b) "автордук укукту бузуучу товарлар" соз тизмеги укук ээсинин же олкодо товар ондурууго жетиштуу укук берилген адамдын макулдугусуз жасалган ар кандай товарлардын кочурмолору жана тикелей же кыйыр турдо башка бир буюмдан жасалган кочурмолорду билдирет, эгерде аталган кочурмолорду жаратуу импортгоочу олконун мыйзамдарына ылайык автордук укукту же чектеш укуктарды бузуу болуп санала турган болсо.

негизинде бажы органдары тарабынан токтотулса жана, эгерде 55-статьяда каралган убакыт укуктуу орган тарабынан керектуу даражада шарттуу бошотуу берилбестен бутуп калса, жана импорттоо учун баардык башка шарттар аткарылган шартта мындай товарлардын ээси, аларды импорттоочу же алуучу укук ээсин ар кандай укук бузуулардан коргоо учун жетиштуу суммадагы куреe коюшкан учурда ал товарларды эркин жугуртууго чыгарууга укуктуу болушу керек. Мындай куреe коюу укук ээси колдоно турган соттук коргоонун башка ар кандай каражаттарына залалын тийгизбеши керек, муну менен бирге, эгерде укук ээси алгылыктуу убакыттын ичинде сотто доо коюу укугуна жетише албаса, коюлган куреe кайтарылып бериле тургандыгы билдирилет.

54-статья
Товар чыгаруу токтотулгандыгы жвнундв билдируу

Импорттоочуга жана отунуучуге товар чыгаруу 51-статьяга ылайык токтотулгандыгы женунде токтоосуз билдирилет.

55-статъя
Токтотуунун узактыгы

Эгерде товарды эркин жугуртууге чыгарууну токготуу женунде билдируу етунуучуго берилгенден кийин 10 жумушчу кунден ашпаган убакыттын ичинде бажы органдарына иштин чоо-жайы боюнча чечим чыгаруучу соттук териштируу жоопкер катыштырылбастан башталгандыгы женунде маалымдалбаса, же болбосо керектуу укуктар менен камсыз болгон укуктуу органдар товар чыгарууну токтотуунун меенетун узартуучу убактылуу чараларды керушсе, эгерде муну менен бирге импорттоо же экспорттоо женунде башка баардык шарттар аткарылса, товар жугуртууге чыгарылат; тиешелуу учурларда бул чектелген меенет дагы 10 жумушчу кунге узартылышы мумкун. Эгерде иштин чоо-жайы боюнча чечим чыгарылуучу соттук териштируу башталса, анда бул чараларды езгертууге, жокко чыгарууга же ырастоого болорболбостугу женунде алгылыктуу убакыттын ичинде чечим кабыл алуу максатында пикирин билдируу укугу менен аларды кайтадан карап чыгуу жоопкердин суроо-талабы боюнча ишке ашырылат, товар чыгарууну токтотуу убактылуу соттук чарага ылайык ишке ашырылып же улантылып жаткан учурларда жогоруда айтылгандарга карабастан, 50-статьянын 6-пунктунун жоболору колдонулат.

56-статья
Импорттоочу менен товар ээси тарткап зыяндарды толоп беруу

Тиешелуу органдар товар укуксуз кармалган учурда же 55-статьяга ылайык эркин жугуртууге чыгарылган товарларды кармоодо импорттоочуга, жук алуучуга жана товар ээсине келтирилген ар кандай зыяндар учун тиешелуу компенсация телеп берууну етунуучуго буйруган чечим чыгарууга укуктуу.

57-статья
Инспекциялоого жана маалыматка карата укук

Муче-елкелер жашыруун маалыматты коргоого залал келтирбестен укук ээсине взунун доосун негиздее максатында бажы органдары кармаган ар кандай товарларды инспекциялоо учун жетиштуу мумкунчулук берууго укуктуу органдарга ыйгарым укук берет. Укуктуу органдар ошондой эле импорттоочуга мындай ар кандай товарларды инспекциялоосу учун тендеш мумкунчулук беруу учун ыйгарым укукка ээ болуп саналышат. Эгерде иштин чоо-жайы боюнча он чечим кабыл алынса, муче-елкелер укуктуу органдарга жук женетуучунун, импорттоочунун жана жук алуучунун аттары жана даректери женунде, ошондой эле ушул товарлардын елчему женунде укук ээсине маалымдап турууга ыйгарым укук бере алат.

58-статья
Ex Officio аракеттери

Эгерде муче-елке интеллектуалдык менчик укуктарынын бузулуп жаткандыгына карата *prima facie* далилдери болуп, укуктуу органдардан ез демилгеси менен аракеттенип товарды эркин жугуртууге чыгарууну токтотууну талап кылышса, анда:

(a) укуктуу органдар ездерунун ыйгарым укуктарын ишке ашырууда ездерунун ишине жардам бере ала турган маалыматтарды укук ээлеринен каалаган учурда талап кыла алышат;
(b) импорттоочу менен укук ээсине товарды эркин жугуртууге чыгаруу токтотулгандыгы женунде токтоосуз билдирилет. Эгерде импорттоочу укуктуу органдарга товарды эркин жугуртууге чыгарууну токтотууга каршы арыз берсе, мындай токтотуу 55-статьяга ылайык *mutatis mutandis* шарттары менен ишке ашырылат;
(c) муче-елкелер мамлекеттик органдарды жана алардын кызматкерлерин аларга карата тиешелуу соттук коргоо каражатгарын колдонбой коюу милдетинен алар ездерунун аракеттерин ак ниеттуу ишке ашырган учурда же мындай аракеттерин ак ниетгуу ишке ашырмакчы болгондо гана бошотот.

59-статъя
Соттук коргоо каражаттары

Укук ээсинин колунан келуучу доо кое ала турган башка укуктарына залал келтирбестен жана жоопкердин ишти сот органында кайтадан каратып чыгуу укугун сактоо менен укуктуу органдар интеллектуалдык менчик укуктарын бузуучу товарларды 46-статьяда баяндалган принциптерге ылайык жок кылууга же алып коюуга буйруган чечим чыгарууга укуктуу. Товардык белгилер укуксуз колдонулган товарларга карата органдар мындай товарларды езгертулбеген абалында реэкспортко чыгарууга же аларга карата езгече учур-

лардан белек учурда башка бажы жол-жоболорун колдонууга уруксат бсришпейт.

60-статья
Товарды аз олчомдо ташып келуу

Муче-елкелер жогоруда баяндалган жоболорду жургунчулердун жеке чакан жугунде алып бараткан же почта аркылуу чакан партиялар менен женетулуучу коммерциялык эмес товарлардын чакан елчемуне карата колдонбой кое алышат.

5-Б0ЛУМ: КЫЛМЫШ-ЖАЗА ЖОЛ-ЖОБОЛОРУ

61-статья

Муче-елкелер товардык белгилердин атайлап укуксуз пайдаланылган учурларында же автордук укук коммерциялык маштабда бузулган учурларда колдонулуучу кылмыш жана жаза жол-жоболорун караштырышат. Баш коргоо чаралары турмеге отургузууну же/жана тиешелуу оордуктагы кылмыштарга байланыштуу колдонулуучу жазанын олуттуулугуна тендеш, кылмышты басандатуучу каражат болуп кызмат кылууга жетиштуу акчалай айып салууну камтыйт. Тиешелуу учурларда колдо болгон баш коргоо чаралары контрафакт товарларын жана негизинен укук бузуу жасалган кезде колдонулган материалдар менен жабдууларды барымталоону, конфискациялоону жана жок кылууну камтыйт. Муче-елкелер кылмыш жана жаза жол-жоболорун интеллектуалдык менчик укуктарын бузуунун башка учурларында колдонууну, атап айтсак, алар атайлап жасалган жана коммерциялык масштабда жасалган учурларда колдонууну караштыра алышат.

IV велук

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК УКУКТАРЫН АЛУУ ЖАНА АЛАРДЫ КУЧУНДЭ САКТОО, АГА БАЙЛАНЫШТУУ *INTER PARTES* ЖОЛ-ЖОБОЛОРУ

62-статья

1. Интеллектуалдык менчик боюнча II белуктун 2-6-белумдерунде каралган укуктарды алуунун же аларды кучунде сактоонун шарты катары муче-елкелер алгылыктуу жол-жоболор менен эрежелерди талап кыла алышат. Мындай жол-жоболор менен эрежелер ушул Макулдашуунун жоболоруна ылайык келиши керек.

2. Эгерде интеллектуалдык менчик укуктары ага ыйгарылса же ал каттоо жолу менен алынса, муче-елкелер мындай укукту алуунун негизги шарттарын сактоону эсепке алып, укук ыйгаруунун же каттоонун жол-

жоболору менен коргоо меенотун негизи жок кыскартууга алып келбсй тургандай, алгылыктуу убакыттын ичинде мындай укукту ыйгарууга же каттоого мумкундук бере тургандай камсыз кылышат.

3. Париж конвенциясынын (1967-ж.) 4-статьясынын жоболору тейлоо белгилерине *mutatis mutandis* колдонулат.

4. Эгерде мучо-елконун мыйзамдары административдик жокко чыгаруу сыяктуу жол-жоболорду жана каршы болуу, жоюу же жокко чыгаруу сыяктуу *inter partes* жол-жоболорун караштырса, мындай жол-жоболор интеллектуалдык менчик укуктарын алууга же кучунде сактоого тийиштуу болгон жол-жоболор менен бирге 41-статьянын 2 жана 3-пункттарында белгиленген жалпы принциптер аркылуу жонго салынат.

5. Акыркы административдик чараларды 4-пунктта аталган жол-жоболордун кайсынысын болбосун аны ишке ашыруунун журушундо сот же квазисот органы кайтадан карап чыга алат. Бирок муну менен бирге каршы болуу арызы канааттандырылбаган же административдик жокко чыгаруу учурларында, башкача айтканда мындай жол-жоболор учун негиздер чечимди чыныгы эмес деп табуу жонундо жол-жоболордун заты болушу мумкун болгон шартга чечимди мындай кайтадан карап чыгууга мумкундук беруугo милдетгенме алынбайт.

V Б9ЛУК

ТАЛАШТАРДЫ БОЛТУРБОО ЖАНА ЖЭНГО САЛУУ

63-статья
Айкындык

1. Муче-елколор колдонууга киргизген жалпы муноздогу мыйзамдар менен эрежелер, акыркы соттук чечимдер жана административдик токтомдор жана ушул Макулдашуунун затына тиешелуулор (коргоонун болушу, ченеми, аны алуу, коргоо менен камсыз кылуу жана интеллектуалдык менчик укуктарын ашыкча колдонууну болтурбоо) созсуз жарыяланышы керек же мындай жарыялоо иш жузундо ылайыксыз болсо алар элдин ачык пайдалануусу жана екметтук органдар менен укук ээлери таанышып чыгышы учун улуттук тилде берилет. Вир муче-елкенун окмету же екметтук органы менен башка муче-олкенун екмоту же екметтук органынын ортосунда колдонулуп жаткан ушул Макулдашуунун затына тиешелуу макулдашуулар дагы сезсуз жарыяланышы керек.

2. Муче-елкелер 1-пунктта аталган мыйзамдар менен эрежелер женунде ушул Макулдашууну ишке ашыруунун журушун кароодо ТРИПС боюнча Кенешке кемек керсетуу максатында ушул Кенешке билдиришет. Кенеш ушул милдеттенмени аткарууда муче-елколерге жуктеелуучу туйшуктерду болушунча азайттуу учун аракет кылат жана, эгерде мындай мыйзамдар менен эрежелерди камтыган жалпы реестрди тузуу женунде масе-

ле боюнча ИМБДУ менен консультациялашуулар ийгиликтуу аяктаса мындай мыйзамдар менен эрежелер женунде аларды тузден-туз Кенешке билдируу милдетинен бошотуу женунде чечим кабыл ала алат. Кенеш ошондой эле ушуга байланыштырып, Париж конвенциясынын (1967-ж.) 61ег-статъясынын жоболорунан келип чыгуучу, ушул Макулдашуу боюнча милдеттенмелерге ылайык билдируулерге карата керек болуп калышы ыктымал болгон ар кандай аракетти карай алат.

3. Ар бир муче-елке БСУнун башка муче-елкесунун жазуу жузундегу суроо-талабына жооп кылып, 1-пунктта сез болгон ушул сыяктуу маалымат беруyге даяр болушу керек. Соттук езгече чечим же административдик эреже, же интеллектуалдык менчик укуктар тармагындагы эки тараптуу макулдашуу ушул Макулдашуу боюнча езунун укуктарына тиешеси бар деп эсептееге негизи бар муче-елке ушул сыяктуу соттук чечимдерди же административдик токтомдорду, же эки тараптуу макулдашууларды ачууну, же ага алар женунде жетиштуу турде толук маалымат берип турууну сураган жазуу жузундегу суроо-талап бере алат.

4. Мыйзамды колдонууга тоскоол болушу же кандайдыр бир жол менен коомдук кызыкчылыктарга карама-каршы келиши ыктымал болсо же айрым мамлекеттик же жеке менчик ишканалардын мыйзамдуу коммерциялык кызыкчылыктарына залал келтириши ыктымал болсо муче-елкелерден жашыруун маалыматтарды ачып беруунy 1, 2 жана 3-пункттарда эч нерсе талап кылбайт.

64-статья
Талаштарды жвнгв салуу

1. 1994-жылдагы ГАТТын XXII жана XXIII статьяларынын жоболору талаштарды чечуу женунде Макулдашууга ылайык кандай иштелип чыгып, кандай колдонулуп жатса, жана эгерде ушул Макулдашууда башкача эч нерсе атайын эскертилбесе, алар ушул Макулдашуу боюнча талаштар женунде консультациялашууга жана аларды женге салууга карата да колдонулат.

2. 1994-жылдагы ГАТТын XXIII статьясынын 1(b) жана 1(c)-пунктчалары БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кунден тартып беш жыл бою ушул Макулдашуу боюнча талаштарды женге салууга карата колдонулбайт.

3. 2-пунктта айтылган убакыттын ичинде ТРИПС боюнча Кенеш 1994-жылдагы ГАТТын XXIII статьясынын 1(b) жана 1(c)-пунктчаларында каралган типтеги наарызылыктарды билдируу ушул Макулдашууга ылайык колдонулган чейрену жана ал билдирилген учурларды изилдеп чыгып, озунун сунуштарын Министрлердин конференциясынын жактыруусуна коет. Министрлер конференциясынын мындай сунуштарды жактыруу же 2-пунктта айтылган меенетту узартуу боюнча ар кандай чечими консенсустун негизинде гана кабыл алынат, ал эми кабыл алынган сунуштар баардык муче-елкелер учун аны кабыл алуу боюнча андан аркы формалдуу жол-жоболорсуз эле кучуне кирет.

vi велук

етме МАКУЛДАШУУЛАР

65-статья
Отмв макулдашуулар

1. Бир дагы муче-елке 2,3 жана 4-пункттарын сактоо шарты менен бул Макулдашуунун жоболорун БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кунден кийин бир жылдан турган жалпы меенет бутмейунче колдонууга милдетгуу эмес.

2. Энугуп келе жаткан муче-елке 1-пунктта аныкталгандай, бул Макулдашуунун жоболорун, 3,4 жана 5-статьядан белектерун, колдонууну кошумча турде терт жылдык меенетке кийинкиге калтырууга укуктуу.

3. Борбордошкон пландуу экономикадан эркин ишкердиктин рыноктук экономикасына етуу процессинде турган жана езунун интеллектуалдык менчик системасын структуралык жактан реформалоону ишке ашырып жаткан жана дагы интеллектуалдык менчик тармагында мыйзамдар менен эрежелерди даярдап, ишке ашырууда спецификалык татаал маселелерге дуушар болуп жаткан башка ар бир муче-елке, 2-пунктта каралгандай, кийинкиге калтыруу меенетунен пайдалана алат.

4. Бул Макулдашуу енугуп келаткан муче-елкену, 2-пунктта аныкталгандай, бул Макулдашууну аталган муче-елкеге карата колдонуунун жалпы мевнетуне карата анын аймагында жетиштуу турде коргоого алууга жетишсиз болгон техника тармактарындагы продуктуларга карата патенттик коргоого алууну канчалык ченемде милдеттендирсе, ал продуктулар учун патенттер женунде II белуктун 5-белумундегу жоболорду техниканын ушундай тармактары учун колдонууну кошумча беш жылдык меенетке кийинкиге калтыра алат.

5. Эткеел убакыттан 1, 2, 3 же 4-пункттарга ылайык пайдаланып жаткан мучв-елке ушундай убакыттын ичинде анын мыйзамдарына, эрежелери менен тажрыйбасына киргизилген ар кандай езгеруулер алардын ушул Макулдашуунун жоболоруна дал келуу даражасын темендетууге алып келбешин камсыз кылат.

66-статья
Начар внукквн мучо-олколор

I. Начар енуккен муче-елкелердун спецификалык муктаждыктары менен керектеелерун, алардын экономикалык, финансылык жана административдик чек коюуларын жана турмушта жарактуу техникалык базаны тузуу учун ийкемдуулукке болгон керектеелерун эске алуу менен ушул Макулдашуунун жоболорун, 3,4 жана 5-статьядан белектерун, 65-статьянын 1-пунктуна ылайык аныкталгандай, аны колдонуу кунунен тартып 10 жылдын ичинде мындай муче-елколерге аны колдонуу талабы коюлбайт. Начар

внукквн елквнун анын себептерин толук киврсвтквн суроо-талабы боюнча ТРИПС боюнча Кенеш ушул моенетгу узартып коет.

2. ©нукквн мучв-влквлвр station ездерунун аймактарында жайгашкан ишканалар менен мекемелердин начар енуккен муче-влкелерге бекем жана турмушта жарактуу техникалык базаны тузуп алуусуна шарт менен камсыз кылууб максатында технология беруусун колдоого жана ага кемвктешууге ебелге; тузвт.

67-статья
Техникалык кызматташуу

Бул Макулдашууну орундатууга кемвктешуу максатында енуккен мучеелкелер енугуп келе жаткан жана начар енуккен муче-елквлврдун кызыкчылыгында суроо-талап жана ез ара макулдашылган шарттар боюнча техникалык жана финансылык кызматташууну камсыз кылышат. Мындай кызматта-; шуу интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо жана аны менен камсыз кы-| луу боюнча мыйзамдар менен эрежелерди иштеп чыгууга, ошондой эле мындай укуктарды ашыкча пайдаланууну болтурбоо боюнча жардам корсетууну камтыйт, жана ушул маселелер боюнча иш жургузген улуттук ведемстволор менен мекемелерди тузууге же аларды чындоого, анын ичинде кадрларды да-1 ярдоого карата жардамды да камтыйт.

VII Б0ЛУК

ИНСТИТУЦИОНАЛДЫК ИШ-ЧАРАЛАР; КОРУТУНДУЛООЧУ ЖОБОЛОР

68-статья
Интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери боюнча Кецеш

ТРИПС боюнча Кенеш ушул Макулдашуунун ишгешине байкоо жургузууну, атап айтканда муче-елкелердун андан келип чыгуучу ездерунун милдеттенмелерин кандай аткарып жаткандыгына байкоо жургузууну ишке ашырат жана муче-елквлерге интеллектуалдык менчик укуктарынын соода аспектилери менен байланышкан маселелер боюнча консультациялашу) мумкундугун берет. Ал ошондой эле муче-елкелер ага жуктеген башка милдеттерди аткарат жана, атап айтканда, талаштарды жвнгв салуу жол-1 жоболоруна байланыштуу алар кемектвшууну сураса, аларга ар кандай квмек квpсвтвт. ТРИПС боюнча Кенеш ез милдеттерин аткарган учурда консульта-1 циялаша алат жана ьщгайлуу деп эсептеген каалаган булакка маалымат алуу учун кайрыла алат. ИМБДУнун консультациялык катышуусу астында Кенеш езунун биринчи кецешмесин етквргген кунден тартып бир жылдын ичинде аталган Уюмдун органдары менен кызматташуу женунде тиешелуу макулда! шууларга жетишуу учун чара керет.

69-статья
Эл аралык кызматташуу

Муче-елкелер интеллектуалдык менчик укуктарын бузуучу товарларды эл аралык соодалоону четтетуу учун ^{03} ^{a}Р^{a} кызматташуу женунде макулдашышат. Бул максатта алар ездерунун административдик органдарында байланыш пункттарын тузушет, бул женунде башкаларга билдиришип, ушул укуктарды бузуучу товарлардын соодаланышы женунде маалымат алышууга даяр экендиктерин керсетушет. Атап айтканда, алар товардык белгини укуксуз пайдалануу менен чыгарылган товарларды жана автордук укукту бузуу менен чыгарылган товарларды соодалоого карата бажы органдарынын бири-биринен маалымат алышуусуна жана биргелешип аракеттенуусуне кемек керсетушет.

70-статья
Болгон объектилерди коргоо

1. Бул Макулдашуу муче-елке тарабынан ушул Макулдашууну колдонууга киргизуу кунуне чейин жасалган аракеттерге карата милдетгенмелердин чыгышы учун негиз бербейт.

2. Эгерде бул Макулдашууда башкача эч нерсе каралбаса, ал айрым муче-елкеге карата ушул Макулдашуу кучуне кирген кунге карата ушул муче-елкеде ушул кунге карата корголгон же бул Макулдашуунун жоболоруна ылайык коргоого жарактуулуктун талаптарына дал келген же кийин дал келе турган интеллектуалдык менчиктин мурда болгон баардык объектилерине карата милдеттенмелерди тузет. Ал эми бул пункттун жоболорун, ошондой эле ушул статьянын 3 жана 4-пункттарын алсак, мурда болгон чыгармаларга карата автордук укук менен байланышкан милдеттенмелер жалгыз гана Берн конвенциясынын (1971-ж.) 18-статьясынын негизинде аныкталат, ал эми фонограмма чыгаруучулар менен мурда болгон фонограммалардагы аткаруучулардын укуктарына карата милдеттенмелер ушул Макулдашуунун 14-статьясынын 6-пунктуна ылайык колдонууга ал канчалык жарактуу экендигине жараша жалгыз гана Берн конвенциясынын (1971-ж.) 18-статьясынын негизинде аныкталат.

3. Ушул муче-елке учун бул Макулдашууну колдонуу башталган кунге карата мамлекеттин менчиги болуп калган интеллектуалдык менчиктин объектисине болгон укукту коргоону калыбына келтируу боюнча эч кандай милдеттенме болбойт.

4. Ушул Макулдашууга дал келген мыйзамдарды колдонууга байланыштуу укук бузуу болуп калган корголуучу объектилерди камтыган конкреттуу буюмдарга тиешелуу ар кандай аракеттерге карата жана аларды чыгаруу тиешелуу муче-елке тарабынан БСУ женунде Макулдашуу кабыл алынган кунге чейин башталса же ага карата олуттуу инвестициялар жасалса, ар бир муче-елке укуктук коргоо каражаттарына чек коюуну караштыра алат жана бул каражатгарга укук ээси ушундай муче-елке учун бул Макулдашуу колдонула баштаган кунден кийин мындай аракеттерди улантуу учун кайрыла алат. Бирок мындай учурда мучв-елке болбоду дегенде акыйкаттуу сый акы телеену караштыра алат.

5. Муче-елке бул Макулдашуу ушул муче-елке учун колдонула баштаган кунден мурда алынган туп нускага же кечурмеге карата 11-статьянын жана 14-статьянын 4-пунктунун жоболорун колдонууга милдеттуу эмес.

6. Муче-елкелер 31-статьянын жоболорун же 27-статьянын 1-пунктунда айтылган талаптарды колдонууга милдеттуу эмес, патенттик укук аларга ылайык техниканын тармактарына карата укук ээсинин уруксатысыз пайдалануу учун болуп-жаруусуз берилет, эгерде пайдаланууга уруксат екмет тарабынан бул Макулдашуу белгилуу болуп калган кунден мурда берилсе.

7. Эгерде интеллектуалдык менчик укуктарын коргоо аны каттаган шартга берилсе, анда бул муче-елко учун бул Макулдашуу колдонула баштаган кунге карата кароодо турган, коргоо суралган етунмеге ушул Макулдашуунун жоболорунда каралган, кенири коргоо суроого багытталган езгортуулерду киргизууго уруксат берилет. Мындай езгертуулерде жаны объектилер камтылбашы керек.

8. Эгерде муче-елке БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кунден тартып фармацевтикалык жана агрохимиялык продуктуларга 27-статья боюнча анын милдеттенмелерине тендеш патенттик коргоо бербесе, аталган муче-елке:

(a) VI белуктун жоболоруна коз каранды болбостон мындай ойлоп табууларга патент алуу учун анын жардамы менен отунме берууге боло турган жол-жоболорду БСУ женунде Макулдашуу кучуне кирген кунден тартып караштырат;
(b) бул Макулдашуу колдонула баштаган кунден тартып бул отунмелерге ушул Макулдашууда айтылгандай патентке жарактуулуктун талаптарын колдоно баштайт, эгерде аталган талаптар аталган муче-елкедо етунме берилген кунге карата колдонулуп келсе же артыкчылыгы болгондо же аны сураганда - отунменун артыкчылык алган кунуне карата колдоно баштайт; жана
(c) патенттик коргоону ушул Макулдашууга ылайык патент берилген кундон тартып жана патенттин жарактуулугунун калган моенотуне (Ь) пунктчасында аталган коргоо талаптарына жооп берген отунмелор учун ушул Макулдашуунун 33-статьясына ылайык етунме берилген кунден тартып камсыз кылат.

9. Эгерде муче-елкедо 8(a)-пунктка ылайык патент суралган етунменун объектиси продукт болуп эсептелсе, анда аны сатууга карата езгече укук VI белуктун жоболоруна карабастан аталган муче-елкоде аны сатууга уруксат алган кунден тартып же ушул мучо-елкедо патент ушул продуктуга берилгенге чейин же аны беруууден баш тартылган кунге чейин, кайсы меенеттун кыскалыгына жараша, беш жылдык моенетко берилет, эгерде патентке отунме БСУ женунде Макулдашуу кучуне киргенден кийин берилсе жана аталган продуктуга патент башка муче-елкоде берилсе жана сатууга уруксат ушул башка муче-елкедо алынса.

71-статья

Макулдашууну ишке ашыруунун журушун контролдоо жана оцдоолорду киргизуу

1. ТРИПС боюнча Кенеш 65-статьянын 2-пунктунда айтылган еткоол мезгил бутконде кийин Макулдашууну аткаруунун журушунде ээ болгон тажрыйбаны зеке алып, бул Макулдашуунун аткарылышын карап чыгат, анын таасирин ушул датадан кийин эки жылдан кийин карап чыгат, андан кийин мындай карап чыгууну ар бир эки жылдан кийин откоруп турат. Кен.еш ошондой эле бул Макулдашууга езгертуулерду же ондоолорду киргизуу учун негиз боло турган, буга тиешеси бар жаны окуяларды да карап чыгууну еткеро алат.

2. Башка коп тараптуу макулдашууларда жетишилген жана колдонулуп жаткан жана аталган макулдашууларга ылайык БСУнун баардык мучолеру тарабынан кабыл алынган интеллектуалдык менчик укуктарын коргоонун кыйла жогорку дещээлин эске алып, коррекциялоо максатына гана кызмат кылган ондоолор ТРИПС боюнча Кенештин конеенсунс (муназага келуу) жолу менен жетишкен сунушунун негизинде БСУ жонундо Макулдашуунун Х статьясынын 6-пунктуна ылайык аракетгерди ишке ашыруу учун Министрлер конференциясына берилиши мумкун.

72-статья
Эскертмелер

Башка мучо-влколордун макулдугусуз бул Макулдашуунун бир дагы жобосуна карата эч кандай эскертмелер берилбейт.

73-статья
Коопсуздукту эске алуу менен эрежеден четтвлвр

Бул Макулдашууда эч нерсе:

(a) муче-апке маалымалты ачыкка чыгарууну взунун ксюпсуздугунуи негизги кызыкчылыкгарына карты келег деп эсептесе, ошондой ар кандай маалыматгы андан талап кылуу катары; же

(b) мучо-влко езунун коопсуздугунун негизги кызыкчылыктарын коргоо учун зарыл деп эсептеген ар кандай аракетгерди корушуно тоскоол катары:

(i) болунуп кетуучу материалдарга же алардан алынган материалдарга карата;

(ii) курал-жарак, ок-дары жана аскердик техникага карата, ошондой эле кураддуу кучтерду тузден туз же кыйыр турдв жабдуу максапары учун ишке ашырылып жаткан башка товарлар менен материалдарды ушундай соодалоого карата;

(iii) алар ал аралык мамилелердс согуш мезгиливде же башка озгечо кьфдаалда ишке ашырылып жаткандыгына карата;

(c) мучо-алке эл аралык тынчтыкты жана коопсуздукту сактоо максатынла Бириккен Улугтар Уюмунун Уставы боюнча взунун милдеттерин аткаруу учун коре турган ар кандай аракеперине тоскоол катары

чечмеленбеши керек.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИ ИШКЕ КИРГИЗУУНУ МАМЛЕКЕТТИК КОЛДОО

Р.О. Оморов *- техникалык илимдердин доктору, профессор, Кыргыз Республикасынын Илимдер Улуттук Академиясынын мучо-корреспонденти, Эл аралык инженердик академиянын акад> миги, Кыргыз Республикасынын Окмотунун алдындагы илим жана интемектуалдык менчик боюнча мамлекеттик агентствосунун (Кыргызпатент) директору*

З.Б. Исабаева *- Кыргызпатенттин каттоо башкармалыгынын башчысы*

Олкенун илимий-техникалык потенциалын натыйжалуу пайда нуу, интеллектуалдык менчиктин объектилерин чарбалык к< донууга киргизуу елкенун экономикасын кетеруунун эн м нилуу негизи болуп эсептелет.

0нер жай менчиктерин коргоо системасы енуккен баардык елкеле] милдеттуу атрибут болуп эсептелет, ошондой эле экономикалык жана соі алдык жыргалчылыктын негизги фактору катары жацы технологиялаг укуктук коргоо менен камсыз кылат. Ошону менен катар интеллектуал/ менчик объектилерин укуктук коргоо жана пайдалануу жаатында мамле» тик саясаттын тузулушу зарыл. Ал илимди онуктуруунун артыкчылыктуу гытгарын, илим сыйымдуу, атаандаиггык жондомдуулуктогу продукцияла] жасоочу ондуруштун маанилуу тармактарын колдоону эсепке алуу ме тузулушу керек, бул мамлекеттин экономикасын жана улуттук кызыкчыл тарын коргоо, елкенун илимий-техникалык потенциалын сактоо учун за] болуп эсептелет.

Илимий-техникалык потенциал дуйнелук рынокто елкенун атаанд тык жендемдуулугун чечуучу фактор болуп эсептелет. Изилдеенун интел; туалдык продуктусу ендуруш учун кызыгуу туудурган жана керектее баа лугуна ээ болгон ендуруштук инновациянын алгачкы негизин тузет. Оа дуктан интеллектуалдык продуктунун рыноктук баасы болот, ал ээсине к мерциялык пайда алып келуу мумкунчулугун тузуу менен сатылат жана с; лып алынат. Интеллектуалдык ишмердуулуктун жыйынтыгы - товардын ж туру калыптанды, технология менен лицензия рыногу енугууде Техноло нын баасын аныктоочу дуйнелук практика керсеткендей, лицензиялык акынын келомун аныктоочу эн негизги факторлордун бири ушул техноло нын укугун коргоо болуп эсептелет. Ошол учун гана рыноктук тузулуш дуйненун алдыцкы елкелеру интеллектуалдык менчик объектилерин •< нимдуу коргоого биринчи маани беришет.

Финансылык мумкунчулуктер чектелген шарттарда эн жацы техн гияларды сатууда мамлекет учун кебуреек экономикалык пайда алуу ма тында атаандаштыкка жендомдуу технологияны сатууну камсыз кылуу, а ды ездештуруу сыяктуу милдеттер чечилиши зарыл, бул экономикалык ; социалдык планда пайдалуу жыйынтык берип, илим сыйымдуу жогорку нологиялык ендуруштерге инвестицияларды тартууга алып келет.

Интеллектуалдык менчикти башкаруунун натыйжалуу системасы к дун экономикалык енугушунун натыйжалуулугун кеп жагынан анык

Анын устуне, рынок мамилесинин енугуу денгээли интеллектуалдык ишмердуулуктун жыйынтыктарын укуктук коргоо тузулушунун енугуу денгээли менен аныкталат, ал эми интеллектуалдык менчик рыногунун енугуу денгээли коомдогу рынок мамилелеринин онугуу децгээлин муноздейт.

Бугунку кунде кептегон мамлекеттер ойлоп табуу ишмердигин колдоонун баалуулугун жана чыгармачыл инсандардын мамлекеттин экономикасын енуктуруудегу ролун тушунуп калышты. Албетте, колдоо керсотуунун денгээли мамлекеттин енугуу денгээлине коз каранды болот, ал онер жайы енуккен мамлекеттерде дагы, енер жайы жок мамлекеттерде дагы таптакыр ар башкача болуп, елкенун социалдык-экономикалык системасына байланышкан.

Мамлекеттик колдоо керсотуунун турлерунун бири чыгармачыл инсандардын жана ойлоп табуучулардын кызыкчылыгын колдогон, ошондой эле чыгармачыл ишмердуулукке мамлекеттин оболго тузуусун камсыздоочу укуктук система болуп эсептелет.

Ойлоп табууну стимулдаштыруу эки багытта жургузулет:

- интеллектуалдык менчик объектилерин пайдапануучу чарбалык субъекттерди колдоо;
- интеллектуалдык менчик объектилерин жаратуучуларды колдоо.

Интеллектуалдык менчик объектилерин пайдалануу жана жаратуу процесстерине обелге тузуунун негизги жолдорунун бири илимий-изилдео , конструктордук-тажрыйба жургузуу иштерине, ендурушто жаны технологияларды ездештуруучу ишканалар учун патенттик изилдов жургузууго салык жен,илдигин киргизуу болуп эсептелет.

Интеллектуалдык менчикти коргоо тармагында бирдиктуу саясатты ишке ашыруучу мамлекеттик башкаруу органы - Кыргызпатент Кыргыз Республикасында ойлоп табуу ишмердуулугуно обелге тузуу жана илимий-техникапык чыгармачылыкты енуктуруу учун укуктук шарт тузуу маселелеринде зор иштерди аткарууда.

Бугунку кунде Кыргыз Республикасынын Окметунун токтому менен Кыргызпатент тарабынан иштелип чыккан 2000-2010-жылдарга интеллектуалдык менчик системасын енуктуруунун "Интеллект" Улугтук программасы бекитилген, анын негизги максаты Кыргызстанда жалпы таанылган илимий-техникалык жана керкем чыгармачылыкты, патенттик-лицензиялык иштерди, инновация жана инвестиция кызматташтыгын енуктуруунун Улуттук системасын тузуу болуп саналат. Бул Программаны жузего ашыруу авторлордун жана ойлоп табуучулардын чыгармачылык активдуулугун жогорулатууга кемек беруучу ушундай интеллектуалдык менчик системасын тузууге мумкунчулук берет, бул акырында социалдык маданий енугууге туртку берген атаандаштыкка жендемдуу экономиканын пайдубалын туптешу мумкун. Программанын максатына жетуу учун жалан эле Кыргызпатенттин гана эмес, жалпы мамлекеттик структуралардын мамлекеттик колдоо керсетуусу да талап кылынат.

Кыргызпатент аркылуу эл аралык уюмдардын (ИМБДУ, Евразиялык патенттик уюм ж.б) ойлоп табуучулардын жана рационализаторлордун би-

рикмелери менен коргоону жакшыртуу жана окумуштуулардын интеллектуалдык ишмердуулугунун жыйынтыгын пайдалануу боюнча илимий-изилдее институттары менен интеллектуалдык менчик тармагында кызматташуусун активдештируу зарыл. Буткул дуйнвде патенттик ведомство ойлоп табуучулардын кенири коомчулугу жана онер жай чойролору менен тыгыз байланышта болуп келгендиги белгилуу, маселен, патенттик ведомство колдоо корсеткой АКШдагы жаш ойлоп табуучулар жаатындагы долбоорлор, Япониядагы мыкты ойлоп табуучуга Япония Императорунун атайын сыйлыгын тапшыруу (патенттик ведомствонун тузден туз катышуусу менен).

Кыргызпатент 1993-жылдан бери учунчу жолу еткорген "Ойлоп табуучулук ишмердик тармагындагы мыкты иштердин республикалык сынагы" ойлоп табуучулук ишмердигин енуктурууну активдештирууге багьгталган. Сынактын негизги талаптары иштин актуалдуулугу, чечилуучу маселенин татаалдыгы, аталган объектини пайдаланууга болгон даярдык денгээли, техникалык-экономикалык натыйжалуулугу, жаратылыш ресурстарын рационалдуу пайдаланууга жана айлана-чейрену коргоого комок керсетууге жарамдуулугу болуп эсептелет.

Кыргызпатенттин алдында интеллектуалдык менчиктин Мамлекеттик фонду тузулген, анын негизги милдеттери:

- интеллектуалдык менчик объектилерин жаратууда авторлордун чыгармачылыгын енуктуруу жана аларды мамлекеттин кызыкчылыгында натыйжалуу пайдаланууга кемек керсетуу;
- енер жайдын жана ендуруштун ар турдуу тармактарында илимий-техникалык прогресстин жаны жетишкендиктерин ездештурууге кемек керсетуу;
- илимий-техникалык изилдеелердун жана инвестициялык долбоорлордун аларда пайдаланылган интеллектуалдык менчик объектилеринин техника денгээлине жооп беруу боюнча экспертизами откеруу;
- ойлоп табуусу ездоштурулбеген же кеч ездештурулген, биро! елкенун интеллектуалдык потенциалын байытууга урунттуу саль» кошкон ойлоп табуучуларды социалдык коргоо жана материалдьи колдоо иш-чаралары женунде сунуштарды даярдоо;
- инновациялардын кергезмелорун, аукциондору менен сынактарын "ойлоп табуулардын жарманкесин" ар дайым уюштуруп, еткеруп ту руу, алардан акырындап "ойлоп табуулардын биржасына" етуу болу саналат.

Ойлоп табуучулук жана инновациялык ишмердуулукту енуктуруу учу шарт тузууге мумкундук беруучу кээ бир жоболорду сунуш кылабыз.

Инновацияларды каржылоонун мамлекеттик системасы

Мамлекеттин негизги милдеттеринин бири илим жана илим сыйымд; ендурушкв жумшалуучу максаттуу мамлекеттик чыгымды интенсификаци лоо, ошондой эле ишканалар менен уюмдардын илим-изилдее жана тажрьи

ба-конструктордук иштерине (НИТКИ) өздерүнүн капиталдык салымдарын көбөйтүү үчүн шарт түзүү болуп саналат. Мамлекеттин карамагындагы ресурстардын чектелген шартында илимий-техникалык потенциалды сактоо жана өнүктүрүү үчүн мамлекеттин каражатын илим жана техниканын артыкчылыктуу багыттарына топтоо маанилүү болуп саналат, анткени инновацияны ишке киргизүү жеткиликтүү капиталдык салымды талап кылат.

Мамлекеттин милдети финансылык, салыктык ж.б. мыйзамдарды жакшыртуу аркылуу экономикага ресурстарды тартуу үчүн шарт түзүү болуп эсептелет. Рынок мамилесин өнүктүрүү мамлекеттин экономика чөйрөсүнөн чыгып кеткендигин түшүндүрбөйт, ошондуктан илимий-техникалык жана инновациялык саясатты жүзөгө ашыруу мамлекеттин жөнгө салуу объектиси катары калышы зарыл.

Инновациялык ишмердүүлүккө өнөр жайда өбөлгө түзүү төмөндөгүлөр менен шартталган, алар:

- экономикадагы олуттуу структуралык кайра түзүүнүн зарылчылыгы;
- негизги фонддордун жогорку даражадагы эскириши;
- өнөр жайда инвестиция көлөмүнүн кескин төмөндөшү;
- өнөр жайдын жаңы технологияларга болгон талабы;
- илимий-техникалык потенциалды сактоонун, илимий ишмердүүлүктүн жыйынтыгын жогорулатуунун зарылчылыгы;
- илимий-техникалык чөйрөдө рынок мамилелеринин түзүлүшү, илимий-техникалык жетишкендиктерди коммерциялаштыруу;
- илимий-техникалык өнүгүүнүн артыкчылыктуу багытына бюджеттик каржылоочу ресурстарды пайдалануу;
- илимий-техникалык алмашууну интенсификациялоо;
- инвестицияларды тартуу үчүн ыңгайлуу шарттарды түзүү.

Илимий-изилдөө жүргүзүүнүн дүйнөлүк тажрыйбасы көрсөткөндөй, мамлекеттик бюджеттин тартыш шартында да фундаменталдык илимий-изилдөөлөр борборлоштурулган финансы менен камсыздандырылат. Мындай каржылоо үчүн бюджеттик каражаттарды, шарттуу-кайтарылуучу кредиттердин ар түрдүү формаларын пайдаланууга болот.

Мамлекеттик бюджеттен каржыланган каражаттардын эсебинен кайтарым алууну жогоруулатуу үчүн мындай принциптерди эске алуу зарыл:

- тез кайтарым алуу принциби, б.а. ишке ашыруу стадиясында турган, иштеп жаткан инновациялык долбоорлорго каражат салымын кошуу;
- экономиканын баардык чөйрөсүн козгогон инновациялык долбоорлорду каржылоодогу мөзгилге жараша бөлүштүрүү принциби.

Ошондой эле мамлекеттик инновациялык саясатты ишке ашырууда жөнгө салуунун тикелей жана кыйыр ыкмалары пайдаланылат.

Мамлекеттик жөнгө салуунун негизги тикелей ыкмасы иштеп чыгууларга, жаңы техниканы түзүүгө жана өздөштүрүүгө, ошондой эле фундаменталдык илимий-изилдөөлөрдү жүргүзүүгө мамлекет тарабынан берилген заказдар болуп саналат. Инновациялык долбоорлордун мамлекеттик инвестициялык заказдары бир кыйла натыйжалуу долбоорлорду тандоо үчүн инвестициялык сынактарды өткөрүү жолу менен калыптанат.

Кызыкдар инвесторлорго илимий-изилдөөлөрдү, тажрыйба-

конструктордук иштерди (ИИТКИ) каржылоо-кыйыр каржылоо учун ыцгайлуу шарт тузуу салык, кредит жана бажы жснилдиктсри аркылуу ишкс ашырылышы мумкун.

Инновацияларга мамлекеттик ебелге тузуу учун ошондой эле ишканалар менен уюмдар тузе ала турган ИИТКИнин бюджеттен тышкаркы максаттуу фонддору калыптандырылышы зарыл.

Ишканалардын инновациялык ишмердуулугун каржылоочу булактар

внер жай ишканаларынын инновациялык ишмердуулукту каржылоочу негизги булагы болуп алардын оздорунун финансылык каражатгары эсептелет, алардын катарына ишкананын таза кирешесин, амортизациялык чегеруулерун жана акционердик капиталын кошууга болот.

Бугунку кунде ишканалардын инновациялык активдуулугу негизинен чет елколук инвестицияларга байланыштуу, аларды тартуу учун ыцгайлуу инвестициялык шарттарды жана аларды ишке ашыруунун натыйжалуу механизмдерин тузуу керек. Чет елколук инвестициялар экономиканы кетерууге мумкунчулук бере тургандай, артыкчылыктуу тармактарга жацы технологияларды тартуу, атаандаштыкка жендемдуу технологияны жана продукцияларды чыгаруу учун ездерунун илимий-техникалык базасын енуктуре тургандай мамлекеттик стратегия зарыл.

Бирок, ошол эле учурда чет елкелук инвестициялар елкедегу инновациялык процесстин енугуусун аныктабашы керек экендиги эске алынышы зарыл.

Инновациялык долбоорлорду каржылоо боюнча кредиттик органдар

Кредит каржылоонун бир формасы катары бугунку кундегу рыноктук енугуу этабынын шартына жооп берет. Кредит илимий-изилдеелерден тартып жацы техникаларды ездештурууге чейинки инновациялык процесстердин баардык этаптарында пайдаланылат.

Кредиттик мекемелердин инновациялык долбоорлорду каржылоосунун варианттары:

- заказчылар менен келишим боюнча илимий-изилдеелерду жана иштеп чыгууларды бутургенден кийин толук телеп беруу шартында кредиттештируу;
- кредиттик мекеме координатордун милдетин аткарышы мумкун,-ал акча каражатынын ээси болуп эсептелген тараптын атынан каржылайт;
- инновациялык долбоорлорду езунун каржылоочу ресурстарынын эсебинен аны кайтарып беруу шарты менен кредиттештируу.

Ошол эле учурда илимий программаларды банктардын каржылоосу акча салымынын натыйжалуулугун жана аткаруучунун жоопкерчилигин жогору-

латат. Бирок ИИТКИнин инновациялык долбоорлору дароо эле киреше алып келбегендигине байланыштуу инновациялык банк тузуу зарылчылыгы туулат. Бул банктардын негизги милдеттери инновацияларды тузуу жана пайдалануу процесстерин каржылоо жана кредиттештируу, инновациялык ишмердуулукту инвестициялоого кеземел салуу болуп эсептелет. Илимий-техникалык продукцияларды ишке киргизууну жана тузууну каржылаган мындай банктар иштелип чыккан продукциянын тен орток ээлери болуп калышат.

Инновацияларды инновациялык фонцдор менен каржылоо

Инновациялык фонддор илимий-техникалык продукцияны иштеп чыгуучулар менен керектеочулордун эсебинен тузулушу мумкун. Ошентип, инновациялык фондцорду тузуунун максаты инновациялык долбоорлорду, илимий-техникалык иштеп чыгууларды каржылоо учун капитал чогултуу жана белуштуруу, чакан инновациялык долбоорлорго кайтарымдуу же кайтарымсыз негизде финансылык жардам керсотуу болуп эсептелет.

Инновациялык фонддордун негизги артыкчылыктары долбоорлорду каржылоо боюнча тобокелчиликтин ар турдуу мекемелердин ортосунда алардын улуштук катышуусуна ылайык белуштурулушу болуп саналат. Ошондой эле инновациялык фонддор маалыматтык камсыздоо, патенттик жана маркетингдик изилдоолер, лицензиялоо, консультация беруу ж.б. ушулар сыяктуу тейлее кызматгарын корсете алышат.

Мамлекеттин жана ири акционердик ишканалардын катышуусу менен инновациялык фонддорду тузуу схемасы кебуреек жайылтылган. Ал енер жай тармактарынын кенири белугун жана талапка жооп берген илимий-техникалык кайрадан жабдууларды камтыйт. Бугунку кунде инновациялык фонддун милдетин Кыргызпатенттин алдындагы интеллектуалдык менчиктин Мамлекеттик фондусуна жуктесе болот.

Инновациялык долбоорлорго каражат алуу учун илимий, техникалык-экономикалык, технологиялык ж.б. керсеткучтерге баа беруу кирген комплекстуу экспертиза жургузулушу керек. Инновациялык долбоорлорго экспертиза жургузуу учун убактылуу эксперттик топгор тузулушу зарыл, алар ошондой эле инновациялык долбоорлорду тандап, андан ары мамлекеттин колдоосу боюнча сунуштарды бере алышмак.

Бюджеттик каржылоонун чектелген шартында жацы технологияны енер жайда ездештурууну каржылоо учун инвестиция тартуу мумкунчулугу мамлекеттик бюджеттин каражатынан тузулген илимий-техникалык ишмердуулуктун жыйынтыгын пайдалануу укугуна байланыштуу болот. Мамлекет езунун ыйгарым укуктуу органдары аркылуу мамлекеттин жана улуттук коопсуздуктун кызыкчылыктары менен байланышкан илимий-техникалык ишмердиктин жыйынтыктарына карата, ошондой эле мамлекет енер жайлык ездештурууге жана продукция сатууга чейин жеткирген иштеп чыгуулардын жыйынтыктарына карата езгече укуктарын бекемдеши зарыл.

Мамлекет интеллектуалдык менчиктин (анын ичинде илимий-техникалык) жыйынтыктарына жана жекечелештируу каражаттарына карата езуне караштуу езгече укуктарын жузеге ашыруу учун енер жайда жацы иш-

теп чыгууларды ездештурууге санкция беруу милдетин аткаруучу атайын мамлекеттик структураларды тузушу максатка алыйыктуу болот.

Мамлекет илимий-техникалык ишмердуулуктун жыйынтыктарынан пайда алууга атаандаштыкка жарамдуу продукция турундогу жыйынтыктарды ишке ашыруунун шартында гана жетише алат.

Кыргыз Республикасындагы интеллектуалдык менчик укугун Мамлекеттин атынан башкаруучу ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган болуп Кыргызпатентин алдында тузулген интеллектуалдык менчиктин Мамлекеттик фонду болушу мумкун, анын милдеттеринин бири мамлекеттин атынан интеллектуалдык менчик объектилерине карата укук алуу жана Фондго тиешелуу интеллектуалдык менчик объектилерине укук беруу боюнча лицензиялык келишимдерди тузуу болуп эсептелет.

КОРУТУНДУ

Ата мекендик илимдин енугушун илим сыйымдуу продукцияларды жаратууга жана илимий-техникалык чейреде рынок мамилелерин жайылтууга багыт алуусун декларациялоо менен фундаменталдуу илимди жоюуга кучту багыттоого болбойт, анткени прикладдык илим езунун негизинен, ал эми коом - интеллектуалдык енугуу мумкунчулугунен ажырап калышы мумкун.

Бугунку илим сыйымдуу экономиканын енугушу илимий билимдерди жана технологиялык жацы табылгаларды ыкчам ездештурууге негизделген, Интеллектуалдык потенциал социалдык-экономикалык енугууну аныктоочу фактор болуп калууда. Ошону менен катар темендегу учурларга: интеллектуалдык ишмердуулуктун жыйынтыктарын экономика учун иштетуу процессиде мамлекеттин кызыкчылыгын укуктук коргоону ишке ашырууга, укукту» мамилелеринин баардык субъектилеринин, анын ичинде мамлекеттик органдардын укуктары менен кызыкчылыктарынын тец салмактуулугуна зор кону; буруп туруу керек.

Мамлекеттин саясатынын максаты чыгармачыл жамааттардын, оно] жайдын, бизнестин жана мамлекеттин кызыкчылыктарынын тец салмактуу лугуна жетишуу, илимий-техникалык жетишкендиктерди жаратуу жана пай далануу боюнча алардын кызматташуусун уюштуруу болушу керек. Мынд мамлекеттин кере турган пайдасы - атаандаштыкка жендемдуу ендурушт кецейтуусу жана ата мекендик ендуруучулердун рыноктогу ордун бекемдеес болуп саналат.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН МАМЛЕКЕТТИК ФОНДУСУ

И.А. Ибраимов *- Кыргызпатенттин алдындагы интеллектуалдык менчиктин Мамлекеттик фондусунун аткаруучу директору*

КMLL1 елкелерунун жацы рынок мамилесине отуу мезгилинде байлыкка айландырылган адам эмгеги гана эмес, тигил же бул цецгээлде материалдашкан идея, билим, ыкма, атактуу "ноу-хау" биринчи планга чыгып келуудо. Бугунку олко езунун экономикалык жана илимий-техникалык енугуусу боюнча канчалык бийик турса ал ендургон продуктунун "идеялык" белугу ошончолук салмактуу болмокчу.

Жацы илимий, техникалык жана технологиялык идеялар - бул, иштин макызы боюнча, билгичтик менен пайдаланылганда, дайыма эбегейсиз зор пайда алып келуучу эн бир ишенимдуу капитал болуп саналат.

Откеел мезгилдин жоготууларын жана рынок мамилелеринин калыптанышын тушунуу менен мамлекеттин жашоосунун баардык чейрелерунде новатордук ролду болушунча кучотуу, интеллектуалдык кучту жандандыруу учун керектуу шарттарды тузуу, баалуу техникалык сунуштарды иш жузунде натыйжалуу пайдалануунун механизмдерин иштеп чыгуу же аларды Республиканын ичинде же мындай "идеялык" товарларга чон суроо-талап болгон эл аралык рынокто "идея банкы" турунде топтоо керек.

Белгилуу болгондой, илимий-техникалык потенциал дуйнелук рынокто елкелердун атаандаштык жендемдуулугун чечуучу фактор болуп эсептелет. Изилдеенун жыйынтыгында алынган интеллектуалдык продукт кызыкчылык туудура турган жана керектеечулук баалуулугу бар ендуруштук инновациялар учун биринчи негиз болуп калууда. Ошентип интеллектуалдык продукт рыноктук баасын алат, сатылат жана сатылып алынып, ээсине коммерциялык пайда алып келуу менен ез кезегинде лицензия жана технология рыногунун енугушуне салымын кошот. Ошондуктан дуйнедегу рыноктук тузулушке ээ болгон алдыцкы катардагы елкелер интеллектуалдык менчик объектисин (ИМО) коргоого эц биринчи маани беришет .

Кыргызстан сыяктуу анча чон эмес елкеде финансылык жана енер жай мумкунчулуктеру чектелген шартга экономикалык зор пайда алуу учун атаандаштык жендемдуулугу бар технологияны еткерууну камсыз кылуучу маселелер кечиктирилбей чечилиши, б.а. экономикалык жана социалдык планда пайдалуу жыйынтыктарды беруучу интеллектуалдуу эмгектин продуктыларын пайдалануу менен чечилиши зарыл.

Илимий-техникалык жана инновациялык саясатты иш жузуне ашыруу мамлекеттин женге салуу объектиси катары калаары талашсыз.

Кыргыз Республикасынын Окметунун алдындагы интеллектуалдык менчик боюнча мамлекеттик агентствосу (Кыргызпатент) мамлекеттик башкаруу органы катары интеллектуалдык менчик тармагында, анын ичинде Кыргыз Республикасында илимий-техникалык чыгармачылыкты енуктуруу

жана ойлоп табуучулукка ебелге тузуу учун укуктук шарттарды тузууге кемек керсвтуу маселелери боюнча бирдиктуу мамлекеттик саясатты ишке ашырат.

Кыргыз Республикасынын Патент Мыйзамынын 34-статьясына, автордук жана чектеш укуктар женунде Мыйзамынын 3-статьясына ылайык жана Кыргыз Республикасынын интеллектуалдык потенциалын чындоо, илимий-техникалык внугуусуне обелге тузуу, техникалык жана квркем чыгармачылыктын онугуусуно комок керсвтуу, ошондой эле внор жай менчик объектилерин тузуу жана пайдалануу максатында 1998-жылы декабрда Кыргызпатенттин алдында интеллектуалдык менчиктин Мамлекеттик фонду тузулген (мындан ары - Мамфонд).

Ал езунун ишмердуулугун Кыргызпатент бекиткен жобонун талабына ылайык ишке ашырат жана:

• ИМОну озунв негиз кылып алган натыйжалуу жана атаандаштыкка жондомдуу ата мекендик жана чет елколук иштеп чыгуулар женунде маалыматтарды чогултат жана жайылтат, маалыматтардын тиешелуу банкын тузет жана алып барат;

• мамлекеттин кызыкчылыгы учун натыйжалуу пайдаланууга мумкун болгон ИМОнун баалуулугун, илимий-техникалык денгээлин жана коммерциялык потенциалын аныктайт;

• илимий-техникалык изилдеелердун ИМО колдонулган инвестициялык долбоорлорунун, башка долбоорлору менен программаларынын техника денгээлине туура келе тургандыгына экспертиза жургузет;

• мамлекеттин атынан келишимдик негизде ата мекендик жана чет елкелук ИМОго ээ болууга укук алуу учун (толук же жарым-жартылай) маркетингдик изилдеенун негизинде аларды тандайт, аларды мамлекеттин кызыкчылыгында пайдаланууга кемек керсетет, аталган ИМОнун фондго тиешелуу укуктарын кызыкдар юридикалык тараптар менен жарандарга еткеруп берууге (толук же жарым-жартылай) лицензиялык келишимдерди тузет;

• тандалган ИМОну апробациялоо, ездештуруу, коммерциялык ишке ашыруу боюнча иштерге кемек керсетет, техникалык документтерди даярдоо жана енер жайлык ездештуруу боюнча иштерди уюштурууга катышат, аталган иштерди еткерууге ойлоп табуулардын авторлору менен кызыкдар ишканалардын адистерин келишимдик негизде тартат;

• автордук жана чектеш укуктардын объектилеринин укук ээлерине материалдык жана руханий жактан баалуу болгон чыгармачылык эмгектерди жаратуусуна жана ишке ашыруусуна кемектешушет;

• ез учурунда ездештурулбеген же ете кечигип ездештурулген, бирок елкенун интеллектуалдык потенциалын байытууга салмактуу салым кошкон ойлоп табуулардын ээлерин социалдык коргоо жана аларга материалдык жардам беруу чаралары женунде сунуштарды даярдайт;

• езунун тикелей ишмердигинде алдыцкы технологияны ездештурген жана/же пайдаланган ишканаларды дифференциалдык салык режими менен камсыздоо боюнча сунуштарды даярдайт;

• инновациялардын ырааттуу кергезмелерун, аукциондорун жана сынактарын, "Ойлоп табуулардын жарманкесин" уюштурат жана аларды

андан кийин "Ойлоп табуулардын биржасына" айландырат (кергезме борборлорунун, илим жана техника уйлерунун базасында), авторлордун, анын ичинде жаштардын илимий-техникалык жана керком-конструктордук чыгармачылыгын жайылтуу жана аларга комок корсотуу боюнча иш-чараларын (интеллектуалдык менчик тармагындагы маселелер боюнча кароо-лор жана сынактар, мелдеш, коргезмо, кенешме жана семинарлар) уюштурат жана еткорет;

• мектепке чейинки мекемелердин, мектеп мекемелеринин жана баш-ка жаштар уюмдарынын чыгармачылык потенциалын онуктурууго комок керсетет.

Фонд ошондой эле, езунун максаттарына жана милдеттерине каршы келбеген айрым функцияларды иш жузуно ашырат.

ИМдин Мамлекеттик фонду тузулгондон баштап, окуучулардын или-мий-техникалык жана корком чыгармачылык ийримдерин уюштурууга жана алардын иштешине комек керсетуу максатында жылыга "XXI кылымдын ин-теллектуалдары", декоративдик-кол онорчулук искусствосу боюнча райондук, облустук, республикалык сынактар, картинг, радио башкаруу, кеме моделизми, автомоделизм, информатика ж.б. боюнча мелдештер откорулот. Окуучулардын арасында табият жана так илимдер боюнча олимпиада еткерууго комок корсетулот.

Онорлуу, таланттуу жаштарды аныктоо максатында окуучулар менен студентгердин арасында ар кандай жанрдагы "Ала-Тоо жазы", "Талант", "Миллениум", "Жаш суротчулор" аттуу чыгармачылык сынактар, ошондой эле табият жана гуманитардык илимдер боюнча эн мыкты эмгектердин сынактары ар дайым откорулуп турат. Жаш авторлордун жылына чыгуучу "Саамалык" корком чыгармалар топтомунун жарык корушуно жардам керсетулот.

КТР менен бирге "Жаны кылымдын болочок интеллектуалдары" аттуу балдар сынагынын жыйынтыгы чыгарылган.

Балдардын жана жаштардын чыгармачылык шыгын онуктурууго комок керсетуу максатында облустук, республикалык мекемелер, эл аралык кай-рымдуулук фонддору жана башка коптогон уюмдар менен тыгыз байланыш тузулген.

Билим, илим жана маданият министрлиги (БИММ) менен биргелешип Эл аралык тоо жылына арналган "Илим жана илим сыйымдуу тоо техноло-гиялары" конференциясы жана коргозмосу еткорулгон.

Илимий-техникалык прогресстин артыкчылыктуу багыттары боюнча инновациялык долбоорлорду аныктоо жана пайдаланууга сунуш беруу учун маркетингдик изилдоолор откорулуп, финансылык жана техникалык жардам керсетулот, ошондой эле новаторлор тузгон патентке жарактуу чечимдердин децгээлинде тузулген тажрыйбалык улгулорду тузуу жана апробациялоо бо-юнча долбоорлор каржыланат.

Биздин елкенун интеллектуалдык потенциалына ез иштери менен сал-мактуу салым кошкон авторлор менен ойлоп табуучуларга материалдык жар-дам керсетулуп, аларды социалдык жактан коргоо боюнча сунуштар иштелип чыгат.

Жогорудагы аталган милдетгерден жана еткерулген иш чаралардан сырткары Мамлекеттик фонд келишимдик негизде мамлекеттин кызыкчылыгын кездеп, патент ээлеринин укуктарын озуно алат жана иш жузуне; ашырат. Башкача айтканда патенттик коргоого ээ болгон же ээ болууга] мумкунчулугу бар жана коммерциялык жактан мамлекет учун пайдалуу, кан-| дайдыр бир техникалык чечим тузулсе, анын автору Мамфондуга кайрылып,: ага келишимдик негизде ИМОго карата ез укугун бере алат, ошону менен катар аны пайдаланууга оз улушу менен катышууга же сый акы алууга кепилдик алат.

Кыргыз Республикасынын Патенттик Мыйзамынын 34-статьясынын 4-пунктуна ылайык Мамлекеттик фондцун каржылоочу булактары болуп республикалык бюджеттин каражаттары, патенттик акчалай алымдардан, I жыйымдардан чегеруулер, анын ишмердуулугунон жана башка жактардан тушкен каражаттар эсептелет. Бугунку учурда Мамфондунун каржылоочу булагы жалан гана патенттик акчалай алымдардан тушкен чегеруулер болуп эсептелет, бирок ал каражат баалуу жана келечектуу долбоорлорду жеткиликтуу келемде инвестициялоону камсыз кылалбайт, анткени бул салымдар убакыт менен кошо есуучу мунезге ээ болуп, сата баштаган учурда езун актай албай калат. Азырынча Мамфонд ебелге тузуу (стимулдаштыруу) мунезундегу гана финансылык жардам бериши мумкун, бул болсо жалпысынан алганда новатор учун да, мамлекет учун да натыйжалуулугу аз жардам болуп саналат.

Мамлекеттик фонддун ишмердуулугунен каалагандай жыйынтык алуу учун ал талапка жооп берген ыйгарым укукка жана каржылоочу елчемге ээ болушу керек, ошондуктан, анын негизинде республикалык бюджеттин каражатын тартуу менен мамлекеттик инновациялык фондду тузуу талапка ылайык болор эле. Ага ошондой эле илимий-техникалык продукцияны иштеп чыгуучулар менен аны керектоечулер катыша алышмак. Инновациялык илим сыйымдуу, ошондой эле чакан долбоорлорду кайтарымдуу негизде (каражатты кайтаруу кийинки инновациялык долбоорду каржылоо учун кызмат кылат) же кайтарымсыз негизде каржылоодо капиталды топтоо жана белуштуруу учун дал ушундай жагымдуу реалдуу шарт тузууге болот.

Мындай "кошун" "инновациялар банкын" тузууге кемек берип, бул баалуу идеяларды чогултуп, иш жузуне ашырууга, жыйынтыгында пайда алууга мумкунчулук берет. Интеллектуалдык менчиктин мындай Мамфондусу ошондо гана инновациялык процесстердин тездешине, жыйынтыгында жалпы экономиканын енугуп-есушуне кемек керсете алат.

ОКУРМАНДАРГА ЖООП БЕРЕБИЗ

"Ойлоп табууларды чет влквлврдв патенттвв " женунде окурмандардын суроолоруна Экспертиза борборунун директорунун орунбасары, химия илимдеринин кандидаты Т.Ш. Шатманов жана методика бвлумунун башчысы Л.Г. Хмилевская жооп беришет

О
(• ***Чет олквлвргв патент беруугo етунме беруунун алдында змне иштер жасалат?***

Кыргыз Республикасында тузулген ойлоп табуу боюнча чет елкелерге етунме беруу, Кыргызпатентке талапка ылайык отунме берилгенден уч ай еткендон кийин иш жузуне ашырылат.

Отунмеде мамлекеттик сырды тузуучу маалыматтардын бар же жок экендигин кабыл алган тартипте текшерип чыккандан кийин Кыргызпатент ойлоп табууларды чет елкелерде патенттеону зарыл учурларда белгиленген меенетунен мурда бутурушу мумкун.

? Ф ***Ойлоп табууларды чет влколордо патенттовгв байланыштуу чыгымдарды ким квтврвт?***

Ойлоп табууларды чет елкелерде патенттеого байланыштуу чыгымдарды отунменун ээси же аны менен макулдашкан адам же юридикалык тарап кетерет.

О
(***Патенттовнун кандай жол-жоболору бар?***

Ойлоп табууну чет елкелерде патенттео учун теменкудей жол-жоболор болот:

• патенттеенун салттуу жол-жобосу, ал етунме ээси ойлоп табууга патент алгысы келген елкеге тузден туз отунме берууден башталат;

• ойлоп табууну Патенттик кооперация женунде келишимдин талабына ылайык патенттештируу (PCT жол-жобосу - эл аралык етунмо);

• ойлоп табууну Евразиялык патенттик конвенциянын талабына ылайык патенттештируу.

Ойлоп табууларды чет елкелерде патенттеенун жол-жоболорун тандоодо патенттеечу елкенун патенттик мыйзамдарынын езгечелуктеру эске алынышы керек.

? *Патенттоо жол-жоболорун тандоодон мурда кандай иштер аткарылат ?*

Патенттеенун жол-жоболорун тандоодон мурда темендегудей иштер аткарылат:

• енер жай менчигин коргоо боюнча патенттеечу елкелердун улуттук мыйзамдарынын талаптарында, эл аралык жана регионалдык макулдашууларда караштырылган коргоо документин расмий тартипте суроонун варианттарын ар тараптуу баалоо; мындай учурда етунмену тузуунун, беруунун жана карап чыгуунун, патент беруу жана аны кучунде карман туруунун колдонуудагы эрежелерин билуу зарыл болуп эсептелет;

• патенттее учун сунуш кьитынган техника тармагындагы ойлоп табуунун баалуулугун жана бул объектинин чет елкелук мыкты иштеп чыгууларга салыштырмалуу артыкчылыгын, техника объектилерин сатуу болжолдонгон рынокторду, продукцияны экспорттоо турунде коммерциялык ишке ашыруунун келечегин, лицензияларды баалоо;

• тиешелуу жол-жоболор боюнча патенттеeге кеткен чыгымдар менен патенттелген ойлоп табууну пайдалануудан алынуучу болжолдуу пайданын катнашын баалоо.

? *Патент кооперациями жонундо Келишимдин (РСТ) шарттарына ылайык ойлоп табууну патенттоонун жол-жоболору кандайча иш жузуне ашырылат ?*

Келишимде ойлоп табууну чет елкелерде патенттее жол-жоболорунун эл аралык жана улуттук этаптары караштырылган. Бул жерде эл аралык этапты шарттуу турде патенттеeге даярдык катары, ал эми улуттук этапты эл аралык фазадан еткенден кийин етунме ээси эл аралык етунмесунун котормосун женеткон елкенун аймагында ойлоп табуу укугун алгандыгы катары эсептееге болот.

Келишимдин негизги жоболору патенттик кооперация женунде Келишимде жана РСТтин Нускамасында баяндалган.

? *Эл аралык отунмо каякка берилет?*

Эл аралык етунме аны алуучу ведомствого берилет, анда ал алуучу ведомстводо каттоодон еткерулет, мазмунунун, формасынын Келишимдин талаптарына жооп бере тургандыгы текшерилип, эл аралык етунмо беруунун куну аныкталат. Кыргыз Республикасында алуучу ведомствонун милдетин Кыргызпатент аткарат.

Эл аралык фазанын этабында эл аралык етунмо боюнча иш кагаздарын жургузуудо кандай этаптар каралат?

Эл аралык фазанын этабында иш кагаздарын жургузууде ага томенку этаптар кошулат.

Эл аралык етунмелер аны алуучу Кыргызпатентке берилет, анда етунмедегу материалдар формалдуу белгилери боюнча текшерилип, он жыйынтык чыгарылып, откорулген экспертизадан кийин ал Эл аралык бюрого жонотулот.

Анан эл аралык етунмо эл аралык издеенун предмети болуп калат. Мындай издее эл аралык издее борборунун бири тарабынан жургузулет (Австралия, Австрия, Испания, Кытай, Россия Федерациясы, АКШ, Швеция, Япония патенттик ведомстволору жана Европалык патенттик ведомство). Жогоруда керсетулген издеенун жыйынтыгы эл аралык издее женунде отчет болуп эсептелет, башкача айтканда жарыяланган мындай документтерге шилтемелердин тизмеси болуп эсептелет, алар эл аралык етунмеде патент суралып жаткан ойлоп табуунун патентке жендемдуулугуне таасир бериши мумкун.

Эл аралык издеенун отчету етунме ээсине женегулуп, ал отчеттун жыйынтыгы боюнча ойлоп табуунун патенттик жендемдуулугун баалай алат же ойлоп табуунун формуласына езгертуу киргизет, же патенттеегe андан ары чыгым коротпоо учун етунмену кайтарып ала алат.

Эгерде эл аралык етунме кайтарып алынбаса, артыкчылык алынган кунден баштап 18 ай еткенден кийин Эл аралык бюро аны эл аралык издее женунде отчет менен бирге жарыялап, аталган ар бир ведомствого женетет.

Эл аралык фазанын *милдеттендирилбегвн* этабы эл аралык алдын ала экспертиза болуп эсептелет. Эгерде етунме ээси езунун эл аралык етунмесу боюнча эл аралык алдын ала экспертизанын отушун кааласа, ал Эл аралык алдын ала экспертиза органына аны еткеруу женунде атайын суроо-талап менен кайрылышы керек. Акыркысы отунме берилген ойлоп табуу жацыбы, ойлоп табуунун децгээлине туура келеби, енер жайда колдонууга жарактуубу - ушуларды аныктаган корутунду чыгарат. Корутунду Эл аралык бюрого женетулет, ал аны андан ары тандаган ар бир ведомствого жиберет. Ошону менен катар етунме ээсине белгиленген моенетте тандалган ведомстводо ойлоп табуунун формуласын, баяндамасы менен чиймелерин езгертууге мумкунчулук берилет. взгертуулер берилген эл аралык етунменун алгачкы мазмунунун чегинен етпееге тийиш.

Эл аралык етунмо боюнча улуттук фазадагы иш кагаздарында аларды каран чыгуунун кандай этаптары каралат?

РСТтин жол-жоболорундагы улуттук фаза Келишимдин 22-статьясына ылайык эл аралык етунме артыкчылык алган кунден баштап 20 айдан кеч

эмес (1-белум) же Келишимдин 39-статьясына ылайык 30 айдан кеч эмес меенетте башталат (2-белум). Ушул убакыттын ичинде етунме ээси эл аралык етунмену патенттеечу елкенун тилине которуп, етунме ээси езунун ойлоп табуусуна коргоо алгысы келген елкенун акчасы менен улуттук алым телейт.

Ар бир улуттук мыйзам улуттук фазага **кируу** учун Келишимдин 22 жана 39-статьяларында каралган **мееноттерге Караганда** кечирээк **буте турган** мееноттерду белгилей алат. Ошентип, Кыргызпатент жогоруда керсетулген меенет етунме артыкчылык алган кунден тартып тиешелуу турде 21 жана 31 айдан кийин аяктарын белгилеген.

Эл аралык етунмеге коргоо кайсы мамлекеттин аймагында суралса аны улуттук фазада кароо ошол мамлекеттин улуттук мыйзамдарына ылайык ишке ашырылат. Ошону менен бирге улуттук мыйзамдар эл аралык етунменун формасына же мазмунуна карата, Келишим менен РСТтин Нускамасында каралаган талаптардан сырткары, башка же кошумча талаптарды кое албайт.

Эл аралык етунмену беруудe жана аны кароодо кандай алымдар теленет?

Ар бир эл аралык етунме - аны алуучу ведомстволорго, Эл аралык бюрого, издее органдарына жана алдын ала экспертизалоо органдарына жана аталган же тандалган мамлекеттерге тиешелуу патенттик алым телее менен коштолот.

Алуучу ведомствонун (Кыргызпатенттин) пайдасына:

- ойлоп табууга формалдуу экспертиза жургузуу менен етунме бергендиги учун;
- женеткендугу учун алым теленет.

Эл аралык бюронун пайдасына теленген алым тууралуу маалымат алымдын эсеп-кысап баракчасында керсетулет, ал эл аралык етунменун белугу катары эсептелбейт, бирок арызга кошумча кызмат кылат. Алымдын эсеп-кысап баракчасында негизги жана мамлекеттерди керсеткендугу учун эл аралык алым керсетулет. Негизги алымды эсептееде эл аралык етунмедегу, анын ичинде арыздагы барактардын жалпы саны жана чиймелери, эгер алар бар болсо, эске алынышы керек.

Улуттук патент алууда мамлекеттерди керсеткендугу учун алым улуттук патент алуу учун эл аралык етунмеде керсетулген елкелердун санына байланышкан, муну менен бирге алымдын саны керсетулген ведомстволордун санына барабар болууга тийиш. Мамлекеттерди керсеткендугу учун алынуучу j алымдардын максималдуу саны - 11. Андан кийинки керсетуулер учун алым алынбайт.

Эл аралык издее органынын пайдасына издее жургузгендугу учун, башкача айтканда, эл аралык издее жургузгендугу жана эл аралык издее женунде отчет тузгендугу учун алым теленет.

Эл аралык издее органынын жана Эл аралык алдын ала экспертизалоо органынын милдетин етунме ээсинин тандоосу боюнча KMLLI екелерунун

ичинен Роспатенттин Онер жай менчигинин федералдык институту (ОМФИ) же Европалык патенттик ведомствосу аткарат.

Бугунку кунде издее органы катары Европалык патенттик ведомствону тандаган Борбордук жана Чыгыш Европадагы елкелерде, ошондой эле **KMLL1** елкелерунде жашаган етунме ээлери учун алым боюнча женилдиктер киргизилген. Европалык патенттик ведомство Европалык патенттик уюмдун Административдик кецешинин чечимине ылайык эл аралык издее жургузууге жана эл аралык алдын ала экспертизага алым телеену 1995-жылдын 1-апрелинен тартып 75 %га темендетту.

Эл аралык издее бюросунун пайдасына тушуучу алым эл аралык етунме боюнча жалпы элдин ар бир адамына эсептегенде АКШнын 3000 долларынан темен киреше алган елкелерде жашаган жана ошол мамлекеттин гражданини болуп аталган жеке адамдарга- етунме ээлерине 75 %га азайтылат.

?

Евразиялык патент алуу боюнча ойлоп табууну патенттеенун кандай жол-жобосу бар?
Евразиялык патентти алууда етупмену каякка беруу керек?

Конвенциянын катышуучусу эмес елкелердун етунмо ээлери учун евразиялык етунмо тикеден тике Евразиялык патенттик ведомствого берилет. Евразиялык патенттик уюмдун жана Евразиялык патенттик ведомствонун штаб-квартирасы Москвада жайгашкан.

Конвенциянын мамлекет-катышуучуларынын етунме ээлери учун етунме ошол мамлекетгердин патенттик ведомствосу аркылуу берилет. Кыргыз Республикасында улуттук ведомствонун милдетин Кыргызпатент аткарат, ошону менен катар ал Евразиялык патенттик конвенцияны, Патенттик нускаманы, Евразиялык патенттик уюмдун алым женунде жобосун, Кыргыз Республикасынын Патенттик мыйзамын жетекчиликке алат.

7

Евразиялык отунме боюнча иш кагаздарын жургузуудо кандай этаптар каралат?

Кыргыз Республикасында тузулген ойлоп табууга евразиялык етунме Кыргызпатентке берилет, ал етунме берилген кунду евразиялык етунме алынган кун деп белгилейт жана евразиялык етунме катары катгоодон еткерет. Тиешелуу алым теленген шартта Кыргызпатент Евразиялык етунмену формалдык белгилери боюнча текшерип чыгат, эгер евразиялык етунме белгиленген талаптарга жооп берсе, аны етунме берилген датадан тартып терт айдын ичинде Евразиялык ведомствого женетет.

Евразиялык етунменун формалдуу экспертизасы, алым теленгендугу женунде документ болсо, етунмо Евразиялык ведомствого тушкон кунден тартып Евразиялык ведомство тарабынан эки айдын ичинде жургузулет.

Евразия етунмесу карап чыгууга кабыл алынган учурда етунмо ээсине евразия етунмесу берилген кундун белгиленгендиги тууралуу кабар берилет.

Евразиялык етунме боюнча патенттик издее жургузулет, анын максаты техниканын мурунку денгээлин аныктоо болуп эсептелет жана ал ойлоп табуунун патентке жендемдуулук талаптарына жооп бере тургандыгын: жацылыгын жана ойлоп табуучулук денгээлин андан ары аныктоо учун пайдаланылат.

Патенттик издее жургузуунун жыйынтыгы патенттик издее женунде атайын бланкада отчет турунде толтурулат. Отчет етунме ээсине женетулет.

Евразиялык етунмену жарыялоо ал берилген кунден тартып 18 ай еткенден кийин Евразиялык ведомство тарабынан ишке ашырылат, эгерде артыкчылык суралса, артыкчылык берилген кунден кийин же етунме ээсинин етунучу боюнча белгиленген мeенеттен мурда ишке ашырылат.

Евразия етунмесу жарыяланып, алым теленген кунден тартып алты ай еткенге чейин Евразиялык ведомствого етунме ээсинин берген етунучу боюнча Евразиялык ведомство ушул етунменун маани-манызы боюнча экспертиза жургузет, анын максаты сунуш этилген ойлоп табуунун патентке жендемдуулук шарттарына жооп бере тургандыгын аныктоо болуп саналат.

Эгерде евразиялык етунменун патентке жендемдуулук шарттарына жооп бере тургандыгы аныкталса, Евразиялык ведомство евразия патентин берууге ниеттенген редакция менен отунме ээсинин макулдукка келген шартында евразия патентин беруу женунде чечим кабыл алат.

Евразиялык ведомство патент беруyден баш тарткан чечим чыгарган учурда, етунме ээси ал тууралуу кабарландырылгандан кийин 3 айлык мeенетте Евразия ведомствосунун коллегиясы карай турган каршы арыз менен кайрыла алат.

Евразия патентин жарыялоо ал Евразиялык патенттердин Реестринде катталган датадан баштап алты айдын ичинде ошол патентти беруу тууралуу билдирууну Евразиялык патент ведомствосунун бюллетенинде жарыялоо болуп саналат.

? ***Евразия патентин алуу учун етунмену беруyде жана карап чыгууда кандай алымдар теленет?***

Евразиялык отунмеге же евразиялык патентке байланышкан алымдар, ошондой эле Евразиялык ведомство керсетуучу кызматтар учун баардык телеелер негизинен Евразиялык ведомствого теленет.

Евразиялык етунмену формалдуу белгилери боюнча экспертизанын талабына ылайыктуулугун текшеруу жана аны женеткендугу учун алым Кыргызпатентке теленет жана ал Кыргызпатентке таандык болот, ал эми бирдиктуу жол-жоболук алым Евразиялык ведомствого теленет.

Конвенциянын мамлекет-катышуучуларынын Онер жай менчигин коргоо боюнча Париж конвенциясынын кайсы бир мамлекет-катышуучусунун аймагында туруктуу жашаган же туруктуу журген жери бар етунме ээлери, же алардын екулдеру, эгерде ал мамлекеттин улуттук кирешесинин келему калктын ар бир кишисине АКШнын 3000 долларын тузсе же

андан темен болсо 90 %га темендетулген, женилдетилген тарифке ылайык бир канча алымдарды телешет.

Конвенциянын катышуучусу болбогон мамлекеттердин жогоруда керсетулген жецилдик тарифине укугу бар етунме ээлери 80 %га темендетулген, тарифке ылайык бир канча алымдарды телешет.

Евразиялык етунмену беруудe алымдардын темендегу негизги турлеру теленет:

- евразиялык етунмену бергендиги учун бирдиктуу жол-жоболук алым;
- ойлоп табуу формуласынын бештен ашкандан кийинки ар бир пункту учун кошумча алым;
- бир ойлоп табууга карата евразиялык етунменун маани-мацызы боюнча экспертизасы учун;
- ойлоп табуунун тобуна карата евразиялык етунменун маани-мацызы боюнча экспертизасы учун;
- евразиялык патентти бергендиги жана аны жарыялагандыгы учун;
- евразиялык патентти кучунде кармап тургандыгы учун - Макулдашуучу мамлекеттерде тиешелуу жылда колдонулган евразиялык патентти кучунде кармап туруу учун алынуучу алымдардын суммасына барабар елчемдегу жылдык алым.

7. ***Евразиялык етунмену улуттук етунме катары кайра тузууге мумкунбу?***

Ооба, мумкун. Евразиялык ведомство патент беруудeн баш тарткандыгы тууралуу етунме ээсине кабарлаган кунден тартып же Евразиялык ведомствонун чечимине каршы арызы канааттандырылбагандыгы женунде билдируу алган кунден тартып алты ай еткенге чейин Конвенциянын мамлекет-катышуучусун керсетуп, улуттук жол-жоболор боюнча патент алууну каалагандыгын билдирип, Евразиялык ведомствого етунуч бере алат.

Мындай ар бир мамлекетте улуттук ведомствого берилген етунменун артыкчылык алган куну евразиялык етунменун артыкчылык куну катары дагы керсетулсе мындай евразиялык етунме туура тузулген улуттук етунме деп саналат.

Евразиялык ведомствого берилген етунме кийин, артыкчылык меенетунун ичинде берилген етунменун артыкчылык кунун белгилее учун негиз болушу мумкун.

ОЙЛОП ТАБУУНУН ЖАНА ПАТЕНТ ИШИНИН ТАРЫХЫ

(Ойлоп табуу тарыхындагы эң маанилуу окуялар жана фактылар)

(Уландыш. Башы 2/1998-номердө)

СОВЕГГИК ОЙЛОП ТАБУУЧУЛУК ТАРЫХЫНДАГЫ "ПАТЕНТТИК МЕЗГИЛ" (сентябрь, 1924-ж. - апрель, 1931-ж.)

Советтик ойлоп табуунун онугуу тарыхында "патенттик мезгил" деп аталган 1924-1931 жылдар езгече орунду ээлейт. 1921-жылы согуштук коммунизмден жаны экономикалык саясатка еткенуне байланыштуу, биздин елкеде ишканалардын ортосунда атаандаштык мамилени жана акча-товардык мамилелерди андан ары енуктурууде ишканалардын ез алдынчалуулугуна негизделген жаны чарбалык механизм пайда болду. Ал ойлоп табууну коргоонун жаны патенттик туру катары езун бекемдеену талап кылды. 1921-1924-жылдары иштелип чыгып, 1924-жылы 12-сентябрда кабыл алынган "Ойлоп табуунун патенттери женунде" Мыйзам совет бийлиги тарабынан аныкталган чектердин шартында жеке капиталды чарбалык курулушка тартуу менен ендуруштун шартына ьщгайлаштырылган. 1924-жылдагы патенттик мыйзамда ойлоп табууну укуктук коргоонун бир гана формасы - патент каралган, ал эми ойлоп табууга укук патент ээсине тиешелуу болгон.

Жаны патенттик мыйзамдын талабына ылайык патентти каттоо жана "Ойлоп табуу иштери боюнча Комитетгин кабарларына" жарыялоо башталды. Ойлоп табуу иштери боюнча Комитет кадимки патенттик ведомство катары негизинен етунмелерду кабыл алуу, экспертизаны ишке ашыруу, коргоо документтерин беруу жана патенттик иш кагаздары женунде маалыматтарды жарыялоо менен чектелген. Ойлоп табууга ээлик кылуу, аны пайдалануу, бир катар маселелер мамлекеттик енер жайдын кемек керсетуусу менен ВСНХ ИТБнын (НТО) алдындагы Патенттик-укук бюросунун атайын тузулген органына жуктелген.

1924-1931-жылдары ойлоп табуу иштери боюнча туйундер - Жогорку жетекчилик органдары (Буткул союздук жана республикалык), ойлоп табуунун орто звенодогу башкаруу органдары крайлык, облустук ЭЧКнын (СНХ) алдында, (трестерде, башкы башкармалыктарда, синдикаттарда) - ойлоп табуунун жергиликтуу органдары (ендуруштук жана транспорттук ишканалардын алдында) пайда болгон. Жумушчулардын ойлоп табуучулугун енуктуруу боюнча иштин негизги формасы жана ыкмасы аныкталып, аны андан ары енуктуруу учун укуктук жана экономикалык база тузулген. Ойлоп табууларга ебелге тузуу жана ойлоп табууну рационализациялоо, ездештурууну уюштуруу боюнча акырындап тажрыйба топтолгон. Ушул эле жылдары сый акы телеенун социалисттик системасынын негизги принциптери башталып, жумушчу ойлоп табуучуларга кемек керсетуучу атайын фонддор тузулген.

Жыйынтыгында, 20-жылдардын аягында биздин елкенун эл чарбачылыгынын енугушунде маанилуу орун ээлеген эмгекчилердин техникалык чыгармачылыгы массалык керунушке айланган.

1924-жылы ойлоп табууну чет елкелерде системалуу патенттее жана лицензия сатуу боюнча "ПРИЗ" (ойлоп табууну патенттее жана ишке ашыруу) акционердик коому тузулген.

Ушул мезгилдин аягында ойлоп табуучулардын езунче эркин коомун уюштуруу даярдыгы иш жузунде буткен болчу.

1924-1931-жылдар бир катар эн мыкты ойлоп табуулардын пайда болуусу, аларды чет елкелерде патенттештируу гана эмес, аларга алгачкы советтик лицензиялардын сатылгандыгы менен мунезделет.

1924

12-сентябрь

СССРдин БАКы (Борбордук Аткаруу комитети) жана ЭККсы (Эл комиссарлар кецеши) "Ойлоп табуунун патенттери женунде" токтом кабыл алышкан. Бул ойлоп табуу жаатында СССР тузулгонден кийинки эн алгачкы укуктук акты болгон. Экономикалык жацы саясатты ишке ашыруу мезгилинде кабыл алынган Патент женунде мыйзам совет бийлиги аныктаган жацы шартгарда жана чектерде, НЭП мезгилинде жеке капиталды чарбалык курулушка тартуу тууралуу ендуруштун шартына ынгайлаштырылган. Алар тарабынан ойлоп табууну коргоонун бир гана формасы - патент беруу караштырылган.

Токтомго ылайык Ойлоп табуу иштери боюнча Комитеттин атайын органы - Ойлоп табуу иштери боюнча Комитеттин кабарлары чыга баштады. Кабарларда етунмо кубелуктерун беруу женунде жарыялоо (артыкчылыктуу баяндамалар), етунмвге байланыштуу кепчулук каалаган материалдар бир учурда патент менен кошумча бериле тургандыгы боюнча етунмо кубелуктерун жарыялоо, патент беруу женунде жыйынтыктоочу токтом чыккан етунмелер боюнча жарыялоо жана "патент беруу женунде жыйынтыктоочу токтом кабыл алынган ойлоп табуулардын баяндамаларынан узундулерду" жарыялоо ишке ашырылган.

СССР БАКы жана ЭККсы "Онер жай улгулеру" (суреттер жана моделдер) женунде токтом кабыл алышкан. Бул мыйзам боюнча темендегулер корголгон:

- енер жайына, кол онорчулук ендурушуне, соодага, майда ендурушке, уй тиричилигине жана жалпы эле ар кандай жумуштарга арналган, керунушу, формасы, тузулушу же белуктерунун жайгашышы боюнча жаны моделдер;
- тиешелуу буюмдарга тушурууге арналган, керунушу жана формасы боюнча жаны керкем - енер жайлык суреттер.

Бул токтомдун чыгышы менен 1919-жылдагы Декреттин талабына ылайык берилген моделдин кубелук ээси онер жай улгусуне етунме (алгачкы

етунмену беруу учурундагы артыкчылыгы менен) же ойлоп табууга етунме бере алышкан.

15-сентябрь

Ойлоп табуучу И.А. Адамиан суротторду аралыкка чагылдырып беруучу аппараты учун № 170-патент алган.

20-ноябрь

Ленинградда ойлоп табуу иштери боюнча атайын орган - "Ойлоп табуу иштери боюнча Комитеттин кабарларынын" биринчи номери жарык керген.

Ойлоп табуу иштери боюнча комитет профессор А.М. Настюковго жана К.И. Настюковго "Кукуртгуу натрийди узгултуксуз алуу учун таманы жантайьщкы меш" атттуу ойлоп табуусу учун № 1-патент берген.

Ойлоп табуучу В.И. Бекаури аралыктан ун сигналынын жардамы аркылуу башкаруууга жол ачкан "Электр сигнализациясы учун тузулушуне" № 16-патент алган.

Ноябрь

ВСНХнын илимий-техникалык болумунун (ИТБ) коллегиясы ИТБнын алдында ойлоп табуу жана патенттик-укуктук иштер боюнча Бюро уюштурган. Бюронун милдеттерине томондогулор кирген:

- ойлоп табуунун пайдаланылышына карата мамлекеттик мекемелер менен чарба органдарынын суроо-талабы боюнча техникалык экспертиза жургузуу;
- ишканаларга, тресттер менен онор жай бирикмелерине тиешелуу ойлоп табуулар боюнча ондуруштун техникалык-экономикалык жыйынтыктарын жакшыртууга байланыштуу сунуш беруу;
- ойлоп табуулар боюнча консультация беруу жана лицензиялык патенттик келишимдерди, ойлоп табуучулар менен ойлоп табуусун беруусу боюнча келишимдерди тузуу;
- автордук женунде, лицензиялык келишимдер жана контрактациялар боюнча талаш-тартышта, ошондой эле мажбурлоо жолу менен лицензиялоого отунуу боюнча укуктук жана консультациялык ишмердуулук.

2-декабрь

БЛ. Розинг жарык сигналдарын электрлик жана ундук термелууго айландыруунун жолуна жана приборго етунме берген. Бул ойлоп табуусу учун ага 1930-жылы № 16265-патент берилген.

Декабрдын аягы

Ленинградда Кызыл ойлоп табуучулардын ассоциациясы пайда болуп, ал 1926-жылдын январь айына чейин турган.

Советтик патофизиолог С.С. Брюхоненко жан.ы аппарат ойлоп тапкан (автожектор) жана жасалма кан айландыруу ыкмасын иштеп чыккан. 1929-1930-жылдарда Брюхоненконун автожектору Англияда, Германияда жана Францияда патенттелген.

Я.М. Гаккелдин системасындагы тепловоз тузулген. Анда дизел менен кыймылдаткыч октордун ортосунда электр беруу колдонулган, эки динамо-машина орнотулган (ар биринин кучу жарымдан), алар дизелдин октолгоочу-нун учтарына жарым эластикалык муфталар менен бириктирилген.

Д.М. Карбышев пехотага каршы биринчи мина улгулерун (ППМ): пехотага каршы массалык колдонулуучу миналарды, "Пенал" минасын иштеп чыккан. Ал ошондой эле "Карбышевдин тузагы" деп аталган оргиналдуу, оной менен байкалбаган пехотага каршы тоскоолдуктарды (МЗП) сунуш кылган.

1925

31-март

Ойлоп табуучу И.О. Трофимов паравоз мыскалын (золотник) ойлоп тапкандыгы учун №-153 патент алган (1921-жыл, 3-февраль, № 74347-етунме кубелугу).

"Кысылган аба менен тынымсыз автоматикалык токтотуу тузулушун" ойлоп тапкан Ф.П. Казанцевге Ойлоп табуу иштери боюнча комитет тарабынан № 191-патент берилген.

Р.Э. Классон жана В.Д. Кирпичников "Чым конун алуунун гидравликалык ыкмасы" учун Ойлоп табуу иштери боюнча комитеттен № 206-патент алган. Бул ойлоп табууга етунме 1917-жылы 23-октябрда берилген.

30-июнь

Ойлоп табуу иштери боюнча комитет тарабынан М.В. Высоцкийдин атына " Портативдик (кетеруп журуууге ынгайлуу) центрифугалуу ящик" енер жай улгусуне 1924-жылдын 12-декабрындагы артыкчылыгы менен № 1-кубелук катталган.

31-август

Ойлоп табуучу М.А. Капелюшников "Скважинаны гидравликалык бургулоо учун турбиндик кыймылдаткычтуу айландыруучу аппарат" учун № 546-патентке ээ болгон. Бул ойлоп табуунун негизинде М.А. Капелюшников тарабынан тузулген бир баскычтуу гидравликалык турбина жумушчу механизмин тикеден тике кыймылдаткыч менен туташтырууга мумкундук берип, скважинаны бургулоо процессинин натыйжалуулугун кыйла кеп жогорулаткан.

12-октябрь

СССР жана Германиянын ортосунда енер жай менчиги женунде Макулдашуу тузулген. Ушул Макулдашуунун талабына ылайык "Ар бир Макулдашуучу тараптын граждандары ойлоп табууларга, товардык белгилерге жана енер жай улгулеру менен моделдерге карата, ошондой эле карасанатайлык атаандаштыкка каршы курешууге карата ушул мамлекеттин мыйзамдарында езунун граждандарына азыркы учурда берилген жана келечекте берилуучу укуктардай эле укуктардан экинчи тараптын аймагында да пайдалана алышат".

9-ноябрь

Ойлоп табуучулар Б.П. Грабовский, В.И. Попов жана Н.Г. Пискунов № 5592-патентин алууда суретту электрондук-нур жолу аркылуу аралыктан беруучу жана кабыл алуучу ойлоп табуу аппаратын сунуш кылышкан. Бул аппарат Ташкенде 1928-жылы 26-июлда сыноодон еткерулген.

30-ноябрь

А.М.Квартальновго муунак жаздыкты (подшипникти) баббит менен жабуучу прибору учун № 801-патент берилген. Ар бир етунмесунун аягында минтип жаза берген: "Озумдун ойлоп табуумдан материалдык пайда керууну кездебейм, аны Республиканын пайдасына еткеруп беремин." 1921-жылы ага "Эмгектин Баатыры" наамы ыйгарылган (ойлоп таап, иштелип чыккан 100 эмгеги учун).

14-август

Ойлоп табуу иштери боюнча комитет тарабынан Кавказ минералдык сууларын куюу, сатуу жана экспорттоо боюнча "Кавминэкспорт" Пятигорск башкармалыгынын атына, товардык белгисине ("Нарзан" этикеткасы) № 1-кубелук 1928-жылдын 14-августуна чейин каттоодон еткерулген.

4-сентябрь

Советтик конструктор С.Г. Симонов автоматикалык мылтыкты жараткан, ал армияны куралдандырууга 1936-жылы кабыл алынган.

А.М. Игнатьев езун езу курчутуучу кескич ойлоп тапкан (№ 14451-патент).

1927

Январь

Ойлоп табуу иштери боюнча комитеттин алдын ала экспертизалоо патенттик болуму темондегудой милдеттери бар Отунмо бюросу болуп кайрадан тузулген:

1. Отунме кубелугун берууну 56 кунге чейин жеткируу.
2. Отунме кубелугун беруден баш тартуу женунде чечим чыгаруу.
3. Тушкен етунмелердун толук толтурулгандыгын милдеттуу турде кароо (отунмо кубелугун бергенге чейин).
4. Жекече тушундуруп суйлешуу учун ойлоп табуучуларды чакыруу.

30-апрель

Ойлоп табуучу Г.Е. Котельников "Учак аварияга учураганда жургунчулерду сактоо учун тузулуш" - баштык асынма парашюту учун № 2701-патент алган.

8-июль

"Ойлоп табуучулардын биринчи ендуруштук бирикмеси" деген ат менен ендуруштук - кооперативдик кошун тузулген, анын максаты ойлоп табууларын колдонууну жана енер жайда пайдаланууну биргелешип уюштуруу аркылуу бирикменин мучелерунун материалдык жана руханий жыргалчылыгына кемек керсвтуу болгон.

10-август

Эмгек жана Коргоо Кенеши "Буткул союздук полифафиялык кергезмеге коюлган ойлоп табуулардын авторлоруна кергезме ачылган кунден тартып алты айдын ичинде тушкен етунмелер учун чыныгы патент алуу укугун беруу женунде" токтом кабыл алган.

1-октябрь

К.Э. Циолковский жазуучу машинканын жаны туруно етунмо жазып, 1929-жылы 31-майда № 9488-патент алган. Бул кошумча тузулуштору бар жазуучу машинка типографиялык басуу учун стереотиптерди кайталап даярдоого арналган.

17-ноября

Ойлоп табуучу М.А. Капелюшников "Скважинаны айландырып бургулоо учун кыймылдабас тутугу бар тузулушуне" - турбалык бургулоочусуна етунме берген. Бул ойлоп табуу 1930-жылы чет елке фирмаларына сатылган алгачкы советтик лицензиялардын бири болуп эсептелет.

Ойлоп табуучулардын Москвалык ассоциациясы (ОМА) планеталар аралык аппараттардын механизмдери менен моделдеринин биринчи эл аралык кергезмесун уюштурган.

Башкы конструктор Е.И. Важинскийдин жетекчилиги менен АМО-Ф15 автомобилинин долбоору тузулген.

Советтик курал жасоочу уста В.Ф. Токарев револьвер учун патрон колдонулуучу алгачкы советтик тапанча-пулемет жасаган.

1928

26-апрель

СССРдин Эл комиссарлар Кецеши (ЭКК) "Ойлоп табуучулукка кемек керсетуучу иш чаралар женунде" токтом кабыл алган. Токтомдо СССРдин ВСНХи, Эл комиссариаттары, ишканалар ойлоп табуу иштерин уюштурууну кучетууго, новаторлорго илимий жана техникалык жактан жардам берууге, жумушчу ойлоп табуучуларга женилдетилген шарттарда жогорку окуу жайларына, техникумдарга, жумушчу факультеттерине окууга кируу укугун берууге, ошондой эле аларга илимий кызматкерлер менен тен барабар ар кандай артыкчылыктарды берууге милдеттендирилген.

Ушул токтомго ылайык саны ЮОден ашкан жумушчулары жана кызматкерлери бар ендуруштук жана транспорт уюмдарында экспорттоо комиссиялары тузулген. Ишкананы еркундетуу жана ойлоп табуу жаатында ушул ишкананын жумушчуларынын жана кызматкерлеринин сунуштарын карoo жана ага баа беруу, аларга техникалык жактан жардам беруу, сыйлыктарга керсетуу ошолордун моюнуна жуктелген. Ушул эле ишканаларда тиешелуу ишканалардын каражаттарынан, ойлоп табууларды пайдалануудан алынган унемден, чегеруулорден бир жолку каржылоо жолу менен фабрика-заводдук ойлоп табууга кемек керсетуучу фондулар тузден туз ез арналышы боюнча гана пайдаланылууга тийиш болгон.

28-май

СССР ВСНХнын № 713-буйругу менен Илимий-техникалык башкармалыктын алдындагы Патенттик-укуктук бюросу менен ойлоп табуу иштери боюнча мурдагы Бюро (ОИБ) ойлоп табууну ишке ашыруу жана ойлоп табуучулукка кемек керсетуу боюнча Борбордук бюро болуп кайрадан тузулген (ЦБРИЗ), ал ойлоп табуучулар менен енер жайдын ортосунда тыгыз байланыш тузууну камсыз кылууга арналган эле.

ЦБРИЗ темендегулерге милдеттендирилген:

ендурушту жакшыртуучу жана арзандатуучу советтик жана чет елкелук ойлоп табууларды тандоого;

ойлоп табууну жана аларды иш жузунде колдонуунун жыйынтыктарын жайылтуу учун чара керууго;

енер жай ишканаларынын, мамлекеттик жана кооперативдик органдардын, ойлоп табуучулар бирикмелери менен айрым ойлоп табуучулардын тапшырмасы боюнча ойлоп табууларга техникалык-экономикалык экспертиза жургузууну уюштурууга (илим-изилдее уюмдары менен айрым адистердин катышуусунда);

кызыкдар чарбалык органдардын жардамы менен тажрыйбалык улгулерду конструкциялоону, ендурууну жана сыноону уюштурууга;

текширилген жана енор жайлык ишке ашыруу стадиясына чейин жеткирилген советгик жана чет елкелук ойлоп табууларды онор жайда ездештурууну жетектоого.

Ири енер жай борборлору - Ленинград, Харьков, Ростов-на-Дону, Свердловск жана Новосибирск шаарларында ЦБРИЗдин филиалдары уюштурулган. ЦБРИЗдин алдында жана анын филиалдарында эксперименталдык заводдор, устаканалар, конструктордук бюролор жана лабораториялар тузулген.

30-июнь

Телеграфия, телекерсетуу, телемеханика жана кинотехника тармактарында 50ден ашык ойлоп табуунун автору ойлоп табуучу А.Ф. Шоринге "Унду кинолентага жазуу учун тузулушуне" № 5785-патент берилген. 1930-жылы советтик экранга чыккан биринчи ундуу "Беш жылдык" фильминде (режиссеру А.И. Роом) ун А.Ф. Шориндин системасы менен жазылган.

14-июль

СССР ЭККсы "Ойлоп табууну пайдапануу женунде" токтом кабыл алган. Ойлоп табууларды колдонуу елкенун эл чарбачылыгы учун зор мааниге ээ боло турган болсо, аларды пайдалануу тартиби ушул токтом менен жонге салынган. Зор маанилуу ойлоп табууларга укук алуу женунде келишим тузден туз СССР ВСНХы же башка кызыкдар ведомстволор тарабынан (б.а. ар бир конкреттуу учурда ишкана - патент ээси менен тиешелуу суйлешуу жургузбестен эле) тузуле тургандыгы ушул токтомдо белгиленген. Токтомго ылайык ушул сыяктуу ойлоп табууларды иш жузунде пайдалануу, аларды андан ары иштеп чыгуу жана еркундетуу боюнча чара керууге жеке керт башы менен жооптуу атайын адамдар дайындалган.

23-июль

СССР ЭККнын токтому менен ойлоп табуучу К.Э. Циолковскийге авиация жана абада учуу боюнча керунуктуу эмгеги, ойлоп табуучулугу учун 1928-жылдын 1-июнунан баштап емурунун аягына чейин ай сайын алып туруучу 225 сом пенсия чектелген.

Июль

"Басма сездун ойлоп табуучуларды шефке алуу комитети" тузулген. Басма сез органдары айрым ойлоп табууларды ездерунун камкордугуна

алышкан жана советтик мыкты талантуу ойлоп табуучуларды шефкс алышкан. Алар ойлоп табууну ондурушко тез киргизууго комок корсотушкон, ойлоп табуучулардын кызыкчылыктарын жана мыйзамдык укуктарын коргошкон, алардын турмуш-тиричилик жана иштоо шарттарын жакшыртууга жетишишкен.

30-декабрь

Советтик химик С.В. Лебедев спирттен дивинил алуунун жолун, дивинилди тазалоо жолун иштеп чыккан жана аны темир натрийи менен полимеризациялап алгачкы каучук алган.

Советтик физик С.Я. Соколов биринчи жолу ультра ундуу дефектоскопту жасаган.

Советтик физик жана химик П.А. Ребиндер "Ребиндердин эффектней" деп аталган ачылыш жасаган, ал боюнча катуу телолорду активдуу суюктукту катыштыруу менен кесип, козоп иштетууцо алардын сырткы катмарына физикалык жана химиялык оз ара таасир беруу менен адсорбциялык (соруп кеткич) - активдуу чойродо катуу телолордун ныктуулугу томондогон (ачылыш дипломунун номери 28). П.А. Ребиндер тарабынан бетондун, эритмелердин, керамиканын жана металл керамиканын жаны сорттору, активдуу толтургучтары бар полимерлер жасалган..

Ал тузгон цемент желиминин рецепти Москвадагы "Россия" мейманканасынын имаратын каптоодо пайдаланылган.

Н.Н. Поликарпов У-2 окуу учагын жасаган (По-2), кийин ал ар турдуу модификацияда 1953-жылга чейин коп сериялар менен чыгарылып турган.

1930

31-январь

Ойлоп табуучу В.В. Каретников "Консистенттик (эритмедеги жумшактыктын, катуулуктун даражасы) майды даярдоонун жолу" ойлоп табуусу учун патент алган (№ 12765-патент). Бул ойлоп табуу чет олколук фирмаларга сатылган алгачкы советтик лицензиялардын бири болгон.

15-декабрь

С.П. Королев жедил моторлуу "СК-4" учагын конструкциялаган жана жасаган. взунун долбоору боюнча "Красная звезда" моторсуз учуучу аппаратын (планерун) жасаган.

(Материал автордун макулдугу менен жарыяланды. Уландысы бар).

А.П. Колесников

История изобретательства и патентного дела. - Москва, 1998-жыл, 76-101 -бет.

ИЛИМДИН КАЛЕЙДОСКОБУ

- Акыркы 25 жылдын ичинде молекулярдык биологияда уч революция болуп етту: ДНКти синтездее механизми ачылды (полимераздык чынжыр реакциясы); белоктордун тузулушторун тез аныктоонун жолдору табылды; адамдын гендик тузулушу аяктоодо. Бул организмдин функцияларын тушунууге жол ачат жана медицинанын жацы мейкиндигине алып барат. (1Б-51).
- "Канон" сотовый телефондун колемундогу эн биринчи машинка-котормочуну тузгон. Кабелдуу сенсор текст боюнча жылып, ошол замат эле экранда (же эске туткучта) котормо пайда болот. Тузулуштун создугу 400 миц сезден жана идиомалардан тузулгон. (2А-18).
- Жеткен эц сыйгалак материал алынган. Анын каптамасы тефлонго Караганда абдан бышык, анын сурулуу коэффициенти 0.001 - сурулуусу тефлонго салыштырмалуу 40 эсе, мурдагы рекордсмен - MoS_2 материалдан 20 эсе аз. Андан жасалган сапфир тетиктеринин каптамасы 10 мин атм. басым менен кысылып, бири бири боюнча сыйгаланып етуунун 5 млн. циклинен кийин 1 мкм ге жукарат. Бул майланбас роторлор, инжекторлор, подшипниктер учун. (2А-27).
- "Керунбес архитектура". Уйдун дубалынын дисплейдсн тузулгон панель менен жабылган жабуусу, бугунку мезгилдин пейзажынын ар кандай суретун чагылдыра алат (2А-43).
- Алюминийден быдырлуу жасалган монолиттуу тунуке каптама автомобиль учун болот тунукеден эки эсе женил жана кыйла бышык болот (2А-35).
- Байланыш спутнигин "Протеус" учагы менен алмаштырса болот. Ал 100 эсе кеп маалымат берет (16 Гбит) жана 20 эсе арзан турат. Учуу бийиктиги 15 8 км, электрондук салмагы 1 т, аны эки пилот башкарат (2Б-23).
- Эгерде самолеттун жылмакай устунку бетин бийиктиги бир миллиметр туш келди оюу-чийуулору бар "томпоктор" менен каптаса, учактын канатынын сырткы аэродинамикалык каршылыгы 13 %га темондойг. Томпоктордун белгилуу бир тартипте жайгашышы каршылыкты 20 %га жогорулатат (2Г-21).
- взунен езу бутелуучу шина. Протектордун алдында ото жумшак желим-герметика катмары болот, тешилген жерди ал кайра бутеп таштайт (2Г-38).
- Алтынды башка кадимки есумдукторго **Караганда** 100 эсе кеп топтогон (60 мкг/г чейин) кээ бир есумдуктердун жардамы менен тиоцианаттарды катыштыруу менен алтын ондурсе болот (4А-553).
- Фазоконтрасттык рентгендик интроскопиянын (ФКИ) жацы ыкмасы кан тамырда уюп калган канды даана суреттеенун контрасттуулугун 50-70 %га чейин жакшыртат (кадимки ыкмада рентген нурун синируу -4 %). Алгачкы баскычта пайда болгон, мурда байкалбаган уюган кандан бери даана корунет. Контрасттуулукту керсетуучу заттардын кереги жок. Нурга чалдыгуу чен-елчему 1-2 эсе темендойт. Бул ыкмада нурлардын

багыты езгорулгенде объектиге тушуучу нурдун фазасынын езгерушу жана бурч боюнча белуштурулушу катталат (2А-55).

- Техникадагы "наномания" кенейтилуудо. TiCh нано-белуктерду **камтыган** пленкалар суу жана май менен сууланат: кузгунун бети тердебейт, машинанын устунку жагы айлап жаркырап тура берет (майлуу чандын бузулушунан жана анын женил жуулушунан улам). Алтын (кызыл) же кумуш (сары) нано белуктеру бар пластмасса айнектери турдештеруне (аналогдоруна) **Караганда** тунугураак жана "флип-флоп" эффектней кобуроек (айнек машинанын ичиндеги буюмдарды керууге тоскоолдук кылат жана ичинен сыртты керууге жолтоо болбойт). Висмуттан жасалган наноеткеруучулер монокристалдуу келип жана кванттык оптикалык, электрлуу жана магниттик резистивдуу касиеттерге ээ. Алар термикалык элекфлуу муздаткычтар учун келечектуу болуп саналат (ЗА-70).
- ДНКтин бир туру - биополимерлердин жаны тиби изилденууде, бирок ал нуклеотиддин терт турунен эмес (жаратылыштагыдай) 8-12 турунен турат. ДНК сыяктуу жаны полинуклеотидцер биохимиялык реакцияларга катышат жана дагы белоктордун милдеттерин аткарат, бул болсо ферменттердин жаны класстарын, татаал белокторду табууга алып келет (С. Броннер, США) (ЗА-80).
- Химиктер тарабынан миллиондоп иштетилип чыккан кошундулардын баары пайдасыз жоголууда. Голландиялык "Спек жана Биоспек" фирмасы аларды катыштыруу аркылуу жаны дарыларды терт баскычта табууну ойлоп тапкан: а) дуйнеде бардык лабороториялардан потенциалдык пайдалуу заттарды чогултат (100 мг учун 38 доллардан) - 1,5 млн. улгулер эчак эле жыйналган; б) аларды граф теориясынын ыкмасы: тузулуш - касиет белгилери боюнча кодцоштурат; в) кызыктуу кошулмаларды табуу учун фармкомпанияларды каражат менен камсыздайт; г) найдалуулук баасын коет жана алар тууралуу маалыматтарды берет (ЗВ-25).
- Ванилин алуунун женекей ыкмасы табылган. Модификацияланган ичеги таякчасы глюкозаны ванилин кычкылдыгына айлантат, андан кийин кычкылдык ванилинге айланганга чейин дегидрогеназ ферменти менен иштетилет (ЗД-42).
- Пневматикалык уруучу машина жана траншейсиз куруу ыкмасы учун комплекс жана инженердик коммуникациялык реконструкция тузулген жана ишке киргизилген. Буларды толук иштеп чыгуу ез меенетун етеп буткен жана алмаштырууну талап кылган 300 мин километр болгон суу менен камсыз кылуу жана суу белуштуруу системасын иштеп чыгуу Россияны туюкка капталган проблемадан куткарышы мумкун (траншейлуу ыкма бул жерде жараксыз). Суу менен камсыздоо маселесин реконструкциялоодо негизги иш - жер кыртышына гутукченун ачык калган тарабын пневматикалык жол менен уруп кагып (820 мм чейин), аны кыртыш алып чыгуучу тузулуш менен тазалоо. Пневматикалык уруучу машина энергияны ондурет, андан 10-15 % гана тутукту жылдырууга жумшалат. Калгандары машинанын тулкусунда жана тутуктор туташтыруучу туйунде толкун процессинде синип кетет. Пайдалуу кыймыл коэффициентин (КПД) жогорулатуу учун тутуктерду бири бирине улоонун бекемдиги 10^9 Н/м ден жогору болушу керек экендиги табылган.

Урматтуу премьер-министр, урматтуу бизнесмендер! Сиздердин бутунуздардын алдында миллиарддаган жашыл акчалар - траншейсиз технологиянын жабдууларынын экспорту Россиянын калган бардык экспортгорунун денгээлин кеторушу мумкун. Бул учун баары бар - патент жана алтын медалдар, лицензиялар жана аз сериялуу ондуруш. Болгону олкенун жетекчилеринин гана эрки жетишпейт.

- Эгерде кемуртектуу нанометр тутугун электр люминациялоочу полимер пленкасы менен жаап койсок анын электр откоргучтугу 10^8 эсе жогорулайт, анткени ал еткергучтукке жолтоо болуучу жылуулукту люминация аркылуу башка жакка буруп турат (1А-36).
- Дулойлор менен суйлошуу учун жандоо белгилерди унго жана тескерисинче унду жандоо белгилерге которуучу алгачкы система тузулгон. Суйлоген адамдын сезу экранга белги болуп тушуп, ал эми дулойдун жандоо белгилери унго айланат (2А-36).
- Япониянын Рикен шаарында Мээ илимий институту мээнин тузулушторун жана аткарган милдеттерин изилдеп, маселен, анын айрым болукторундо эске тутуунун озгоруулорун байкаган. Башкы максаттар: мээни тушунуу, аны коргоо, алсак, адамдын каалоосун, эркин тушунууго жондомдуу робот-гуманоид тузуу болуп саналат (2А-40).
- Коммуникация, радиоберуу, экосистема мониторинги (жер-океан-аба чойросу-стратосфера) жана объекттерди бийиктен байкоо учун жогорку децгээлде чечилуучу (коломy жана боегунун тусу боюнча) стратосфералык платформа сынактан откорулген. Платформа аэростат жана пропеллердин жардамы менен стационардык абалда 3 жылга чейин туруууга жондомдуу. Энергия кунден жана отун куйуучу чонокторунон алынат. АКШ 2002-жылы 30 км бийиктикте дал ушундай тузулуштогу флотилия жасоого камданып жатат (2Б-24).
- Дисплей коз айнектери жасалган. Салмагы 110 грамм. Это сейрек оптиканын тузулушунон (устунку беги "томпок эмес эркин" жасалган) жана СК (суюк кристалл) дисплейден тузулуп, озгочо электр откоргуч (кабель) менен видеотехникага туташтырылганда, 2 метр аралыктан 62-дюймдуу телевизор сыяктуу корсотот, бирок ачык, даана корсотот (2Б-45).
- Автомобиль учун жацы маалымагтык навигациялык система ез **турундогулорго Караганда** тезиреек иштейт жана чаканыраак. Бул тузулуш 680 япон шаарларынын так картасын камтыган, ал ошондой эле 500 метрге чейинки аралыкты уч чен-олчом менен корсотуп, коркунучтуу кырдаалды ун менен билдирет (2Б-49).
- 1998-жылы ноябрь айында Япон виртуалдуу чын турмуш коомунун 3-конференциясы болуп отту. Бугунку кундо адам жана коом канааттандыраарлыксыз эмгектенип жатышат, корунуп тургандай, виртуалдуу чын турмушсуз (ВЧТ) алардын онугушу мумкун эмес окшойт. Татаал системанын жеткиликтуу онугушуне ВЧТ гана баа бере алат (мисалы, адам - процесс - продукт; жаратылыш - адам - олко - дуйно; адам жана ooру), алар учун ыцгайлуу шарт тузуп, тоскоолдуктарды жоет. От© чукул, озгочо шарттарда ВЧТ гана моделдуу эксперименттерди жургузууго жол ачат (мисалы, оорунун ©тушу, экономиканын онугушу же техникалык систе-

манын абалы). Бул учун жалан эле окумуштуу, инженер, экономист жана саясатчылардын эле аракети эмес, социолог, психолог, медик, искусство кызматкерлеринин да эмгеги зарыл (2В-2).

- Башка кийме (Head Mounted Display) жана колго кийме компьютердик тузулуштердун пайда болушу туюу сезимдерин кучетет. Виртуалдуу чын турмуш (ВЧТ) - бул мейкиндикте суреттеп керсотуу, аны жаратууга озундун катышкандыгынды сездирген чыныгы же ойлоп табылган нерсенин модели. Мисалы, сиз скульптураны же автомобилди кайта озгертуп жибере турган ез колуцузду туюп турасыз. ВЧТ медицинада ийгиликтуу колдонулууда, ал учкучтарды, хирургдарды, диспетчерлсрди, кол онерчулерду окутууда, уйретууде эч нерсе менен алмаштыргыс болуп калды. "Mixed Reality Systems" (чыныгы жана виртуалдуу объекттердин аралашкан системасы) тездик менен енугуп жатат. Чыныгы технологиялык же биологиялык процесстерди алар так чагылдырат. Мисалы, ал айдоочунун жолду 3 мм ге чейинки тактыкта стереоскопиялык коруусун камсыз кылат. Туюу сезимдеринин толук комплексин сезе билдируучу, космикалык виртуалдуу чын турмушка (ВЧТ) саякат жасоого мумкундук беруучу "Виртуарий"(планетарийдин жаны мууну) тузулгон (2В-16-65).
- Эгерде уронду ото кургатып, суусун 5 %дан томон гана калтырса, аны кадимки температурада 5-10 жыл сакгоого болот (4А-758).
- Диаметри 1 атомго барабар, узундугу 1 нм алтын зымдын электр еткоргучтугу олченгон. Ал 13 кОм [1] ди тузет жана кванттык мунозго ээ (4А-783).
- Тропикалык дарыялардын киргилденген сууларында жашаган балыктын (узундугу 10 см) жацы типтеги "коруусу" байкалган. Анын куйрук жак белугу алсыз электр сигналын берет (0.1 мс боюнча). Алар объектинин электр талаасын (10 см аралыкка чейин) алмаштырат да, ал ез кезегинде мээ менен байланышкан электрорецептор жайгашкан балыктын ортонку болугунун терисине так турундогу зарядды берет. Тактын формасы, колему, тусу боюнча балык озун кызыктырган заттын турун жана жакын-алыстыгын аныктайт (4Б-890).
- Бардык жандуулар 200 МПа да (2 миц атм) елушет, бирок жерден перфторкемурсуутек, чейросунде 600 МПа га чыдаган (Мариан шаркыратмасынын тубундегуден 6 эсе кеп) микроорганизм табылган (ал 40 мин клеткадан турат). Ал -253° жана +151° та жашай берет, вакуумга жана рентгендин жогорку ченемине туруштук берет (4Б-853).
- Бампердик жана рессордук тузулуштегу амортизаторлор учун жацы реологиялык суюктук гидравликалык системага Караганда алда канча ылдам иштейт. Суюк чейредегу полимерлуу белукчелер (диаметри 5 мкм) электр талаасында торчолорду тузуу менен уюп калышат, бул болсо суюктуктун илээшкектигин кучетет. Бул XXI кылымдын автомобилдери учун (5А-132).
- Адамдар жаратылыш (CH_4) же синтез газынан (CO+Hr) алынган жацы куйуучу отун - диметил эфирине етуп жатышат. Экологиялык жактан таза (5А-133). Европага арзан газ женеткондун ордуна аны да, езунду да ДМЭ (диметил эфири) менен камсыз кылганга убакыт келди.

- Буу жасоого отунду темендегулордун эсебинен 30-40 %га аз кетирууге болот: тутун газынын температурасын азайтуудан; жылуулук алмаштыргычтарды жакшыртуудан; абанын/отундун кайнашын козомолдоо менен; иштетилген, агызып жиберилуучу суунун жылуулугун болуп алууну жогорулатуудан; сууну жана тутукторду даярдоо жана тазалоо менен; тутукторду изоляциялоо менен (5А-165).
- Индия пахтадан жасалган кездеменин сапатын жакшыртууда. Ал крахмал жана анын химиялык жаны турлору (модификациялары) менен иштетилип чыгат. Жумшагыраак, сурулууго чыдамдуу, аны менен жип ийруучу жана токуучу машиналар да ылдам иштейт (5А-165).
- Куйгон газдан азот кычкылдарын болуп таштоонун жаны жолдору сунуш кылынган. Кычкылдар "устуртон бузулууга чалдыккан индукцияланган плазма менен" азотко айланганга чейин бузулат (УБИП). Керамикалык тутукченун пленка электродунда (8 кВ, 12.5 кГц) томондогу реакциялар журот: N+(bicbiK электрондор)=2^(муздак электрондор); N0+N=N_2+0 ж.б. Азоттун атомунун реакциясы кычкылтектин атомуна Караганда кыйла тез болот. No_x ушуну менен толук болунуп салынат. УБИП процессинде электрондор гана жылытылып, иондор менен атомдор муздак бойдон калат, ошондуктан газдын бардык болуктору эн жогорку температурага чейин ысыган электродуга жана аммиак процессине салыштырмалуу эн аз энергия сарпталат. Бул арзан жана натыйжалуу ыкма болуп саналат (6А-694).
- Эсумдук туюу сезиминин бардык беш туруно тец ээ болушу мумкун. Алар осууго туртку берген белок гормон-сенсорлоруна ээ. Урон го жарыктын тийиши же тутундун жыты алардын осууго болгон ийкемдуулугун арттырат. Кээ бир осумдуктор чымын-чиркей, курт кумурскалардын жытын сезип, алар коркуучу затгарды болуп чыгарат. Айрымдары тийип кетпесин деген-сип, жалбырагы менен чумконуп алат. Меке жугоруну кунуно (30 секунд-дан) кубуп-силкуу тушумду 30 %га жошрулатат. YH (75 децибел, 2 кГц) буурчактын осушуно таасир этип, редисканын эски уронунун онумдуулугун 20дан 90 %га чейин жогорулутат. Чымчыктардын чырылдап сайраганы да жагымдуу таасир берет. Деги осумдуктордо интеллект барбы? - деген суроо-буз жоопсуз калып келатат (2Д-24).
- Медицинада жацы багыт - фотодинамикалык терапия тез енугуудо (ФДТ). 1998-жылы курамында боектору бар тканга жарык нур тийгенде, ал Ог ни активдештирип, рак клеткасын (жана башкаларды) жок кылаары байкалган. Рактын ФДТсы учун: жарыктын тканга терендеп кириши (жарыктын толкуну канчалык узун болсо, ал ошончолук терец кирет), натыйжалуулугу, тандоочулуулугу (кадимки клетканы жок кылбайт) жана уулуу эместиги зарыл. Жутуп, синирип алуучу боекторго ИКда-(инфракызыл) басым жасоо адатга натыйжалуулукту кескин томондотот (когу кучгуурок). Бул ыкма медицинанын башка тармактарында, айрыкча тери ооруларын жана атеросклерозду дарылоодо пайдаланылууда. Тандоочулуулуктун эц мыкты жыйынтыгы табылган - тогоо (жазы тооногуч) боеочу заттарды кан тамырдын боорлоруна **Караганда** 16-34 эсе коп сицирет; жарык нур тийгенде алар бузулуп, ал эми кан тамыр жуулуп калат. ФДТ антибиотиктерге Караганда кан журуучу тутукчонун керексиз

есушун (рак **менен** ооруп **же** кезу кербей **кал**ганда) токтотууга жана антибиотиктерге **Караганда** объектилерди тезиреек тазалоого жвндемдуу. Анча кеп эмес влчомдер рак клеткаларын взгертот жана жугуштуу оорудан сактай турган кучке ээ кылат. Кептвгвн маселелер али чечиле элек (ЗА-22). Татаал белоктор кошулган боеочу заттардын комплекстери жвнунде свз боло элек.

- Жаны туулгандарды ультра жашыл нурга кармоо сунуш кылынган. Ал гемоглобинди кадимкидей алмаштырып, мээни бузулуудан сактайт (2Г-13).
- Пульсардын ылдамдыгы (секундуна 500 км) кадимки жылдыздардыкына **Караганда** 10 эсе жогору. Бул реактивдуу тартылууну жаратуучу элементардык белуктердун ез ара аракеттеринин натыйжасында болуучу багытталган жардыруулар менен тушундурулет (2Г-20).
- Жаны ИК(инфра-кызыл) лазердик тузулуш (0.5 Вт, $10''^{12}$с) жаны терелгондердун мээсиндеги 0_2нин денгээлин аныктайт. Башта кептеген нур еткергучтер жана 32 фотодетектор жайгаштырылат. 0_2нин жетишсиздиги мээнин бузулушуна алып келет (2Г-24).
- РНКнын 10^{15} кутуусуз ырааттуулугу талданып чыккандан кийин алардын арасынан айрымдарынын нуклеотид- РНК тогоолорунун синтезделишин 10^6 эсе ылдамдата тургандары табылган (2Г-27).
- Биринчи жолу дендрит клеткасы иммун системасын СПИД вирусун, хламидия бактериясын (чычкандарда) жок кылуучу Т-клеткасын иштеп чыгууга мажбурлаган. Мурда медицинада "дендрит" багытында ракка каршы вакцина жасалган. АКШда ар бир онунчу аял хламидия оорусуна чалдыккан (2Д-7).
- Модификацияланган бактерия темирди дат басуудан сактайт. Алардын пленкасы 0_2, H_2S ж.б. афессивдуу газдарды еткербейт (2Д-7).
- Коптеген химиялык ендуруштерде зыяндуу жана куйуучу органикалык эригкичтерди бутил-метилимидазолий гексафторфосфат менен алмаштырууну сунуш кылышкан. Ал тузду сууга Караганда жакшы эритет, органикалуу заттар органикалык эриткичтерден натыйжалуу болот. Продуктудан оцой белунет жана зыянсыз (2Б-13).
- Мурдагы белгилуу сигналдык молекулаларга Караганда ооруну туюу сезимин 10^4 эсе кучтуу индукциялоочу пептид табылды. Ал ошондой эле алардын таасирин стимулдаштырып гурат. Азыр пептидди басуучу заттар изделууде, бул болсо медиктерге кошумча эффектней жок, оорутпоочу кубаттуу препарат болуп бере алмак. (2Б-23).
- Япониянын оюнчук чыгаруучу фирмасы табигый таштан жана пенополистиролдон жылуулук таратуучу (андан коргоочу) материал жасаган. Ал "Шаттлдын" каптамасынан эки эсе женил жана 200 °тан 1700 °ка чейинки ысыктыкка туруштук берет (2В-15).
- Сулук курт кан тамырдын варикоздуу кецейишиндеги оорудан эффективдуу сактайт. Алар жараны айыктырып, кан тамырдагы шишиктерди бир топ кичирейтет (2Д-12).

"Изобретатель и рационализатор "
журналынын 1999-жылдагы 3-6-сандарынан
алынып, которулду

НОРМАТИВДИК АКТЫЛАР

Т О К Т О М

Бишкек ш., Экмет уйу 27-ноябрь, 2000-жыл, № 694

Интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби тууралуу Жобону бекитуу жонундо

Кыргыз Республикасынын Бажы кодексинин нормаларын ишке ашыруу максатында жана Кыргыз Республикасынын Буткул дуйнелук Соода Уюмуна киргендигине байланыштуу Кыргыз Республикасынын вкмету токтом кылат:

1. Интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби жонундо тиркелген Жобо бекитилсин.

2. Бул токтомдун аткарылышын контролдоо Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин алдындагы Мамлекеттик бажы инспекциясына жуктелсун

3. Бул токтом массалык маалымат каражаттарында жарыялансын.

Премьер-министр А. Муралиев

Кыргыз Республикасынын
©кметунун 2000-жылдын
27-ноябрындагы № 694-
токтому менен бекитилген

Интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби жонундо

Ж О Б О

I. Жалпы жоболор

1. Бул Жобо Кыргыз Республикасынын Бажы кодексине ылайык иштелип чыкты жана анда интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларга карата бажы контролдугунун тартиби аныкталат.

2. Бул Жобонун максаттары учун темендогу аныктамалар колдонулат:

интеллектуалдык менчиктин объектилери - илимдин, адабияттын жана керкем енордун чыгармаларынын нускалары; ЭЭМ профаммаларынын, маалыматтар базаларынын, фонограммалардын нускалары; тейлее белгилери, товарлар чыгарылган жерлердин аталыштары менен белгиленген товарлар; онер жай менчигинин башка объектилери бар товарлар, селекциялык жетишкендиктер, интегралдык микросхемалардын топологиялары;

укук ээси - интеллектуалдык менчиктин объектисине карата укук ээси же ушундай объектиге карата езгечелуу лицензиянын ээси;

контрафакт товарлар - Кыргыз Республикасынын бажы аймагына ташып келуу Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына жана Кыргыз Республикасынын эл аралык келишимдерине ылайык корголуучу укук ээлеринин укуктарын бузууга алып келуучу интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарлар;

товар чыгарууну убактылуу токтотуу - интеллектуалдык менчиктин объектилери бар товарларды чыгарууну же шарттуу турде чыгарууну Кыргыз Республикасынын бажы органдарынын убактылуу токтотушу.

3. Кыргыз Республикасынын бажы органдары Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин алдындагы Мамлекеттик бажы инспекциясынын (мындан ары - МБИ) реестрине киргизилген интеллектуалдык менчиктин объектилерине карата укук ээлеринин укуктарын езунун милдеттеринин чегинде коргоону ишке ашырат.

II. Интеллектуалдык менчиктин объектисин каттаттуу боюнча отунмо

4. Интеллектуалдык менчиктин объектисин МБИнин реестринде каттатуу боюнча отунмену укук ээси МБИге берет жана ©тунмеде темендегулер камтылат:

1) *арыз,* анда булар болушу зарыл:

- укук ээси жонундо толук маалыматтар;

- реестрге киргизиле турган интеллектуалдык менчиктин объектисинин аталышы;

- анын товарын ондуруп чыгаруучу уюмдардын, ошондой эле ага тиешелуу болгон интеллектуалдык менчиктин объектилерин пайдалануу боюнча укуктары же лицензиясы бар уюмдардын аттары жана даректери, объекттерди пайдалануу боюнча укуктарын ырастоочу документтер;

- оригиналдуу товар чыгарылган жердин аты;

2) *интеллектуалдык менчиктин объектисине карата укуктарды* ырастоочу документтер. Алар темендегулер болушу мумкун:

- ойлоп табуунун же енер жай улгусунун алдын ала патенти, алардын патенти, Кыргыз Республикасынын вкметунун алдындагы интеллектуалдык менчик боюнча Мамлекеттик агентствосу (мындан ары - Кыргызпатент) берген пайдалуу моделдин кубелугу;

- товардык белгинин катталгандыгы женунде Кыргызпатент берген кубелук;

- товардык белгинин Кыргыз Республикасынын аймагында эл аралык каттоого алынгандыгы женунде Кыргызпатенттин тиешелуу ырастоосу менен кошо Интеллектуалдык менчиктин Буткул дуйнелук уюмунун Эл аралык бюросунун реестринен алынган кечурмо;

- товар чыгарылган жердин аталышын пайдалануу укугуна карата Кыргызпатент тарабынан берилген кубелук;

- фирмалык аталыштын каттоого алынгандыгы жонунде Кыргызпатент тарабынан берилген кубелук;

- эгерде автордук укук Кыргызпатентте катталган болсо, анын каттоого алынгандыгы женунде кубелук;

- интегралдык микросхемалардын топологияларынын каттоого алынгандыгы женунде кубелук;

- селекциялык жетишкендиктин патенти;

- Кыргызпатентте катталган енер жай менчигинин объектисине карата укукту еткеруп беруу женунде келишим (лицензиялык келишим, укуктарды ыктыярдуу еткеруп беруу женунде келишим);

- автордук укуктун объектисине карата укукту еткеруп беруу женунде келишим (лицензиялык келишим, укуктарды ыктыярдуу еткеруп беруу женунде келишим);

- селекциялык жетишкендикке карата укукту еткеруп беруу женунде келишим (лицензиялык келишим, укуктарды ыктыярдуу еткеруп беруу женунде келишим);

- интегралдык микросхемалардын топологиясына карата укуктарды еткеруп беруу жонундо келишим;

3) интеллектуалдык менчиктин объектиси бар *оригиналдуу товардын баяндамасы* жана, зарыл болсо, интеллектуалдык менчиктин объектиси бар товардын сырткы корунушу женунде толук тушунук беруучу анын улгусу же фотосурету, же дагы башка маалыматтар;

4) контрафакт товарларды аныктоого мумкундук беруучу *башка ар каидай маалыматтар:*

- контрафакт товар болушу мумкун дел шек туудурган товарды импорттоочунун же ошол жукту алуучу адамдын аты жана дареги;
- шектуу товардын толук баяндамасы, анын ичинде ошол товардын улгусу же фотосурету;
- шектуу товар чыгарылган елке же елкелер, аны чыгарган ишкана;
- бажы документтерин толтуруу учун шектуу товар болжолдуу турде берилуучу жердин аты;
- унаанын туру же транспорттоочу уюмдун аты;

5) бажы органдарынын чыгымдарын (эгерде шектуу товар убактылуу кармалгандан кийин укук ээси белгилуу моенеттун ичинде кармалган товардын андан аркы тагдырын чечип беруусу женунде тиешелуу сотко арыз бергендигин документ менен ырастабай койгон учурларда) же *жарнак беруучунун (декларанттын) тарткан зыяндарын* (эгерде кармалган товар соттун чечими менен контрафакт товар эмес деп табылган учурда) *твлоп бере тургандыгы тууралуу укук ээсининин МБИ менен тузгвн келишими;*

6) *жыиым толонгвндугун ырастоочу документ.*

III. Отунмону карап чыгуу

5. ©тунмену кабыл алуу жана карап чыгуу МБИ тарабынан жургузулет.

6. Этунме ушул Жобонун 4-пунктунун 1-3, 5- жана 6-пунктчаларына дал келген шартта МБИ етунме тушкен кунден кийин беш кундун ичинде интеллектуалдык менчиктин объектисин катгоого алуу женунде жана аны коргоону камсыз кылуу женунде чечим чыгарат.

7. Интеллектуалдык менчиктин объектисин каттоого алуу женунде чечим чыгарылгандан кийин ал реестрге киргизилет.

Интеллектуалдык менчиктин объектисинин чыныгы экендигин аныктоо учун керектуу маалыматтарды камтыган маалыматтар барагы 3 кундун ичинде региондук бажы органдарына жана аны аткаруу учун ал андан ары бажыканаларга жиберилет.

Интеллектуалдык менчиктин объектиси укук ээсинин арызы боюнча же укук ээси интеллектуалдык менчиктин объектисине карата укуктарынын жоюлушуна байланыштуу маалыматтардын езгергендугу тууралуу билдирбеген учурда, укук ээси алмашканда жана лицензиялык келишимди колдонуу меенетунен мурда токтотулганда же интеллектуалдык менчиктин объектисин реестрге киргизууде жалган маалыматтар берилгенде МБИнин чечими боюнча реестрден меенетунен мурда чыгарылышы мумкун.

8. Каттоону колдонуу мееноту интеллектуалдык менчиктин объектисин каттоого алуу женунде МБИ чечим чыгарган учурдан тартып - эки жыл жана ага бажы контролдугу ушул мееноттун ичинде жургузулет. Аталган моенет укук ээси кошумча жыйым толее шартын аткарып, арыз берген учурда кийинки дагы бир мееноткe узартылышы мумкун.

Каттоону колдонуу мееноту интеллектуалдык менчик укугунун жарактуулук мееноттунен узак болушу мумкун эмес.

9. Интеллектуалдык менчик укугу реестрде каттоого алынганда томондогу аткарылган иштер учун жыйым алынат:

- интеллектуалдык менчиктин объектилеринин ар бирин каттоого алгандыгы учун - 1330 сом;
- интеллектуалдык менчик объектисинин каттоосунун жарактуулук меонетун узарткандыгы учун - 410 сом.

10. Реестрди МБИ жургузет. Реестрди жургузуунун жана аны жарыялоонун тартибин МБИ аныктайт.

IV. Товар чыгарууну убактылуу токтотуу

11. Интеллектуалдык менчик объектилери бар товарларга карата бажы документтерин толтуруунун жана бажы контролдугунун тартиби ушул Жободо каралган езгечелуктер эске алынуу менен Кыргыз Республикасынын Бажы кодексинде жана башка нормативдик укуктук актыларда белгиленген тартипте ишке ашырылат.

12. Интеллектуалдык менчиктин реестрде катталган объектилери бар товарлар кармалган учурда бажы органдары бул товарларды чыгарууну же шарттуу чыгарууну жана сатууну убактылуу токтотушат.

Товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде билдируу алгандан кийин укук ээси товарды ташып келууге жазуу жузунде макулдук берсе товар чыгаруу токтотулбайт.

13. Товар чыгарууну он жумушчу кундук мееноткe чейин убактылуу токтотуу жана аны андан ары дагы он кунден ашпаган мееноткe узартуу мумкунчулугун караштыруу менен токтотуу женунде чечим Кыргыз Республикасынын бажы органынын башчысы тарабынан же анын ордундагы кызмат адамы тарабынан чыгарылат.

14. Кыргыз Республикасынын бажы органы товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде чечим кабыл алынган кундун эртесиндеги жумушчу кунден кечикпестен товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде жарнак беруучу менен укук ээсине билдирууге милдеттуу, ошондой эле ал жарнак беруучуге укук ээсининин аталышы менен дарегин, ал эми укук ээсине жарнак беруучунун аталышы менен дарегин кабарлайт.

15. Укук ээси товар чыгарууну убактылуу токтотуу жонундо билдирууну алгандан кийин ал он жумушчу кундун ичинде бажы органына тиешелуу сот органында товар чыгаруу убактылуу токтотулгандыгына карата озунун мыйзамдуу укуктары менен кызыкчылыктарын калыбына келтируу боюнча чара коргендугун ырастоочу документтерди бериши керек.

16. Эгерде укук ээси сот процессии козгогондугу жонундо бажы органына он кундук моонот буткондон кийин билдирбесе жана жарнак беруучу товарларды ташып келуу боюнча калган шарттарды аткарса товарлар жарнак беруучуго кайтарылып берилет.

У. Товар чыгарууну убактылуу токтотууга байланыштуу чыгымдарды телвп беруу

17. Укук ээси товар чыгарууну убактылуу токтотуу женундо билдируу алгандан кийин уч кундун ичинде, эгерде андан жарнак беруучу зыян тартышы ыктымал болсо, аны жабуу учун акча чегерет (акча кепилдигин камсыз кылат). Акча кепилдиги бажы органдары тарабынан бажы мыйзамдарына ылайык аныкталуучу олчомдо чегерилет.

Эгерде укук ээси озунун мыйзамдуу укуктары менен кызыкчылыктары соттук тартипте корголгондугун ырастаган документтерди бербесе ага акча кепилдиги кайтарылып берилет.

Чыгарылышы токтотулган товарлардын контрафакт экендиги жонундо маселени караган сот ошондой эле укук ээси берген акча кепилдигинин тагдыры жонундо маселени да чечет.

VI. Кыргыз Республикасынын бажы органдары беруучу маалыматтарга карата мамиле. Товардын болугун жана улгусун текшеруу учун алуу

18. Товар чыгарууну убактылуу токтотуу жонундо чечим кайсы товарга карата кабыл алынса ошол товардын контрафакт же чыныгы товар экендигин аныктоо учун пайдаланууга мумкун болгон мамлекеттик, коммерциялык, кызматтык жашыруун сыр же мыйзам тарабынан корголуучу болок жашыруун сыр болуп эсептелген маалыматты бажы органы анын жашыруундугун сактого зыян келтирбестен укук ээсине жана жарнак беруучуго бере алат.

19. Укук ээлери же жарнак беруучулор алган маалымат учунчу адамдарга берилбейт жана ал аларга эмне учун берилсе ошол максатта гана пайдаланылышы керек.

20. Бажы органынын уруксаты боюнча жана анын кызмат адамынын катышуусунда укук ээси жана жарнак беруучу товар чыгарууну убактылуу

токтотуу женунде чечим кайсы товарга карата кабыл алынса ошол товардын белугун жана улгусун ала алышат жана аларга изилдее (экспертиза) жургузе алышат.

VII. Товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде чечимди жокко чыгаруу

21. Эгерде укук ээси товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде чечим ез кучунде болгон меенеттун ичинде товар чыгарууну убактылуу токтотуу жана (же) аны МБИнин реестринен чыгаруу женунде чечимди жокко чыгаруу етунучу менен кайрылса, же болбосо ушул Жободо белгиленген елчемде жана белгиленген меенетте акча чегербесе, товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде чечим жокко чыгарылат.

22. Укук ээси кармалган товарга сот процесси козголгондугу тууралуу жана сот тарабынан ушул товар барымтага алынгандыгы женунде далилдерди бергенден кийин товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде чечим жокко чыгарылышы керек. Товар чыгарууну убактылуу токтотуу женунде чечимди Кыргыз Республикасынын бажы органынын башчысы, же болбосо анын ордундагы кызмат адамы жокко чыгарат.

варга
шгин
члык,
-фуун
сак-

адам-
айда-

ынын
гылуу

КЫРГЫЗПАТЕНТТИН КАБАРЛАРЫ: ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИКТИН МАСЕЛЕЛЕРИ

ВЕСТНИК КЫРГЫЗПАТЕНТА: ВОПРОСЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Илимий-практикалык журнал

№ 2, 2000

Чыгышына жооптуу Арипов С.К.
Аткаруучулар: Идинова Ж.А.,
Аманов М., Бакиров К. (котормочулар)

Журналдын оригинал макети Кыргызпатенттин Редакциялык-басма борборунун компьютердик-полиграфия белумундо басылды. Тел: (0-312) 51-08-18

Теруугe берилди 10.02.2001
влчему 70 х 108 1/16
Шарттуу келему б.т. 8,42
Нускасы 100

Кагазы Xerox Business
Заказ № 77

Басууга кол коюлду 20.04.2001-ж.
Басылды 27.04.2001-ж.
Басма келому б.т. 8,18
Баасы эркин белгиленет

Редакциянын дареги: 720021, Бишкек ш., Москва кочосу 62, Кыргызпатент
Тел: 68-08-19, 68-16-41, 51-08-18.

Б.Джумабаев. С.Каралаевдин "Тулпарлар" китебине ил. 1965.

Б.Джумабаев. Ил. к книге С.Каралаева "Крылатые кони". 1965.